

Draw the line

Een zwartboek over duistere investeringen van Nederlandse banken in palmolie

Milieudefensie – Friends of the Earth Netherlands
Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam
service@milieudefensie.nl
www.milieudefensie.nl

Vragen naar aanleiding van deze publicatie?
Bel dan de servicelijn van Milieudefensie: 020 6262 620

© Juli 2018, Milieudefensie

Disclaimer

Deze publicatie is ontwikkeld op basis van diverse onderzoeken die zijn uitgevoerd door partnerorganisaties in binnen- en buitenland. Alle cijfers, foto's en tekst in deze publicatie zijn met goedkeuring van deze partijen verkregen.

De rechten van de inhoud van deze publicatie liggen bij Milieudefensie. Het is niet toegestaan om (een deel van) de inhoud te gebruiken voor commerciële doeleinden zonder goedkeuring van Milieudefensie. Denk na voordat je deze publicatie print: wees zuinig op onze natuur.

De publicatie is tot stand gekomen binnen het kader van de Green Livelihoods Alliance, die onderdeel is van het Samenspraak & Tegenspraak raamwerk van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De inhoud van deze publicatie valt uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van Milieudefensie.

Dit rapport is tot stand gekomen met dank aan verschillende partijen:

Onderzoek:

- Friends of the Earth United States
- Het project Forests & Finance (www.forestsandfinance.org, een samenwerking tussen: Rainforest Action Network, TuK INDONESIA, en Profundo)
- Mighty Earth
- Milieudefensie (Friends of the Earth Netherlands)
- Profundo (www.profundo.nl)
- SDI (Friends of the Earth Liberia)
- Walhi (Friends of the Earth Indonesia)

Tekst:

Milieudefensie (Friends of the Earth Netherlands)

Beeld:

Kemal Jufri (p.4, 7, 9, 10, 11, 34) , Ed Wray (p.5, 12, 19, 20, 24, 28, 31), Gaurav Madan (p.16, 17, 47), Victor Barro (p.18, 26, 79), Yudhi Mahendra / Mighty Earth (cover, p.22, 67, 89), James Taylor (p.30,44), Myrthe Verwey (p. 55), Micha Patault / Greenpeace (p.72, 88, 91)

Vormgeving: Eric Mels, Hoorn

Draw the line

Een zwartboek over duistere investeringen
van Nederlandse banken in palmolie

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4		
Samenvatting	5		
Methodologie	7		
Financiële data			
Selectie van bedrijven			
Overzicht			
Disclaimer richting de drie banken			
Hoofdstuk 1 – Het probleem van de industriële palmolie-sector	10		
De consumptie van palmolie			
Het probleem met palmolie			
Probleem: ontbossing			
Probleem: landroof			
Probleem: conflict			
Probleem: arbeidsrechten			
Probleem: bedreiging voor het klimaat			
Probleem: concentratie van geld en macht			
Waarom duurzaamheidsinitiatieven niet werken			
De rol van Nederlandse banken			
Waar gaat het mis: drie voorbeelden			
Hoofdstuk 2 – Een papieren werkelijkheid	25		
Het Nederlandse geld			
De papieren tijger			
De alarmbel			
De status quo			
Hoofdstuk 3 – Falend duurzaamheidsbeleid	31		
Waar de beloften falen			
Een andere aanpak			
Hoofdstuk 4 – Een zwartboek van misstanden	35		
▶ Anglo Eastern Plantations Plc		38	
▶ Astra International		40	
▶ Bumitama Agri Ltd		45	
▶ Golden Agri-Resources Ltd		48	
▶ Goodhope Asia		53	
▶ Indofood Agri Resources Ltd		56	
▶ MP Evans Group PLC		61	
▶ Noble Plantations Pte Ltd		62	
▶ Olam International Limited		65	
▶ POSCO DAEWOO		68	
▶ PT Eagle High Plantations Tbk		70	
▶ SOCFIN Group S.A.		73	
▶ Triputra Agro Persada		76	
▶ Wilmar International Limited		80	
Hoofdstuk 5 – Aanbevelingen	89		
Internationale afspraken			
Financiële instellingen			
Nederlandse regering			
Terminologie en afkortingen		93	
Bronnen		94	

Samenvatting

ABN AMRO, ING en Rabobank ontlopen al decennia lang hun verantwoordelijkheid voor de rampzalige gevolgen van hun financiering van de palmoliesector. Dit zwartboek onthult dat deze drie Nederlandse banken falen in hun pogingen om te voorkomen dat hun geld wordt gebruikt voor de kap van tropisch regenwoud en het schenden van land- en mensenrechten. In de afgelopen jaren werden talloze rapporten gepubliceerd over ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen. Milieudefensie is al sinds 2001 met deze drie banken in gesprek om dit soort misstanden te voorkomen. Maar de banken weigeren de structurele aard van de problemen in de palmoliesector onder ogen te zien. Het wordt tijd dat de Nederlandse banken toegeven dat het financieren van deze sector te veel risico's met zich meebrengt voor het regenwoud en haar bewoners. Daarom roept Milieudefensie ABN AMRO, ING en Rabobank op om hun financiële banden zo snel mogelijk te verbreken en zich terug te trekken uit de palmoliesector.

Dit zwartboek brengt aan het licht dat geld van de ABN AMRO, ING en Rabobank de afgelopen acht jaar rechtstreeks is gebruikt om bedrijven te financieren die de lokale bevolking onderdrukken en kostbare bossen vernietigen. Een ramp voor het klimaat, lokale inwoners en voor de bijzondere en vaak bedreigde diersoorten die er leven. Zo investeerde ABN AMRO in een bedrijf dat in Papoea, Indonesië, uniek en kostbaar regenwoud tegen de vlakte gooide. ING leende haar geld uit aan een bedrijf dat in West-Sumatra, Indonesië, de lokale bevolking intimideerde, en bewoners verjaagde van hun eigen geboorteland. In Liberia verdwijnen bijzondere diersoorten zoals de chimpansee door toedoen van een palmoliebedrijf waar de Rabobank bij betrokken is. En dit is nog maar het topje van de ijsberg. Misstanden zoals deze werden gevonden op maar liefst 118 plantages wereldwijd behorende tot grote bedrijven die in de afgelopen acht jaar minimaal van één van de drie banken geld hebben ontvangen. Deze vloedgolf aan ernstige mensenrechtenschendingen en milieumisstanden kunnen de banken niet langer afdoen als incidenten. Dit onderzoek laat zien dat de sector diepgewortelde problemen heeft die de banken niet langer kunnen negeren.

De ABN AMRO, ING en Rabobank zijn al lange tijd actief in de palmoliesector. De Rabobank is internationaal één van de grootste financiers van de industriële landbouw. In de periode 2010-2018 verstrekken de drie banken op zijn minst 4,9 miljard euro aan krediet aan de 14 bedrijven in deze publicatie. Waarschijnlijk liggen de bedragen nog veel hoger. De banken weigeren openheid van zaken te geven. Daarbovenop hebben ze ook nog aandelen in de onderzochte bedrijven. Tot op de dag van vandaag draagt de bevolking van landen zoals Liberia en Indonesië de zware lasten van de financiële bijdrage van de ABN AMRO, ING en Rabobank. En dat alleen zodat de drie banken hun zakken maximaal kunnen vullen met de winst van het zwarte goud van deze tijd: goedkope palmolie.

SAMENVATTING

- ▲ INHOUD
- ▼ BRONNEN

Dit zwartboek toont aan dat de drie banken niet graag openheid van zaken geven over hun financiële banden met de palmoliesector en over hun prestaties op het gebied van duurzaamheid. Het onderzoek bewijst bovendien dat zij niet in staat zijn om de diepgewortelde problemen van de palmoliesector aan te pakken. Ondanks de belofte van banken dat zij met hun invloed de palmoliebedrijven kunnen verduurzamen, blijven mensenrechtenschendingen en ontbossing immers aan de orde van de dag. Blijven investeren in deze sector gaat de problemen dan ook niet oplossen. Integendeel, het houdt de destructieve praktijken juist in stand. Daarom moeten de banken hier een grens trekken. Het is tijd dat de drie banken hun verantwoordelijkheid nemen en zich terugtrekken uit de palmoliesector.

Milieudefensie roept financiële instellingen in het algemeen – en ABN AMRO, ING en Rabobank in het bijzonder – op om alle financiële relaties met de palmoliesector zo spoedig mogelijk te verbreken. De banken moeten zich inzetten voor duurzame investeringen, met respect voor natuur, milieu en de lokale bevolking. Dit kunnen ze doen door hun eigen investeringsbeleid te verbeteren, en door zich hard te maken voor duidelijke afspraken en regelgeving. De Nederlandse regering kan de banken hierbij ondersteunen door regelgeving in te voeren die voor de hele financiële sector geldt, zodat de financiering van bedrijven die mensenrechten schenden en bossen verwoesten voortaan tot het verleden behoort. Zie hoofdstuk 5 voor een aantal concrete aanbevelingen.

Methodologie

■ Onderzoeksopzet

Dit rapport is geschreven door Milieudefensie. De uitgelichte cases in hoofdstuk één zijn gebaseerd op lokaal onderzoek, uitgevoerd samen met partnerorganisaties van Milieudefensie. Hoofdstuk 4 is gebaseerd op onderzoek uitgevoerd door derden. De bedrijfsprofielen zijn geschreven door Milieudefensie op basis van een literatuurstudie.

■ Financiële data

De informatie over de financiële relaties tussen de grote Nederlandse banken en geselecteerde bedrijven zijn afkomstig uit de Forest & Finance Database, een project van Rainforest Action Network, TuK INDONESIA en Profundo. Dit platform onderzoekt de financiële diensten (corporate loans, credit and underwriting) die 180 geselecteerde bedrijven in de forest-risk sector hebben ontvangen in de periode 2010-2016, aangevuld met investeringen in aandelen en obligaties tot en met mei 2017. Onderzoeksbureau Profundo gebruikt hiervoor de informatie in financiële databases Thomson Eikon, Boomborg IJGlobal, TradeFinanceAnalytics, *company register filings* en publieke rapporten. Voor bedrijven die naast de activiteiten in de *forest risk-sector* ook nog andere *business* activiteiten uitvoeren, zijn de absolute bedragen aangepast om beter weer te geven welke proporties van de financiering voor de *forest risk*-activiteiten gebruikt zouden zijn. Voor elk van deze bedrijven is berekend welk aandeel van hun activiteiten toegeschreven kan worden aan activiteiten in de *forest sector*. Meer informatie is te vinden in de [methodologie sectie van Forest & Finance](#).

In opdracht van Milieudefensie is de online Forest & Finance database in mei 2018 door onderzoeksbureau Profundo van een update voorzien. Op basis van dezelfde methodologie kwam nieuwe informatie over de relaties tussen de drie banken en de veertien geïdentificeerde bedrijven naar voren. Het voornaamste doel was inzicht te krijgen in de meest recente relaties (2016-2018) die nog niet bekend waren ten tijde van de laatste update van de Forest & Finance database (mei 2017). Deze update bracht ook enkele nieuwe relaties van vóór 2016 aan het licht.

Wanneer er in dit rapport claims staan over financiële relaties tussen de grote banken en specifieke bedrijven, zullen we hierbij verwijzen naar twee te raadplegen bronnen:

- Data uit de [openbare Forest & Finance database](#).
- Data uit de Update van onderzoeksbureau Profundo is beschikbaar op de [website](#) van Milieudefensie.

De drie banken hebben de kans gekregen te reageren op mogelijke onjuistheden in de in hoofdstuk 4 benoemde actuele financiële relaties.

■ Methodologische beperking

Een belangrijke beperking binnen het financieel onderzoek is dat de geïdentificeerde relaties geen compleet beeld geven van de totale hoeveelheid financiële relaties die er bestaan tussen banken en bedrijven. De onderzochte banken geven namelijk geen openbaarheid over hun kredietrelaties, te weten hun klanten en uitstaande bedragen. Dit maakt het verkrijgen van een compleet beeld van deze relaties onmogelijk. Daarom is in dit onderzoek gewerkt met de beperkte informatie die beschikbaar is uit bovenstaande twee bronnen. Deze informatie is zo accuraat mogelijk, maar waarschijnlijk niet volledig.

■ Zwarte lijst

De zwarte lijst is een weergave van gerapporteerde misstanden op specifieke plantages van elk van de geselecteerde palmolie-bedrijven. Deze misstanden kwamen naar voren uit een mediascan uitgevoerd door onderzoeksbureau Profundo, aangevuld met data van Milieudefensie. Voor elke plantage is de naam van de plantage en haar locatie (regio en land) weergegeven. Daarnaast zijn de gerapporteerde misstanden thematisch gecategoriseerd. Deze categorieën worden toegelicht aan het begin van hoofdstuk 4. Ook wordt aangegeven naar welke periode deze publicaties verwijzen. Dit geeft een indicatie van de *doorlooptijd* van de genoemde misstanden. Er heeft geen aanvullend onderzoek plaatsgevonden naar deze cases.

■ Selectiecriteria

Dit rapport beperkt zich tot de investeringen van drie Nederlandse banken, te weten ABN AMRO, ING en Rabobank. Deze drie banken zijn samen verantwoordelijk voor 60 tot 80 procent van de bancaire markt voor hypotheek, bedrijfskrediet en spaargeld¹ en leveren een belangrijke financiële bijdrage aan de wereldwijde productie van palmolie. ABN AMRO, ING en Rabobank zijn al lange tijd actief in deze sector en zijn – vanuit Europees perspectief – grote spelers. De drie banken gaven in de periode van 2010 tot 2018 tenminste 4,9 miljard euro aan krediet aan de 14 bedrijven in deze publicatie. Daarnaast beleggen sommige banken ook nog in deze bedrijven². De financiële data achter dit rapport laten zien dat de grote banken herhaaldelijk financiering verschaffen aan de palmoliebedrijven in dit rapport. Hoewel er ook Nederlands verzekeraars en pensioenfondsen actief zijn in de palmoliesector, analyseerde Chain Reaction Research³ dat door de tijd heen kredietverlening een grotere rol speelt in de palmoliesector dan investeringen in aandelen en obligaties. De rol die Nederlandse banken spelen en kunnen spelen op internationaal niveau ten opzichte van deze sector motiveerde de keuze om op deze drie Nederlandse banken te focussen in dit rapport.

De aanbevelingen die voortkomen uit dit rapport hebben bredere relevantie en zijn ook van toepassing op andere financiële instellingen die financiële relaties onderhouden met de industriële palmolie sector.

■ Selectie van bedrijven

In dit rapport behandelen we een representatieve selectie van bedrijven waarvan de Forest & Finance Database uitwees dat er in de periode 2010-2017 financiële relaties bestonden met de drie banken. Deze selectie is aangevuld met de Salim Group naar aanleiding van recente publicaties over de banden tussen de Rabobank en de Salim Group⁴. Dit resulteerde in een selectie van 14 bedrijven die actief zijn in de palmoliesector.

■ Overzicht

Hoofdstuk 1 geeft een korte introductie van de problemen in de industriële palmoliesector en de rol van de Nederlandse banken in haar financiering. In de twee hoofdstukken erna wordt ingegaan op de falende duurzaamheidsbeloften van de drie banken. In hoofdstuk 4 tonen we aan dat er legio voorbeelden van misstanden zijn bij de palmoliebedrijven in het portfolio van de drie banken, ondanks hun duurzaamheidsbeleid. Het laatste hoofdstuk bevat aanbevelingen voor de drie banken, andere financiële instellingen en de politiek.

■ Disclaimer richting de drie banken

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de bekende gerapporteerde misstanden bij een selectie aan palmoliebedrijven door de jaren heen. Banken moeten volgens internationale normen van de OECD⁵, IFC⁶ en de VN⁷ voldoen aan *due diligence* en daarom gaat Milieudefensie er van uit dat ze ook over deze informatie beschikken. We spreken de banken aan op het al dan niet meewegen van, en handelen naar, de inhoud van deze rapporten op het moment dat nieuwe financiële relaties aangegaan worden of wanneer bestaande relaties worden gecontroleerd.

Om een compleet beeld te geven van de bedrijfsvoering van het desbetreffende bedrijf, zijn verschillende rapporten over misstanden die plaatsvonden na de beëindiging van de financieringsrelatie met de bank ook in dit rapport opgenomen. Deze misstanden brengen wij echter niet direct in verband met financieringskeuzes van de desbetreffende bank.

Wanneer de misstanden, beschreven in later verschenen rapporten, teruggaan in de tijd tot vóór de financieringsrelatie, constateren wij dat de bank zelf meer onderzoek had moeten doen om misstanden boven tafel te krijgen alvorens over te gaan tot financiering.

Het probleem van de industriële palmoliesector

Waarom is palmolie een probleem? Dit hoofdstuk beschrijft de verschillende problemen rond de palmolieproductie, duurzaamheidsinitiatieven en de rol van de banken.

▲ INHOUD
▼ BRONNEN

■ Wat is palmolie?

Palmolie is een goedkope en veelzijdige plantaardige olie, afkomstig van de vruchten van de oliepalm (*Elaeis Guineensis*). De oliepalm is een tropische plant die haar oorsprong heeft in West- en Zuidwest-Afrika, waar de olie lokaal wordt gebruikt in voedsel en medicijnen. In het begin van de 20e eeuw brachten grote plantages in Centraal-Afrika nieuwe soorten oliepalmen op de markt. In de jaren '60 werd oliepalm geïntroduceerd in Zuidoost-Azië en begint Maleisië met het opzetten van grootschalige industriële plantages. Vlak daarna volgt Indonesië. Palmolie is de meest gebruikte kookolie in deze regio's.

De opkomst van de industriële palmolieproductie en de aanhoudende toename van de vraag naar palmolie heeft het landschap in Zuidoost-Azië ingrijpend veranderd. Sinds 1990 is de productie van palmolie bijna verzesvoudigd; van 12.466.000 metric ton (MT) in 1990/1991 naar 72.902.000 MT in 2016/2017⁸. Deze groei heeft

zich geconcentreerd in slechts twee palmolie-producerende landen: Indonesië en Maleisië. Samen zijn zij verantwoordelijk voor maar liefst 83,8 procent van de mondiale palmolieproductie. Sinds de jaren '90 begint de industriële productie meer te verschuiven naar nieuwe regio's als Afrika en Latijns-Amerika. In landen als Colombia, Guatemala, Nigeria, Papoea-Nieuw-Guinea en Thailand is sindsdien een sterke groei in productiecijfers geconstateerd⁹.

De palmoliesector wordt gedomineerd door grote multinationale ondernemingen. De productieketen is complex, waarbinnen op verschillende momenten in het productieproces van *corporate ownership* gewisseld wordt. Denk hierbij aan plantages, verwerkingsmolens, raffinaderijen, transport, verwerking, etcetera. Bovendien verschilt het erg op welke manier deze palmoliebedrijven actief zijn in de palmolie-sector. Sommige bedrijven hebben alleen activiteiten 'up-stream' (ofwel de productie van zaden, het cultiveren van de palmen, het beheer van plantages en verwerkingsmolens), 'mid-stream' (ofwel de verwerking in raffinaderijen) of 'down-stream' (ofwel verdere verwerking en vermarkting van consumptieproducten). Andere bedrijven hebben activiteiten die de gehele keten beslaan. Daarnaast valt op dat grote bedrijven slechts een kleine palmolietak, bijvoorbeeld enkele plantages, aan hun bredere portfolio toevoegen.

Kenmerkend aan grote bedrijven in de palmoliesector is dat hun bedrijfsstructuur erg complex is. Er is vaak sprake van vele tientallen of zelfs honderden directe en indirecte dochterondernemingen, al dan niet beursgenoteerd, met activiteiten in verschillende industrieën (zoals voedsel, energie en infrastructuur) en – niet sporadisch – registraties in belastingparadijzen als Bermuda, de Kaaimaneilanden en Nederland. Zowel moeder- als dochterondernemingen ontvangen financiering van banken en andere investeringsmaatschappijen, in de vorm van verschillende typen krediet, het uitgeven van obligaties en het houden van aandelen. Daarnaast vindt er ook

De problemen in de palmolie-sector worden al decennia gedocumenteerd en gecommuniceerd door verschillende ngo's, onderzoeksbureaus, media en wetenschappers. Milieudefensie kaart al sinds 1999 de problemen in deze sector aan. Het aantal voorbeelden van misstanden zijn legio. Daarnaast zijn in de loop der tijd verschillende duurzaamheidsinitiatieven in het leven geroepen om misstanden te voorkomen, waarin zowel publieke als private actoren deelnemen. Deze initiatieven hebben er niet voor gezorgd dat op de betrokken of gecertificeerde plantages de misstanden verdwenen of voorkomen werden.

■ **Probleem: ontbossing**

Voor de aanleg van nieuwe plantages wordt tropisch regenwoud gekapt. Volgens conservatieve schattingen van de Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) is er in de periode tussen 2010 en 2015 jaarlijks gemiddeld 8,8 miljoen hectare natuurlijk bos verdwenen¹³. Dit is een gebied ter grootte van Duitsland en Oostenrijk samen. Het regenwoud is ongekend biodivers, met miljoenen bijzondere planten- en diersoorten. Ongeveer 80 procent van de ontdekte landdieren en planten woont in bossen. Door het kappen van bos dreigen vele diersoorten, zoals de orang-oetan en de Sumatraanse tijger, uit te sterven door de aantasting van hun directe leefgebied. Het aantal gemonitorde plant- en diersoorten is tussen 1970 en 2012 met zeker 58 procent afgenomen; (industriële) landbouw – waar palmolie onder valt – is hiervan de voornaamste oorzaak¹⁴.

Daarnaast zijn bossen belangrijk om gevaarlijke klimaatverandering tegen te gaan, want ze nemen het broeikasgas CO₂ op. Ook kennen tropische regenwouden veel veengronden, welke veel CO₂ bevatten. Wanneer er ontbossing of drooglegging op veengrond plaatsvindt, komt extra CO₂ vrij. Tevens ontstaat er een vergrote kans op bosbranden na het droogleggen van deze gronden; bosbranden brengen extra veel broeikasgassen in de lucht.

Daarnaast bevatten de tropische regionen veel gebieden die zijn aangemerkt als gebieden met een zogenaamde *hoge beschermingswaarde* (High Conservation Value, HCV) of *hoge koolstof voorraad* (High Carbon Stock, HCS). De eerste typologie, ontwikkeld door het Forest Stewardship Council (FSC), maakt onderscheid op basis van verschillende biologische, ecologische, sociale en culturele waarden die belangrijk zijn op nationaal, regionaal en mondiaal niveau. De laatste typologie maakt onderscheid tussen gebieden op basis van de hoeveelheid koolstof en biodiversiteit in verschillende typen bos.

■ **Probleem: landroof**

Ongeveer 1,7 miljard mensen zijn voor hun levensonderhoud afhankelijk van bossen en bomen¹⁵. Palmoliebedrijven verjagen stelselmatig de lokale bevolking van hun land met juridische trucs, intimidatie en geweld. In veel van de palmolie-producerende landen zijn landrechten minder goed verankerd in nationale wetgeving en biedt dit mogelijkheden voor bedrijven om zich te vestigen op stukken land waar gemeenschappen zich al eeuwen gevestigd hebben. Hierbij maken bedrijven moedwillig gebruik van het grijze gebied tussen formele en informele landrechten die deze landen kenmerkt¹⁶. Daarnaast is corruptie op nationaal of regionaal niveau een veel gehoorde reden dat zelfs bestaande rechten teniet gedaan kunnen worden¹⁷.

De procedures die instemming van lokale gemeenschappen (FPIC) moeten garanderen en impact op de lokale leefomgeving (Environmental Impact Assessment) moeten minimaliseren worden vaak misbruikt door het bedrijf¹⁸.

■ **Probleem: conflict**

Op lokaal niveau zijn veelvuldig spanningen tussen lokale inwoners en het aanwezige bedrijf. Daarnaast ontstaan ook vaak spanningen binnen de gemeenschappen, doordat lokale inwoners andere vormen van inkomsten moeten vinden, bedrijven selectief mensen betrekken in inspraakprocedures als FPIC, of sommige inwoners meer profiteren van – of omgekocht worden door – de bedrijven. De vergrote onzekerheid en ‘verdeel en heers’ tactieken van de bedrijven vergroten de spanningen op lokaal niveau. Andere voorbeelden van lokaal conflict zijn de verhoogde spanningen die ontstaan wanneer het palmoliebedrijf besluit haar arbeid van buiten de regio te halen, ofwel het gebrek aan economisch perspectief op lokaal niveau.

■ **Probleem: arbeidsrechten**

Een ander probleem manifesteert zich op de plantages zelf. Verschillende onderzoeken tonen schendingen van fundamentele arbeidsrechten op plantages aan; onbetaald overwerk door onrealistische productietargets, kinderarbeid, geen arbeidscontracten, vakbondsbreuk, gebrekkige medische voorzieningen, geen beschermende kleding, etcetera¹⁹.

■ **Probleem: bedreiging voor het klimaat**

Daarnaast is de kap van tropisch regenwoud, de (veen)branden, het gebruik van biobrandstoffen en het gesleep van immense hoeveelheden palmolie over de hele wereld een ramp voor het klimaat. Ontbossing maakt van tropische gebieden in plaats van een klimaatreguleerder één van de grote uitstoters. De bosbranden in Indonesië in 2015 bezorgden het land in een klap de vierde plaats op de ranglijst van grootste CO₂ uitstoters ter wereld²⁰. Biobrandstof uit palmolie zorgt indirect voor 3 keer zoveel CO₂ als de diesel die het vervangt²¹.

■ **Probleem: concentratie van geld en macht**

De palmoliesector wordt gedomineerd door grote multinationale ondernemingen die in hun bedrijfsvoering streven naar een zo groot mogelijke winst voor haar aandeelhouders. Een aantal grote families domineren de palmolie-industrie in Indonesië en Maleisië en behoren tot de rijkste families van het land²². Investeerdere besluiten deze bedrijven te financieren met het oog op de verwachte hoge winsten die ze op hun inleg krijgen. Winstmaximalisatie is het leitmotiv. Deze grote bedrijven (en hun aandeelhouders) profiteren maximaal van het goedkope land, arbeid en financiering, terwijl de lokale bewoners van Liberia, Papoea, Sumatra en andere tropische gebieden er stukken bekaaid vanaf komen.

De vraag naar palmolie neemt alleen maar toe. Een groot gedeelte komt uit Europa en wordt zelfs door onze overheden gestimuleerd. Waar de vraag naar biobrandstof door de overheid wordt gestimuleerd en het scala aan (goedkope) koekjes en shampoos alleen maar toeneemt, wentelen we de daadwerkelijk kosten af op de mensen aan de andere kant van de wereld en de toekomstige generaties. Dat is niet eerlijk.

De inwoners van het tropisch regenwoud zijn niet degenen die profiteren van de uitdijende palmolie-industrie. Bij een select gezelschap neemt de winst toe en dijt de hoeveelheid aan goedkope consumptiemogelijkheden uit. Dit terwijl in ontwikkelingslanden de gemeenschappen meer en meer beperkt worden in de opties die ze hebben. Zonder toegang tot land en de bronnen van dagelijks levensonderhoud, zonder een duurzame vorm van lokale ontwikkeling en lokaal toekomstperspectief, worden zij dagelijks geconfronteerd met de oneerlijkheid van het huidige economische systeem.

■ **Waarom duurzaamheidsinitiatieven niet werken**

In de afgelopen decennia zijn verschillende organisaties (overheid, ngo's en industrie) betrokken geweest bij het ontwikkelen van allerlei initiatieven die de sector moeten verduurzamen. Zo hebben de grotere palmoliebedrijven ook duurzaamheidsbeleid aangenomen, zoals het *'no deforestation, no peat, no exploitation-beleid'* (NDPE); een ontbossingsvrije aanvoerketen lijkt echter nog heel ver weg²³. Een ander initiatief is de *Roundtable on Sustainable Palm Oil* (RSPO), dat gedomineerd wordt door de industrie en niet in staat is om daadwerkelijk 'duurzaamheid' van haar gecertificeerde palmolie te garanderen²⁴.

Beide initiatieven gaan er vanuit dat het wenselijk is dat de industriële palmoliesector blijft groeien, ten behoeve van een groeiende wereldvraag naar deze olie. Dit ligt ten grondslag aan de structurele aard van misstanden in de sector: de inzet op een groeiende vraag naar één type, op industriële schaal geproduceerde, olie. Een ontwikkeling die per definitie niet duurzaam is. Dit rapport toont aan dat deze problemen inherent zijn aan de palmoliesector en dat een inzet op haar groei betekent dat men de sociale, ecologische en klimatologische risico's voor lief neemt.

■ **De rol van Nederlandse banken**

Het verbouwen van palmolie op grote schaal is lucratief. Maar de initiële kosten van een plantage zijn zeer hoog. Daarom zijn de palmoliebedrijven afhankelijk van externe financiering. Ook Nederlandse banken, verzekeraars en pensioenfondsen financieren de industriële palmoliesector. De Nederlandse banken verstrekken veelal vormen van krediet aan deze bedrijven, deze verschillende leningen maken de bedrijfsvoering van deze bedrijven mogelijk. Vaak gaat het om meerjarige leningen, die alleen of samen met anderen banken worden aangeboden. De Nederlandse banken zijn al lange tijd actief in deze sector en zijn – vanuit Europees perspectief – grote spelers. De financiële data achter dit rapport laat zien dat Nederlandse banken herhaaldelijk financiering verschaffen aan de in dit rapport genoemde bedrijven, met een minimale waarde van 4,9 miljard euro in de periode 2010-2018. Bovendien maakte hun deelname aan syndicated loans gigantische leningen mogelijk.^{25 26}

Ook verzekeraars en pensioenfondsen financieren deze bedrijven. Zij investeren in deze bedrijven door het opkopen van aandelen. Hierdoor worden ze voor een gedeelte mede-eigenaar van dit bedrijf en delen ze mee in de winst. Hoewel deze instellingen buiten de scope van dit rapport vallen (zie Methodologie) heeft Milieudefensie deze instellingen eerder ook aangesproken op hun investeringen in deze sector²⁷. Verwijzingen naar verschillende verzekeraars en pensioenfondsen zijn te vinden in de financiële datasets waarop dit rapport gebaseerd is.

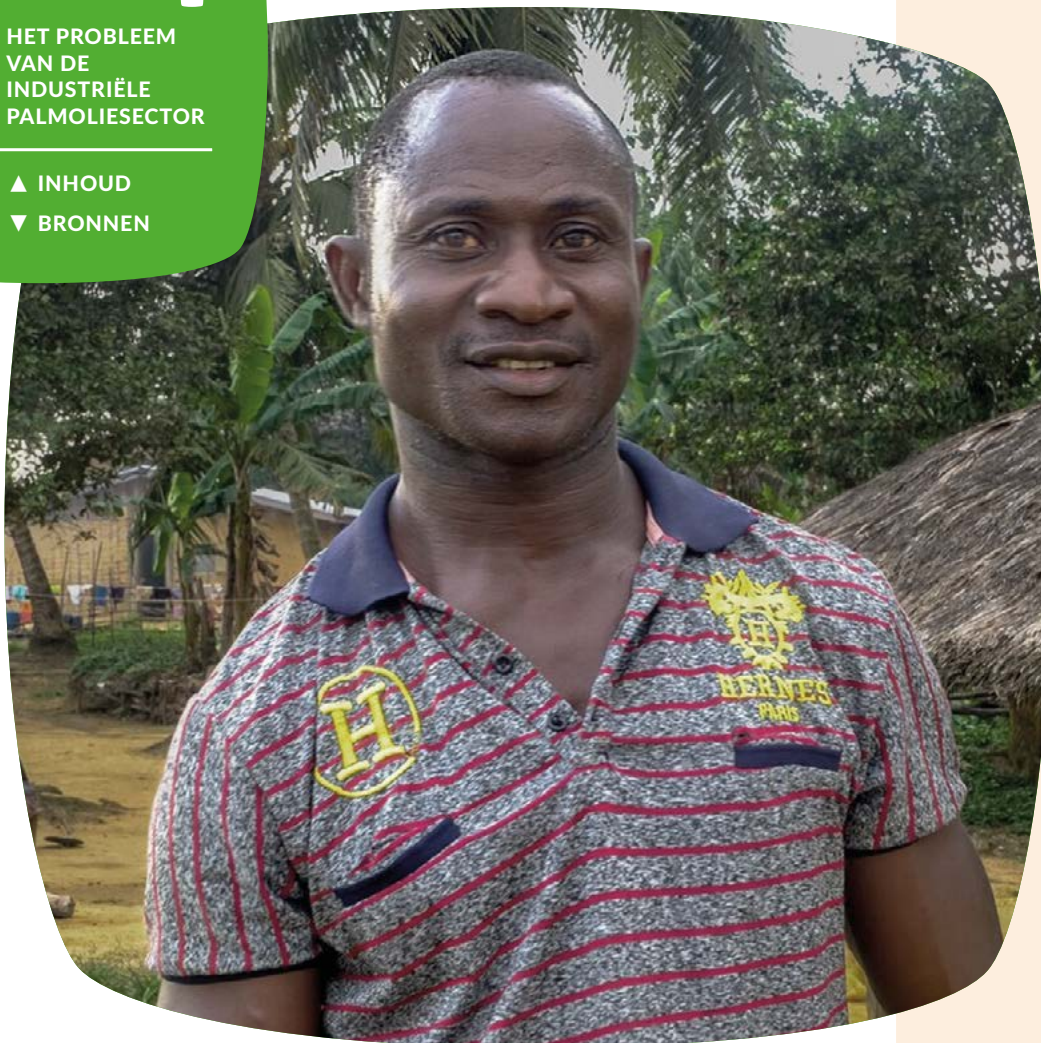
Hoewel Nederlandse banken problemen in de industriële palmoliesector onderkennen, en ze door middel van 10 jaar van aanscherpingen in hun duurzaamheidsbeleid en procedures deze misstanden proberen uit te sluiten van hun portfolio, lukt dit niet. Ervaring leert dat deze bedrijven hun bedrijfsvoering niet opgeschoond krijgen en nog steeds keer op keer in opspraak komen vanwege verschillende misstanden. Milieudefensie is al sinds 2001 – maar liefst 17 jaar – met banken

in gesprek om deze misstanden te voorkomen. Momenteel staan we echter op een keerpunt waarbij het aantonen van incidenten geen recht doet aan de structurele aard van de problemen in deze sector. Het wordt tijd dat de Nederlandse banken onderkennen dat het financieren van deze sector te veel duurzaamheidsrisico's met zich meebrengt en het daarom tijd is om te stoppen met het financieren van deze bedrijven.

Waar gaat het mis: drie voorbeelden

Het laatste gedeelte van dit hoofdstuk geeft drie actuele voorbeelden van misstanden bij plantages die onderdeel zijn van de grote (palmolie) bedrijven die financiering ontvangen van de Nederlandse banken. Deze misstanden betreffen drie uitgewerkte schandalen, afkomstig van partnerorganisaties en andere partners van Milieudefensie. In hoofdstuk 4 benoemen we een groot aantal cases die verder aantonen dat deze drie cases helaas geen incidenten zijn.

Rabobank en ABN AMRO betrokken bij kap regenwoud in Liberia²⁸

“Toen ze mijn land kwamen bewerken, werd mij niks gevraagd. Ik vroeg ze wie dit land aan hen had gegeven. Ze zeiden dat het land van de overheid was en we gedwongen moesten vertrekken. Onze heilige plaatsen zijn verstoord en alles is vernietigd.”

- Romeo M. Chea uit Jacksonville, Sinoe

Romeo uit Jacksonville in Liberia is boos. Zijn land is weg. Zijn heilige plekken zijn weg. Zijn inkomen is weg. Hoe moet het nu verder? Romeo weet het niet; hij ziet de toekomst somber in.

Naast Romeo zijn vele anderen hun land kwijt. Mensen die in de weg staan van palmoliebedrijven worden door politie en militairen gedwongen hun land weg te geven. Ze krijgen er vaak niets voor terug. Lokale leiders die zich verzetten, verdwijnen in de gevangenis.

■ Bevolking bedreigd

Het palmoliebedrijf Golden Veroleum Liberia (GVL) is verantwoordelijk voor veel van dit soort landroof in de Liberiaanse provincies Sinoe en Grand Kru. Ook in het dorp van Ricky uit Nimupoh ging het er ruw aan toe. Bewoners zeggen te zijn gedwongen om een contract te tekenen waarmee ze afstand deden van hun land. Bij protesten werden 37 mensen gearresteerd. We horen dat 16 mensen een jaar lang werden opgesloten zonder verhoor. GVL beloofde werkgelegenheid voor de bevolking, maar ook daarvan komt in de praktijk vrijwel niets terecht.

“Op de dag dat het contract met GVL werd afgesloten, reden drie pick-up trucks met soldaten ons dorp binnen. Met geweren in de hand dwongen ze ons om toestemming te geven voor het inpikken van ons land. Mensen die niet eens kunnen lezen of schrijven werden gedwongen het contract te ondertekenen met hun vingerafdruk.”

- Ricky Kanswea, Nimupoh, Sinoe

■ **GVL en Nederlandse banken in overtreding**

Mag dit zomaar? Nee, onder dwang inpikken van land van bewoners mag natuurlijk niet. Het is in strijd met tal van internationale afspraken. Daarom is het ook zo raar dat de Rabobank en ABN AMRO nog steeds leningen verstrekken aan onderdelen van palmoliegigant Golden Agri-Resources (GAR), de enige investeerder in GVL. Want het beleid van deze banken stelt dat palmoliebedrijven bewoners op een eerlijke manier om toestemming moeten vragen om hun land te mogen gebruiken.

Ook het contract dat GVL met de regering van Liberia heeft afgesloten, breekt meerdere regels. Het contract werd afgesloten zonder het (juridisch verplichte) open biedingsproces in acht te nemen. De concessie is voor 65 jaar, terwijl de regels een maximum van 50 jaar stellen. Het contract geeft stabiliteit in inkomstenbelastingen voor 40 jaar, terwijl maar 15 jaar is toegestaan. GVL is ook nog eens vrijgesteld van belastingbetaling voor 65 jaar.

De *Roundtable on Sustainable Palm Oil* (RSPO) heeft al een rapport met klachten over het bedrijf. Op basis hiervan heeft de RSPO GVL opgedragen te stoppen met het kappen en ruimen van land en het ontwikkelen van nieuwe plantages in Butaw. Maar GVL vecht de uitspraak van de RSPO aan en gaat ondertussen gewoon verder met het aanleggen van nieuwe plantages.

■ **Vernietiging van het regenwoud**

GVL kapt op grote schaal zeldzaam regenwoud in Liberia. Al duizenden hectare regenwoud zijn vernietigd in de provincies Sinoe en Grand Kru – één van de meest bedreigde ecosystemen ter wereld. Als ze doorgaan, zal binnenkort een gebied zo groot als de provincie Overijssel veranderen in één grote palmolieplantage; grond die al decennia door de lokale bevolking gebruikt wordt als bron van voedsel en water. GVL heeft daarnaast grote schade aangebracht aan rivieren en moerassen, waardoor het moeilijk is om schoon drinkwater te vinden. Ook zijn de vissen, een belangrijke bron van voedsel, langzaam maar zeker verdwenen. De schade aan het regenwoud is onvoorstelbaar groot.

■ **Nederlandse banken**

Het Aziatische palmoliebedrijf GAR gebruikt GVL om haar imperium uit te breiden naar Afrika. GVL is eigendom van Verdant Fund, gevestigd op de Kaaimaneilanden. GAR is daarvan de enige investeerder.

De Rabobank en ABN AMRO hebben een lange geschiedenis met palmoliebedrijf GAR en verstrekten de afgelopen jaren meerdere kredieten aan dochterondernemingen van GAR. In 2012 leende de Rabobank 80,4 miljoen euro uit en in 2015 werd met zes andere banken nogmaals 134,7 miljoen euro uitgeleend aan een dochteronderneming van GAR. En alsof dat nog niet genoeg was, gaf de Rabobank in 2016 nogmaals drie verschillende leningen aan dochterondernemingen van GAR.

De ABN AMRO gaf in 2017 twee kredieten aan een dochteronderneming van GAR voor een totaalbedrag van 73,5 miljoen euro. Het jaar daarop, in 2018, verstreekte ABN AMRO samen met andere banken nogmaals twee vormen van krediet aan een bedrijf verbonden aan GAR, beiden ter waarde van maar liefst 192,7 miljoen euro.

Landroof in West-Sumatra met steun van Nederlandse banken²⁹

“Hoe komen ze erbij om mij dit te vragen? Ik zal nooit van dit land af gaan. Hadden zij het land gekocht? Of was het eigendom van zijn vader of zijn opa? Natuurlijk kon hij me geen papieren laten zien. Ik was zo boos dat ik achter hem aan ben gegaan tot ik hem niet meer zag. Zij renden hard weg.”

- Boerin Nurisam

Boerin Nurisam weet het nog als de dag van gisteren. Ze was maïs aan het planten op haar landje vlakbij haar dorp Koto Baru in West-Sumatra, Indonesië, toen vier politieagenten op haar af kwamen lopen. Eén van hen vertelde haar dat zij hier geen maïs meer mocht planten, omdat men van plan was om alles te vernietigen en nieuwe bomen te planten. Ook al schrok Nurisam, ze liet zich niet afschepen. Ze jaagde de mannen van haar terrein.

Nurisam verloor die dag haar stukje land niet, maar veel van haar dorpsgenoten wel. Een palmolieplantage genaamd Primatama Mulya Jaya (PT PMJ) pikte het land in 1996 zonder toestemming in en groeit daar tot op de dag van vandaag oliepalmen. De PT PMJ plantage is een onderdeel van het Indonesische bedrijf AMP POM – PT AMP, een dochteronderneming van palmoliegigant Wilmar International.

■ Nederlandse banken financieren landroof

Door geld aan Wilmar te lenen, ondersteunen de Rabobank, ING en ABN AMRO een bedrijf dat land steelt van mensen zoals Nurisam. Wilmar is immers al jarenlang in opspraak vanwege landroof, mensenrechtenschendingen en ontbossing. De drie banken hebben alle drie een lange geschiedenis met Wilmar. Tussen 2010 en 2017 financierden de drie banken verschillende onderdelen van Wilmar International. Dit gaat om enorme bedragen. In 2017 verstrekten de Rabobank en ABN AMRO, samen met andere banken, een lening met een totale waarde van 2,2 miljard euro aan een dochteronderneming van Wilmar. In datzelfde jaar verstreekte ING een “duurzaamheidslening” aan Wilmar voor 129 miljoen euro. En dat is nog maar het topje van de ijsberg. Vele andere voorbeelden van leningen van de drie banken aan Wilmar zijn terug te vinden in hoofdstuk vier.

■ Koto Baru is voor altijd veranderd

De dorpsleider van Koto Baru, Pak Armis, vertelt dat voordat de plantage PT PMJ naar hun dorp kwam, het dagelijks leven van de dorpsbewoners er heel anders uitzag:

“Voordat PT PMJ in ons leven kwam, hadden we allemaal ons eigen stukje land. De gemeenschap groeide allerlei gewassen, zoals rijst en maïs. We konden vissen vangen en verkopen. We konden rotan verzamelen om onze daken van te maken. Dit hoefden wij vroeger nooit te kopen, want het bos gaf ons dit! Dat is nu allemaal verdwenen.”

FOTO: ED WRAY

De dorpsleider van Koto Baru, Pak Armis

■ Nooit toestemming gegeven

In mei 2018 had de gemeenschap van Koto Baru er genoeg van. Gezamenlijk dienden zij een klacht in tegen de plantage bij de *Roundtable on Sustainable Palm Oil* (RSPO). In deze klacht beschuldigen zij het palmoliebedrijf ervan hun land te hebben afgepakt. Het bedrijf had hen niet goed geïnformeerd en geen vrije keuze gegeven over de verkoop van hun land. Een palmolieplantage is verplicht dit te doen, maar volgens de traditionele leider van Koto Baru, Syahrul Ramadhan Tanjung Sinaro, heeft de gemeenschap van Koto Baru nooit toestemming gegeven aan PT PMJ om hun land te gebruiken. Zoals Nurisam beschrijft:

“Het is onbegrijpelijk dat bedrijven als Wilmar actief zijn op dit inheemse land. Wij werken al eeuwen op dit land zonder problemen. Sinds PT PMJ hier actief is, lijden wij.”

■ Dorpsleden worden als crimineel gezien

In 2010 werd dorpsleider Pak Armis samen met andere dorpsleiders opgepakt en naar het politiebureau gebracht. Zij hadden geen idee waarom. Al gauw kwamen zij erachter dat de politie hen beschuldigden van het stelen van palmolievruchten van de plantage. Volgens hen is dat een leugen. Sindsdien worden de dorpsleiders als criminelen beschouwt. Zoals Pak Armis vertelt:

"In 2011 werden wij nogmaals door politieagenten tegengehouden en vertelden zij ons dat wij niet naar ons eigen land mochten. Als we niet zouden vertrekken, zouden zij onze gemeenschap verwoesten. Zij dwongen ons te verhuizen, ver weg van de plantage. Ook zeiden ze dat dat hun recht was, want het was hun land. Maar het is ons land!"

■ Vertel ons verhaal

De wens van Nurisam en Pak Armis is dat PT PMJ het land teruggeeft aan hun dorp Koto Baru en dat er een einde komt aan alle vormen van intimidatie en criminalisering van de dorpsleiders en anderen uit de gemeenschap. Zoals Pak Armis vraagt:

"Luister niet alleen naar ons verhaal, maar vertel het vooral door. Niet alleen in West-Sumatra en Indonesië, maar verspreid het over de hele wereld."

ABN AMRO betrokken bij kap uniek regenwoud Papoea³⁰

“We maken ons grote zorgen om de grondstoffen in onze regio. De vertegenwoordigers van ons land hebben een overeenkomst met deze bedrijven getekend om hierheen te komen, maar het levert de lokale bevolking niks op. Er zijn geen banen bijgekomen, maar ons regenwoud verdwijnt wel. Wat houden we hier nog over?”

– Jeffrey

Jeffrey, bewoner van district Merauke in Papoea, Indonesië, heeft een slecht gevoel over zijn toekomst. Hij ziet het Indonesische palmoliebedrijf PT Bio Inti Agrindo (PT BIA) steeds meer van zijn regenwoud kappen.

Jeffrey maakt zich terecht zorgen. Vanuit de lucht is duidelijk te zien dat dit bijzondere regenwoud in rap tempo wordt gekapt. Satellietbeelden tonen dat er tussen 2012 en 2017 een schokkende 27.000 hectare aan kostbaar regenwoud is gekapt, een oppervlakte groter dan de gemeente Amsterdam. En PT BIA is nog lang niet van plan te stoppen met kappen. Tussen november 2017 en januari 2018 kapte PT BIA nog eens 2.300 extra hectare van dit regenwoud.

■ **Kap van het regenwoud, mede mogelijk gemaakt door ABN AMRO**

In mei 2018 kwam pensioenfonds ABP in opspraak vanwege haar investeringen in dit bedrijf. Maar ook de ABN AMRO doet een duit in het zakje. Dit schandalig verwoesten van uniek regenwoud wordt

mogelijk gemaakt door geld van ABN AMRO. Zo kocht ABN AMRO in 2018 aandelen ter waarde van 10,7 miljoen euro in POSCO. het moederbedrijf van POSCO Daewoo, dat voor 85 procent eigenaar is van PT BIA.

■ **Eén van de belangrijkste bossen ter wereld**

Het Wereld Natuur Fonds heeft dit regenwoud van Nieuw-Guinea, waar de Indonesische provincie Papoea onderdeel van is, uitgeroepen tot één van de belangrijkste bossen ter wereld. Op dit eiland is namelijk vijf procent van alle dieren ter wereld te vinden, waarvan tweederde alleen op dit eiland leven. Bijzondere dieren als de grondkoeskoes, de kasuarisvogel en de paradijsvogel worden door de komst van palmolieplantages met uitsterven bedreigd. Zo is de goudmantelboomkangoeroe al een schokkende 99 procent van zijn leefgebied verloren.

■ **Lokale bevolking verjaagd van hun eigen land**

Voordat PT BIA naar Papoea kwam, werd het land door gemeenschappen zoals de Merind, Mandobo en Yeinan gebruikt. Zij zijn door het palmoliebedrijf verjaagd van hun eigen land. Een palmoliebedrijf is verplicht de bewoners goed te informeren over de plannen en hen in volledige vrijheid te laten beslissen over de mogelijkheid hun land te verkopen. Doordat dit niet is gebeurd, hebben mensen zoals Jeffrey al meer dan driekwart van hun land zonder hun toestemming zien verdwijnen. Door de kap van het regenwoud kunnen zij nu geen brandhout meer verzamelen. Ze kunnen niet meer jagen op wilde zwijnen en herten in het bos. En omdat er geen dieren meer zijn, kunnen zij deze ook niet meer verkopen op de markt. Hierdoor is hun inkomen verloren gegaan.

■ **Onomkeerbare schade aan het regenwoud**

Alsof kappen nog niet genoeg is, verbrandt PT BIA ook nog stukken regenwoud. Dit is een gevaarlijke en vervuilende methode om het land klaar te maken voor het planten van oliepalmen. Deze methode is verboden in Indonesië. Maar daar trekt PT BIA zich niks van aan. In 2015 werden er meer dan 158 illegale brandhaarden op de plantage gesignaleerd.

Een papieren werkelijkheid

Banken creëren met hun duurzaamheidsbeleid een papieren werkelijkheid. Dit hoofdstuk beschrijft hoe banken goedpraten dat ze nog steeds geld steken in de controversiële palmolie-sector.

De grote Nederlandse banken hebben in de afgelopen tien jaar regelmatig publiekelijk geclaimd zich in te zetten voor een betere wereld. Zo claimt ABN AMRO haar acties te baseren op de ‘fundamentele waardigheid’ van het respecteren van mensenrechten³¹. ING doet aan *positive impact financing* – financieringsconstructies waarmee bedrijven rentekortingen kunnen ontvangen bij verbeterde duurzaamheidsprestaties³². En Rabobank ziet voor zichzelf een centrale rol in het oplossen van het wereldvoedselprobleem³³.

Bij deze drie banken heeft ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ een aanzienlijk grotere rol dan tien jaar geleden. Bovendien doen deze banken het op papier – mondiaal gezien – relatief goed. Hun inzet vertaalt zich in een aangescherpt duurzaamheidsbeleid op meerdere thema’s, verder uitgewerkte procedures om te garanderen dat dit beleid daadwerkelijk geïmplementeerd wordt en deelname aan multi-stakeholder initiatieven om specifieke thema’s beter te integreren in hun bedrijfsvoering. Helaas zijn de drie banken met deze ‘papieren werkelijkheid’ niet in staat om hun beloften in de praktijk te vervullen.

De Nederlandse banken zijn al jaren actieve financierders van de industriële palmolie-sector. Ondanks de vele misstanden in deze sector ondersteunen de banken nog steeds de activiteiten van deze bedrijven. Ongeacht de mooie woorden van deze drie banken ondervinden de lokale bewoners van Liberia, Papoea, Sumatra en vele andere tropische gebieden dagelijks de negatieve gevolgen van deze geldstromen. Bovendien moeten de Nederlandse banken van deze situatie op de hoogte zijn. Deze misstanden zijn immers in strijd met hun eigen duurzaamheidsprincipes. De aangescherpte monitoringsprocedures zouden ervoor moeten zorgen dat deze bedrijven worden gesignaleerd en niet in aanmerking komen voor (her)financiering.

Vrijwel elke misstand zou bij de banken bekend moeten zijn. Als de alarmbellen al af gingen, zijn geen betekenisvolle stappen ondernomen om misstanden te voorkomen of te repareren. Waarom financieren de

drie grote Nederlandse banken nog steeds deze bedrijven? Voordat die vraag beantwoord kan worden, is het van belang om de achtergrond beter te begrijpen. Wat beloven deze banken eigenlijk?

Dit hoofdstuk legt uit waarom deze banken nog steeds in de palmolie-sector zitten en waarom Milieudefensie vindt dat zij hun verantwoordelijkheid ontlopen.

■ Het Nederlandse geld

De Nederlandse banken zijn op verschillende manieren actief in (de financiering van) de industriële palmolie-sector. Grofweg kun je de directe financiering opdelen in (1) het verstrekken van verschillende typen leningen aan een palmoliebedrijf (een kredietrelatie) en (2) het investeren in een bedrijf door het opkopen of aanbieden van bijvoorbeeld aandelen of obligaties (een investeringsrelatie).

Voorbeelden van van veel voorkomende kredietrelaties zijn:

- Bedrijfsleningen (*corporate loans*): in dit geval verstrekt de bank financiering voor specifieke activiteiten van het bedrijf of aan het bedrijf zelf. Vaak hebben deze leningen een doorlooptijd van meerdere jaren.
- Projectfinanciering (*project finance*): financiering die toegekend wordt aan een specifiek project.
- Doorlopende kredietfaciliteiten (*revolving credit facilities*): deze vorm van krediet is te vergelijken met een credit card. Het bedrijf heeft toegang tot een bepaald maximum aan krediet voor een afgesproken periode. Het bedrijf kan vaak zelf bepalen waar het geld voor wordt gebruikt.
- ‘Onderschrijven’ van obligaties (*underwriting of bond issuance*): om obligaties te kunnen uitgeven op de beurs, heeft een bedrijf de assistentie van een investeerder nodig. De investeerder ‘onderschrijft’ een gedeelte van de uitgeven obligaties. In principe koopt de bank een gedeelte van de obligaties met de intentie om deze weer te verkopen aan investeerders. In de tussentijd ontvangt het bedrijf wel krediet voor deze obligaties.

HOOFDSTUK 2

EEN PAPIEREN
WERKELIJKHEID

▲ INHOUD
▼ BRONNEN

Daarnaast komt in de palmolie-sector vaak *intra-company financiering* voor, waarbij *subsidiaries* elkaar voorzien van krediet of mede-eigenaar zijn van andere bedrijven onder hetzelfde moederbedrijf.

In het geval van een kredietrelatie is het bedrijf een klant van de bank; deze relatie is vastgelegd in een contract. In sommige gevallen verstrekt de bank deze lening alleen. In andere gevallen wordt een lening aangeboden in samenwerking met andere banken (een zogenaamd *syndicated loan*), waardoor deze banken het financiële risico spreiden. In het geval van een investeringsrelatie zijn de relaties minder 'formeel', maar gebaseerd op een investeringsstrategie van de bank en de waarde van deze bedrijven op de beurzen waarop aandelen of obligaties worden aangeboden. De financiële relaties tussen bank en klant zijn veelal niet openbaar: klantvertrouwelijkheid weegt voor banken zwaar in het geval van kredietrelaties, maar ook bij investeringsrelaties zijn grote banken terughoudend in het benoemen ervan. Enkel professionele onderzoeksbureaus kunnen in financiële databases zoals Thomson EIKON en Bloomberg dieper graven naar de

relaties tussen bank A en bedrijf B. Deze studies blijven echter slechts een weergave van 'het topje van de ijsberg' en gebaseerd op wat te traceren viel. Een totaaloverzicht ontbreekt. De relaties in dit rapport zijn daarom slechts een weergave van enkele van de bekende relaties tussen de drie banken en specifieke bedrijven. Van deze relaties weten we zeker dat ze er zijn. Het is bijna zeker dat er nog meer relaties (meer bedrijven én meer financiering) bestaan waar geen zicht op is. Wat de relaties in dit rapport wel laten zien is dat de grote Nederlandse banken over een langere periode (2010-2018), en in veel gevallen herhaaldelijk, bedrijven in de industriële palmolie-sector financieren. En dat deze financiering terecht komt bij bedrijven die over een vergelijkbare periode in opspraak kwamen in verband met verschillende misstanden.

Het afgeven van een nieuwe lening of investering door een bank is in eerste instantie een financiële afweging van kosten, opbrengsten, (financiële) risico's en mogelijke groei, uitgevoerd door portfolio managers, equity- en risico-analysten. De duurzaamheidsafdeling – vaak relatief kleine afdelingen – leggen nieuwe en bestaande financieringsrelaties langs de lat van hun duurzaamheidsbeleid. Zo ook hun leningen en investeringen in de palmolie-sector. Banken gebruiken externe data providers zoals Sustainalytics om een 'environmental, social, and governance' (ESG) rapport op te stellen over specifieke bedrijven, waarin indicatoren zoals bijvoorbeeld CO₂-uitstoot en betrokkenheid bij controverses weergegeven worden. Deze ESG-rapporten zijn voor een groot deel gebaseerd op gegevens van het bedrijf zelf, plus scans van mediaberichtgeving en NGO-rapporten. Hiermee schuiven de banken de verantwoordelijkheid om misstanden te traceren af op externe partijen. Met het ESG-rapport in de hand wordt – voorafgaand aan een nieuwe kredietrelatie – een afweging gemaakt om wel of geen financiering te verstrekken aan een bepaald bedrijf. En of men al dan niet de dialoog met het bedrijf wil aangaan over ESG-zaken. Daarnaast worden bestaande relaties met regelmaat getoetst aan deze criteria (monitoring).

De drie banken werken reactief; pas wanneer een lening of investering heeft geleid tot misstanden, is men bereid om actie te ondernemen. Dit in tegenstelling tot het voorzorgsprincipe, dat preventieve actie en goed onderzoek door de investeerder centraal zou stellen voordat dergelijke relaties worden aangegaan.

■ De papieren tijger

De drie grote banken hebben beleid dat ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen moet voorkomen. Elke bank geeft dit beleid op een andere manier vorm, vaak onder de thematische rubriek 'agro-commodities'. In het geval van de Rabobank is er zelfs een specifiek palmoliebeleid. De Eerlijke Bankwijzer analyseert elke twee jaar het beleid van alle Nederlandse banken. Uit haar laatste beleidsupdate (2016) blijkt dat de drie banken beleid hebben om ervoor te zorgen dat de bedrijven die ze financieren mensenrechten respecteren³⁴, zich inzetten om landconflicten te voorkomen door engagement en voorafgaande, vrijwillige, goed geïnformeerde toestemming van inheemse en/of lokale bewoners (FPIC) en dat ze de rechten respecteren van de lokale en inheemse gemeenschappen ten behoeve van een eerlijk en gelijk gebruik van bossen. Daarnaast zouden de gefinancierde bedrijven zich moeten inzetten om negatieve effecten op populaties of aantallen diersoorten op de IUCN-rode lijst van bedreigde diersoorten te voorkomen. Tussen de drie banken zitten verschillen op deze beleidsterreinen. Zo is ING's beleid op landrechten en FPIC bijvoorbeeld minder vergaand dan het beleid van de andere twee banken, omdat het beleid zich beperkt tot inheemse volken. In tegenstelling tot de Rabobank en ABN AMRO wordt FPIC door ING niet vereist voor andere lokale of kwetsbare gemeenschappen³⁵.

Ook op het gebied van ontbossing loopt het beleid meer uiteen. De Rabobank stelt in haar palmoliebeleid (2018) dat bedrijven niet betrokken behoren te zijn bij palmolie-operaties in primair bos, nationale of internationale wettelijk-beschermde gebieden of in een gebied dat vereist is om HCV-waarden te handhaven sinds 7 oktober 2001³⁶. ABN AMRO eist van producenten geen verbranding (van bos) en brandpreventiemaatregelen op eigen plantages in de aanvoerketen en een inzet voor het inkopen van plantages die High Conservation Value (HCV) bos, HCS en veenlanden beschermen³⁷.

Als verlengstuk van hun duurzaamheidsbeleid geven de drie banken wel aan welk type activiteiten ze niet financieren. ING zegt bijvoorbeeld geen financiering te verstrekken aan bedrijven die zich bezighouden met ontbossing en verbranding van tropisch regenwoud en het verwijderen van HCV bos³⁸. ABN AMRO zegt geen financiering te verstrekken aan bedrijven die zich inlaten met houtkap of handel in illegaal geoogste of niet-gecertificeerd hardhout en houtkap in primair bos (2017). De Rabobank zegt geen financiering te verstrekken aan bedrijven die houtkap-materiaal kopen om in primair tropisch vochtig bos te gebruiken (2018). Sommige financiële instellingen hebben ook een (publieke) uitsluitingslijst waarop controversiële bedrijven staan waarin niet geïnvesteerd wordt. Van de drie banken beschikt alleen ABN AMRO over een publieke uitsluitingslijst met bedrijfsnamen³⁹. Hier staan echter alleen controversiële wapenbedrijven op; geen enkel palmoliebedrijf is opgenomen.

Daarnaast zijn zowel ABN AMRO, ING en de Rabobank lid van de *Roundtable on Sustainable Palm Oil* (RSPO). Deze banken hebben in meer of mindere mate de verwachting van hun klanten dat zij (een deel van hun) activiteiten certificeren. ING verwacht "naleving van RSPO-certificatie door bedrijven die palmolieplantages bezitten, beheren of managen" (ING, 2018). ABN AMRO wil alleen financiering verstrekken aan producenten, verwerkers of handelaren die lid zijn, of bezig zijn

lid te worden, van de RSPO (ABN AMRO, 2017). De Rabobank verwacht dat klanten RSPO-certificering krijgen of geverifieerd worden tegen dezelfde RSPO-principes en criteria. In het laatste geval zou de aanvoerketen 'progressief' méér gecertificeerde palmolie moeten gaan bevatten (Rabobank, 2018)

Hoewel een vergelijking van het duurzaamheidsbeleid van de drie banken buiten dit rapport valt, en bovendien in andere publicaties zoals die van de Eerlijke Bankwijzer met regelmaat vergeleken worden⁴⁰, leert tien jaar aan beleidsverbetering dat inmiddels alle drie de banken over beleid beschikken op deze thema's. Hoewel ook hier de lat hoger gelegd kan worden, blijkt het (verbeterde) beleid niet afdoende om te zorgen dat er zicht geen misstanden meer in hun portefeuilles bevinden. Het verbeterde duurzaamheidsbeleid van de banken blijkt dan ook voornamelijk een papieren tijger.

■ De alarmbel

Als uit screening- en monitoringsprocedures van banken blijkt dat een bedrijf niet voldoet aan hun duurzaamheidsbeleid, is de eerste stap van banken om in gesprek te gaan en het bedrijf te stimuleren om aan het gestelde duurzaamheidsbeleid te gaan voldoen. Dit is het zogenaamde *engagement traject*. Deze trajecten zijn vertrouwelijk van aard, waardoor de individuele gesprekken onmogelijk door derden te monitoren zijn. Dit zwartboek laat echter zien dat het gebrek aan verbetering van de palmoliebedrijven bewijst dat deze engagementstrategie niet leidt tot daadwerkelijke verbeteringen.

De nadruk op een constructieve dialoog met behoud van de klant- of investeringsrelatie, geeft bedrijven veel tijd en speling om met minimale verandering de relatie weer te repareren. De banken zijn erg terughoudend met het uitsluiten van specifieke bedrijven. Hoewel ze aangeven hiertoe bereid zijn indien *engagement* niet het gewenste effect oplevert, zijn praktijkvoorbeelden schaars. Dit ontnemt de bank een effectieve stok achter de deur om de druk op bedrijven op te voeren, met als gevolg *business as usual*. Engagement-trajecten missen duidelijke afspraken met concrete doelen, gekoppeld aan afgebakende tijdsperiodes en duidelijke consequenties voor falende bedrijven. Bovendien versterkt het gebrek aan transparantie de machtspositie van het bedrijf in dit hele proces. Hoewel de Rabobank iets meer inzicht geeft in haar engagement-trajecten door een geanonimiseerd overzicht van haar dialoog met klanten in haar jaarverslag, is het volstrekt onduidelijk wat de criteria, tijdspanne en repercussies zijn van deze dialoog. Schrikbarend is dat 22 van de 56 gesprekken over een klant in de palmoliesector gaan⁴¹. Engagement-gesprekken worden veelal pas aangegaan bij ernstige schendingen van het duurzaamheidsbeleid van de bank. Wanneer bijna 40 procent van de de gesprekken – in zowel 2015, 2016 en 2017 – met klanten uit één sector gevoerd zijn, zou dit een helder signaal richting de Rabobank moeten zijn dat er fundamentele problemen spelen in deze sector⁴².

Publieke uitsluiting van palmoliebedrijven vindt zeer sporadisch plaats. De dialoog tussen bank en bedrijf is gehuld in grijze mist. Er staat nog geen enkel palmoliebedrijf op de uitsluitingslijst van de drie Nederlandse banken. Terwijl dit zwartboek aantoonde dat daar wel degelijk reden toe is. Een centraal thema in deze discussie is transparantie. Er is een spanningsveld tussen maatschappelijke verantwoordelijkheid en klantvertrouwelijkheid. De banken gebruiken het laatste als argument om niet over individuele klanten te praten, de dialoog achter gesloten deuren te laten plaatsvinden, hier niet over te rapporteren en ook niet publiekelijk een lijst met ‘foute bedrijven’ bij te houden. Dit neemt echter wel de mogelijkheid weg om maatschappelijke verantwoordelijkheid uit te dragen en hierop gecontroleerd te worden door particuliere klanten en maatschappelijke organisaties. Hoewel er juridische beperkingen gelden in het geval van kredietrelaties, geldt dit niet in het geval van investeringsrelaties.

Daarnaast zijn er wel degelijk mogelijkheden voor banken om vele malen transparanter te zijn over de inhoud en het verloop van engagement-trajecten met bestaande klanten in een geanonimiseerde of geaggregeerde vorm⁴³. Bovendien is het mogelijk om met nieuwe klanten af te spreken dat de klantrelatie openbaar is. De Britse bank HSBC heeft deze beslissing al gemaakt voor de palmoliesector; omdat transparantie over klantrelaties gewenst is, wordt dit nu opgenomen in contracten bij nieuwe kredietrelaties⁴⁴. In het geval van investeringsrelaties bestaan deze juridische beperkingen overigens niet, maar wordt het behoud van investeringsrelaties nog steeds als argument tegen transparantie gebruikt. Daarnaast houdt niets de bank tegen om een uitgesloten klant openbaar te maken, zoals de ABN AMRO al voor de controversiële wapensector laat zien. In het geval van aandeelhouderschap hebben banken ook nog de mogelijkheid om een motie of resolutie in te dienen (of mee te stemmen) op de aandeelhoudersvergaderingen van specifieke bedrijven.

■ De status quo

Samenvattend: de drie Nederlandse banken hebben op papier mechanismen opgetuigd om te voorkomen dat er Nederlands geld naar activiteiten gaat die in strijd zijn met hun gestelde principes. Hoewel die ambities nog steeds hoger mogen liggen, wijst dit zwartboek voornamelijk op het gebrek aan effectiviteit, daadkracht, leiderschap en transparantie als het gaat om het daadwerkelijk navolgen van deze mooie voornemens. Het duurzaamheidsbeleid blijkt vooral een papieren tijger. Het volgende hoofdstuk biedt meer inzicht in de structurele problemen die de palmoliesector beheersen.

Falend duurzaamheidsbeleid

Ondanks het duurzaamheidsbeleid van banken komt er nog steeds geld terecht bij landroof en ontbossing. Dit hoofdstuk laat zien dat het anders kan.

▲ INHOUD
▼ BRONNEN

De industriële palmolie-sector wordt gedomineerd door een aantal grote multinationale bedrijven, waaronder Astra Agro Lestari, Golden Agri-Resources, en Wilmar International, die met ondersteuning van Nederlands geld hun bedrijfsvoering hebben uitgebreid om in te kunnen springen op de stijgende vraag naar palmolie. Nieuwe stukken land worden – al dan niet legitiem – geclaimd, ontbost en nieuwe plantages worden aan verschillende dochterondernemingen van deze multinationals toegevoegd. Aan elk van deze bedrijven hangt een lange lijst met gerapporteerde misstanden op plantages over de hele wereld. Zo komen alleen al in dit zwartboek (118) cases van veertien verschillende bedrijven voorbij. De palmolie-sector heeft de afgelopen 20 jaar ongeremd in kunnen zetten op een destructieve groei.

Hier zit dan ook het probleem; de structuur van de palmoliebedrijven, hun bedrijfsvoering en het gebrek aan controle op de verschillende onderdelen maakt van duurzaamheidsbeleid een schijnvertoning, een papieren waarheid. Immers, wie controleert al Wilmar's plantages en wie verzamelt er (betrouwbare) informatie waarop ngo's, bedrijven, banken of overheden actie kunnen nemen? Nederlandse banken blijken voor hun informatievoorziening afhankelijk te zijn van ngo's om misstanden aan het licht te brengen. Rapporten en mediaberichtgeving zijn de voornaamste bronnen waarop dataproviders (en daarmee de banken) hun beoordelingen baseren. Dit is een zeer kwalijke situatie: de capaciteit en financiële middelen van de ngo's zijn beperkt en aan verandering onderhevig. Daarnaast behoren zij niet de consultants te zijn die de impact van Nederlandse financiering controleren. Bovendien ontwijken de banken hun verantwoordelijkheid en schuiven ze dit af op de ngo's. Verder zijn de cases die uiteindelijk in de media terechtkomen slechts het topje van de ijsberg. Veel misstanden zijn 'te slecht' gedocumenteerd of 'niet mediageniek genoeg' om überhaupt deze publicaties te halen. Voor lokale gemeenschappen is het vaak onmogelijk om hun problemen voor te leggen aan internationale organisaties, of in de

media te krijgen. Zij beschikken meestal niet over voldoende kennis of geld, kunnen soms niet lezen en schrijven of spreken de juiste taal niet.

De financiële instellingen hebben mooie woorden, maar dienen zelf hun duurzaamheidsbeleid dusdanig op orde te hebben zodat gegarandeerd kan worden dat er geen Nederlands geld naar ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen gaat. Bovendien is engagement zonder transparantie en uitsluiting, een wassen neus. Mocht een misstand wel op de radar komen, dan wordt het bedrijf vriendelijk doch dringend verzocht om weer aan het duurzaamheidsbeleid te gaan voldoen. Als datzelfde bedrijf binnen twee jaar opnieuw de fout in gaat, maar dan op een andere plantage, dan resulteert dat gewoon in een nieuwe dialoog.

■ Waar de beloften falen

Milieudefensie voert al sinds 1999⁴⁵ campagne om wereldwijd inwoners van bosgebied te ondersteunen in hun strijd tegen de destructieve effecten van de industriële palmoliesector. In die 19 jaar brachten we samen met andere milieuorganisaties binnen ons Friends of the Earth-netwerk verschillende rapporten uit, waarin we specifieke cases aan het licht brachten en zowel palmoliebedrijven als financiers hierop aanspraken. We spraken politici in onder andere Den Haag, Brussel, Jakarta en Monrovia. Ook voerden we samen met lokale groepen actie en hebben we in gesprek met Nederlandse banken geprobeerd hen te bewegen om meer daadkracht te tonen ten opzichte van deze bedrijven. Milieudefensie is overigens niet de enige organisatie die in de afgelopen jaren aandacht besteedde aan deze problematiek. Organisaties als Amnesty International, Greenpeace, FNV, Mighty Earth, Oxfam Novib, het Wereld Natuur Fonds en nog vele anderen vroegen op hun manier aandacht voor de problemen binnen deze sector.

Ervaring leert dat de palmoliesector een sector is (en blijft) met een hoog risico op ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen. Bovendien is dit een structureel probleem. In hoofdstuk 1 toonden we drie voorbeelden van misstanden op plantages. Ongeacht jaren aan druk vanuit de ngo-sector komen diezelfde bedrijven nog steeds in aanmerking voor hernieuwde financiering en blijven ze in opspraak komen met foute plantages. Bestaande ranglijsten van 'betere' en 'slechtere' palmoliebedrijven geven geen enkele garantie voor de daadwerkelijke situatie in de praktijk. Bovendien zijn al deze bedrijven door de screeningsprocedures van de drie Nederlandse banken gekomen en hebben ze in de periode 2010-2018 (vaak herhaaldelijk) financiering ontvangen van één of meer Nederlandse banken.

Het wordt tijd om te erkennen dat de huidige aanpak van de banken onvoldoende werkt. Nederlandse banken kunnen niet garanderen dat hun investeringen (met geld van de consument) niet bijdraagt aan ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen. Het wordt tijd dat de banken hun verantwoordelijkheid nemen. Een proactieve houding is daarvoor nodig, waarin de belangen van lokale bewoners zwaarder gaan wegen dan de winst van klanten; banken moeten daarom stoppen met het financieren van de industriële palmoliesector.

■ Een andere aanpak

Er zijn voldoende voorbeelden van banken, verzekeraars en pensioenfondsen die besloten hebben palmoliebedrijven uit te sluiten van hun investeringsportfolio vanwege de structurele misstanden in de sector. Het Noorse NIBM, vermogensbeheerder van het grootste Noorse pensioenfonds Government Pension Fund Global trok zich tussen 2012 en 2015 publiekelijk terug uit maar liefst 30 palmoliebedrijven⁴⁶. Bovendien draagt het NIBM actief hun maatschappelijke verantwoordelijkheid uit door de te hoge ESG-risico's te benoemen en bovendien een publieke lijst bij te houden met zowel uitgesloten bedrijven als een 'watchlist' van bedrijven met verhoogde ESG-risico's⁴⁷. Ook in Nederland financieren verschillende financiële instellingen geen palmolieproducenten, bijvoorbeeld ASN Bank, Volksbank en verzekeraar a.s.r

Er zijn ook financiële instellingen die een stuk transparanter zijn dan de drie grote banken. Zo geeft de Triodos Bank op haar website weer wie haar klanten zijn⁴⁸. De ASN Bank neemt haar klanten op in haar jaarverslag⁴⁹.

Helaas kijken ABN AMRO, ING en de Rabobank hier anders tegenaan. Ze achten het niet wenselijk klantrelaties publiek inzichtelijk te maken en deze sector op voorhand uit te sluiten. Hiervoor worden verschillende argumenten gebruikt. Zo worden de misstanden in de sector

afgedaan als incidenten en weerspiegelen deze misstanden volgens de banken geen structureel probleem in de sector. Ruim 19 jaar aan campagnes en een veelvoud aan gedocumenteerde misstanden bij verschillende bedrijven laten zien dat we allang niet meer kunnen spreken van incidenten. Een ander argument is dat uitstappen betekent dat de banken geen invloed meer hebben op die bedrijven. Als die invloed inderdaad effectief was geweest, hadden we inmiddels minder voorbeelden gehad van controversiële plantages bij diezelfde bedrijven. Een derde argument is dat andere banken die het minder hoog op hebben met duurzaamheid, de financiering overnemen, waardoor nog minder druk zal zijn op die bedrijven. Die kans is aanwezig, maar is geen reden om zelf bij te blijven dragen aan deze praktijken. Bovendien blijkt dat het uitsluiten van bedrijven of sectoren door grote financiële spelers een substantieel effect heeft op de bereidheid van andere financiële instellingen om dit voorbeeld te volgen. Een goed voorbeeld zijn de recente ontwikkelingen met betrekking tot divestment uit de fossiele industrie⁵⁰.

We vragen de banken om hun verantwoordelijkheid te nemen en hun duurzaamheidsbeleid in de praktijk te brengen in samenwerking met andere banken. Een risicomijdende investeringsstrategie zou hier een goede keuze zijn. Daarnaast roepen we de banken op de overheid aan te spreken om duurzaamheidsrichtlijnen te integreren in aangescherpte regelgeving voor de financiële sector.

Een zwartboek van misstanden

Landroof, ontbossing en mensenrechtenschendingen zijn in de palmoliesector aan de orde van de dag. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van ruim honderd misstanden waar de banken bij betrokken zijn.

▲ INHOUD
▼ BRONNEN

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van veertien bedrijven in de palmolie-sector die in de afgelopen acht jaar gefinancierd zijn door minimaal één van de drie grote Nederlandse banken. Hoewel deze bedrijven door de selectiecriteria van ABN AMRO, ING en de Rabobank zijn gekomen (en het merendeel van deze bedrijven hier nog steeds doorheen komt), zijn al deze bedrijven betrokken, of betrokken geweest, bij diverse soorten misstanden.

Maar liefst 118 gerapporteerde misstanden kwamen naar voren uit een standaard mediascan, welke door diverse betrouwbare instanties – NGO's, onderzoeksinstituten en/of media – zijn onderzocht en gedocumenteerd. Deze misstanden zouden bekend moeten zijn bij de banken; dit zou immers door hun eigen screening- en monitoringsprocedures naar voren moeten komen. Dit rapport is slechts een weergave van het topje van de ijsberg. Onze mediascan was beperkt en bovendien bereiken veel misstanden de rapporten en internationale media niet. Het werkelijke aantal misstanden is daarom hoogstwaarschijnlijk vele malen groter.

De misstanden in dit hoofdstuk zijn in acht thema's onderverdeeld. Hierbij is de aard van het probleem weergegeven. De details zijn terug te vinden in de bronnen die zijn opgenomen in de zwarte lijsten per bedrijfsprofiel. Er is onderscheid gemaakt tussen de volgende misstanden:

Arbeidsrechten: Minimumstandaarden voor arbeidsrechten van plantagemedewerkers worden niet nageleefd. Voorbeelden hiervan zijn het onaangekondigd ontslaan van werknemers, het uitstellen of zelfs verzaken om salaris uit te betalen, onveilige werkomstandigheden of kinderarbeid.

Brand: Een plantage is gebouwd op grond die verworven is door middel van het verbranden van bos of andere vegetatie, en/of voor de aanleg van de plantage zijn bos of plantage in brand gezet nadat de plantagegrond zelf al verworven was.

Conflict: Een situatie waarin de aanwezigheid van het palmoliebedrijf zorgt voor conflicten met of tussen de lokale bewoners. De bewoners komen op voor hun rechten, maar worden hierin tegengewerkt door derden, waarin het palmoliebedrijf het conflict veroorzaakt of verergert. Het kan hier gaan om een conflict tussen lokale bewoners en het bedrijf, lokale bewoners en de overheid, maar ook om sociaal conflict in de gemeenschappen zelf. Er kan sprake zijn van geweld tegen de lokale bevolking.

Criminalisatie: Een situatie waarin mensen die opkomen voor land- of mensenrechten geïntimideerd of bedreigd worden. Hier wordt regelmatig geweld gebruikt. Ook komen arbitraire arrestaties of andere mensenrechtenschendingen voor.

Illegaal: Een overkoepelend begrip voor alle illegale activiteiten die een palmoliebedrijf kan ondernemen gebaseerd op nationale en internationale richtlijnen. Voorbeelden zijn vervalsing van milieurapportages of tegenwerken van inspecties.

Landroof: Een plantage is of wordt ontwikkeld op grond die oneigenlijk is verworven, bijvoorbeeld door de lokale bevolking te dwingen haar land af te staan. Landroof is een overkoepelend begrip en kan gaan over verschillende situaties, zoals verschillende claims van formele en informele land- en gebruiksrechten, plantages zonder officiële vergunning van de regering of het niet juist en voortijdig raadplegen van de lokale bevolking (FPIC).

Ontbossing: Bos is gekapt voor de aanleg of uitbreiding van een palmolieplantage.

Veengrond: De plantage is, of wordt, aangelegd op veengrond.

Welke financiële relaties⁵¹ zijn bekend?

	ABN Amro	ING	Rabobank	Lopende relatie in juni 2018?
Anglo-Eastern Plantations Plc (Genton International Limited)		Aandelen (2017)		-
Astra International (Jardine Matheson Holdings Ltd)	Aandelen (2018)*		Krediet (2010 (2x))	Ja
Bumitama Agri Ltd (Harita group)			Krediet (2010, 2012 (2x), 2013 (2x))	-
Golden Agri-Resources Ltd (Sinar Mas group)	Krediet (2013, 2017 (2x), 2018 (2x))		Krediet (2012, 2015, 2016 (3x))	Ja
Goodhope Asia (Carson Cumberbatch)	Krediet (2013 (3x))		Krediet (2013 (3x))	Ja
Indofood Agri Resources (Salim group)	Aandelen (2018)*		Krediet (2017 (3x))	Ja
MP Evans Group PLC		Aandelen (2017)		
Noble Plantations Pte Ltd (Noble group)	Krediet (2010 (3x), 2011 (3x), 2012 (4x), 2013 (3x), 2014 (1x), 2015 (2x), 2016 (1x) 2017 (1x))	Krediet (2010 (4x), 2011 (3x), 2012 (5x), 2013 (6x), 204 (1x), 2015 (3x), 2016 (1x))	Krediet (2010 (4x), 2011 (3x), 2012 (9x), 2013 (4x), 2014 (2x), 2015 (3x), 2016 (1x), 2017 (1x))	Ja
Olam International Limited (Olam group)	Krediet (2011 (2x), 2017 (6x) en 2018 (1x))	Krediet (2011 (2x), 2013 (1x), 2014 (3x), 2015 (2x), 2016 (3x), 2017 (4x), 2018 (1x))	Krediet (2011 (2x), 2014 (4x), 2015 (4x), 2016 (3x), 2017 (5x), 2018 (1x))	Ja
POSCO DAEWOO (POSCO)	Aandelen (2017 & 2018)			Ja
PT Eagle High Plantations Tbk (Rajawali Group)	Krediet (2013 (2x))			-
SOCFIN Group S.A. (Bolloré group)	Shareholding (2017)	Krediet (2011, 2012, 2014, 2015, 2016 (2x), en 2017)		Ja
Triputra Agro Persada (Triputra group)			Krediet (2011 (3x), 2013 (4x), 2016 (7x))	Ja
Wilmar International Limited (Wilmar group)	Krediet (2013 (2x), 2014 (2x), 2017 (3x))	Krediet (2010, 2017)	Krediet (2010 (8x), 2011, 2014 (2x), 2017 (2x))	Ja

*) ABN AMRO heeft in dit geval geen aandelen maar biedt eigen investeringsfondsen aan waarin aandelen van deze bedrijven zijn opgenomen. Anderen beleggen vervolgens in deze fondsen en bedrijven. In het geval van 'multi-managed funds' kan dit fonds medebeheerd worden door externe partijen. Echter, ABN AMRO heeft het mandaat voor deze fondsen geschreven.

Anglo Eastern Plantations Plc

Onderdeel van **Genton International Limited**

■ Bedrijfsprofiel

Anglo Eastern Plantations Plc (AEP) staat sinds haar oprichting in 1985 genoteerd aan de beurs van Londen. Ondanks dat het bedrijf in het Verenigd Koninkrijk is geregistreerd, vinden de meeste activiteiten, waaronder ook de marketing, plaats in Indonesië. Sinds 1985 bezit, exploiteert en ontwikkelt het bedrijf palmolie- en rubberplantages in zowel Indonesië als Maleisië. De palmolieplantages in Indonesië vormen hier het overgrote deel van. De grootste plantages zijn te vinden in Noord-Sumatra, Bengkulu en Kalimantan, maar het bedrijf is ook actief in Riau, Zuid-Sumatra en Bangka⁵². De activiteiten van AEP beslaan een groot deel van de palmolieketen; van de productie op plantages en de verwerking in molens en raffinaderijen tot het afzetten van deze producten op de markt.

Sinds haar oprichting breidt de AEP haar imperium gestaag uit. Zo verwierf de groep in 2008 een aandelenbelang van 95 procent in PT Riau Agrindo Agung (RAA), een Indonesisch bedrijf dat eigenaar is van de rechten op 15.000 hectare leegstaande grond in Bengkulu, plus een aandelenbelang van 95 procent in zowel PT Empat Lawang Agro Perkasa (ELAP) als PT Karya Kencana Sentosa Tiga (KKST)⁵³.

AEP en haar dochterondernemingen bezaten in 2017 rond de 128.200 hectare in Indonesië en Maleisië. De groep heeft 17 palmolieplantages, 53.000 hectare aan volwassen oliepalmen en 12.000 hectare aan onlangs geplante oliepalmen. Verder beschikt het bedrijf over zes verwerkingsmolens en drie biogascentrales die een aantal van deze

molens van elektriciteit voorzien. Voor 2018 staan een zevende molen en een vierde biogascentrale gepland⁵⁴. Ook bezit het bedrijf 425 hectare aan rubberplantages. Volgens het jaarverslag van 2017 wil het bedrijf alle rubberbomen op den duur gaan vervangen door oliepalmen.

De totale Fresh Fruit Bunches (FFB) productie van de AEP bedroeg in 2017 929.600 MT. Om de molens maximaal te benutten, koopt het bedrijf extra gewassen van smallholders en lokale boeren. In 2017 ging dit om maar liefst 998.400 MT. Hiermee bedraagt de totale ruwe palmolieproductie (CPO) in 2017 390.600 MT.⁵⁵ Sinds enkele jaren is Genton International Limited met een meerderheidsaandeel van 51,1 procent de grootste aandeelhouder van AEP. Genton International Limited is een in Hong Kong geregistreerde onderneming, met Madam Lim Siew Kim als grootste aandeelhouder. Anglo Eastern Plantations Plc is geen lid van de RSPO.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

ING beschikte in het jaar 2017 over aandelen in AEP (bron: Forest & Finance Database).

■ Zwarte lijst

PT Sawit Graha Manuggal (PT SGM) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2008-2014

Bronnen:

- Eric Wakker, AidEnvironment Asia (2014), [Indonesia: illegalities in Forest Clearance for Large Scale Commercial Plantations](#)
- Institute for Ecosoc Rights (2015), [Palm Oil Industry and Human Rights: a case study on oil palm corporations in central kalimantan](#)
- Potter, L (2015), [Who is 'land grabbing'? Who is deforesting? Will certification help prevent bad practice?](#)

PT Kahayan Agro Plantations in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2010-2017

Bronnen:

- Environmental Investigation Agency (2014), [Permitting Crime: How palm oil expansion drives illegal logging in Indonesia](#)
- Mighty Earth (2017), [Mighty Earth Rapid Response Report 1](#)

Astra International

Onderdeel van Jardine Matheson Holdings Ltd

■ Bedrijfsprofiel

Astra International, opgericht in 1957, staat genoteerd aan de beurs van Jakarta. Het bedrijf is een dochteronderneming van de in Bermuda geregistreerde conglomeraat Jardine Matheson Holdings Limited, dat gerund wordt door de invloedrijke Schotse familie Keswick. Het moederbedrijf werd in 1832 door twee Schotten, William Jardine en James Matheson, als handelsbedrijf in China gesticht en heeft inmiddels meer dan 440.000 mensen in dienst.⁵⁶ Zowel Astra International (voornamelijk actief in Indonesië) als Jardine Matheson (actief in Zuidoost-Azië) werken in een verscheidenheid aan sectoren, zoals de auto-industrie, de hotelbranche, mijnbouw, zwaar materieel, financiële dienstverlening en agro-business.⁵⁷

De palmolieactiviteiten van Astra International zijn ondergebracht in de dochteronderneming Astra Agro Lestari (AAL), dat sinds 1997 is genoteerd aan de beurs in Jakarta. AAL ontstond begin jaren '80 na een fusie en richtte zich aanvankelijk op cassave- en rubberplantages. In 1984 vestigde AAL haar eerste palmolieplantage in Riau en inmiddels is het een van de grootste producenten in ruwe palmolie (CPO) van Indonesië. Zo staan er 46 dochterondernemingen in het meest recente jaarverslag van AAL. Het bedrijf bezit 290.961 hectare aan plantages en 31 verwerkingsmolens op Sumatra, Kalimantan en Sulawesi. In 2017 produceerde AAL maar liefst 1.633.806 MT aan ruwe palmolie (CPO) en 356.595 MT aan kernel⁵⁸. Tot 2017 heeft het bedrijf samengewerkt met liefst 73.099 palmolie smallholders, georganiseerd in 2.736 groepen. Het bedrijf koopt zowel Fresh Fruit Bunches (FFB) van smallholders (2.690.000 MT in 2017) voor haar eigen verwerkingsmolens, als ruwe palmolie (CPO) voor eindproducten van externe partijen.

Aanvankelijk exploiteerde AAL voornamelijk palmolieplantages, maar sinds enkele jaren is men ook actief in de 'downstream-industrie' en

ontwikkelt het bedrijf export-producten voor met name China en de Filipijnen. AAL exploiteert momenteel een palmolieraffinaderij in de provincies West Sulawesi en Riau. Voor de marketing van deze producten ging het een joint venture aan met het in Singapore geregistreerde KL-Kepong Plantation Holdings Sdn. Bhd. Zo'n 79,7 procent van de aandelen van AAL zijn in handen van Astra International, dat (via twee tussenbedrijven) onder het overkoepelende moederbedrijf Jardine Matheson valt. Astro Agro Lestari is geen lid van de RSPO.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- De **Rabobank** verleende Astra International tweemaal krediet (*revolving credit facility*) in het jaar 2010. Beide faciliteiten waren syndicated loans (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo).
- **ABN AMRO** biedt aandelen aan in Astra International in het jaar 2018.⁵⁹

■ Zwarte lijst

PT Adau Agro Kalbar (PT AAK)
in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)
- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)

PT Borneo Indah Marjaya (PT BIM)
in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand

Doorlooptijd: 2015

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)
- Mongabay (2016), [Fires ravaged forests in Indonesian palm oil giant Astra's land in 2015](#)

PT Cakung Permata Nusa (PT CPN)
in Zuid-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand

Doorlooptijd: 2015

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)
- Mongabay (2016), [Fires ravaged forests in Indonesian palm oil giant Astra's land in 2015](#)

PT Cipta Narada Lestari (PT CNL)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand

Doorlooptijd: 2015

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)
- Mongabay (2016), [Fires ravaged forests in Indonesian palm oil giant Astra's land in 2015](#)

PT Subur Agro Makmur (PT SAM)
in Zuid-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

veengrond, brand

Doorlooptijd: 2009-2015

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)
- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)
- Mongabay (2016) [Fires ravaged forests in Indonesian palm oil giant Astra's land in 2015](#)

PT Surya Panen Subur (PT SPS) in Aceh, Indonesië
AAL verkocht de plantage aan het bedrijf PT Agro Muja Raya (AMARA) in 2010.

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing, brand
Doorlooptijd: 2007-2009

Bronnen:

- Rainforest Action Network (2012), [Truth and Consequences](#)
- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Tri Buana Mas (PT TBM)
in Zuid-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
veengrond, brand
Doorlooptijd: 2011-2014

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)
- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2016), [An update on Astra Agro Lestari – One year after its new sustainability policy](#)
- Mongabay (2016), [Fires ravaged forests in Indonesian palm oil giant Astra's land in 2015](#)

PT Waru Kaltim Plantation (PT WKP)
in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
landroof, conflict
Doorlooptijd: 1985-2015

Bronnen:

- Tempoh Indonesia (2013), [Indigenous Kutai Dayak Sues Astra Agro Rp80 Billion](#)
- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Agro Nusa Abadi (PT ANA)
in Centraal-Sulawesi, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing
Doorlooptijd: 2006-2014

Bronnen:

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Cipta Agro Nusantara (PT CAN)
in Centraal-Sulawesi, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Eka Dura Indonesia (PT EDI)
in Riau, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

veengrond, ontbossing

Doorlooptijd: vóór 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Kimia Tirta Utama (PT KTU)
in Riau, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

veengrond, ontbossing

Doorlooptijd: vóór 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Persada Dinamika Lestari (PT PDL)
in Zuid-Kalimantan, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

veengrond

Doorlooptijd: 2009-2011**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

PT Sawit Jaya Abadi 1 (PT SJA 1)
in Centraal-Sulawesi, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

**PT Sawit Jaya Abadi 2 (PT SJA 2)
in Centraal-Sulawesi, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

**PT Sari Aditya Loka (PT SAL)
in Aceh, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

landroof, conflict

Doorlooptijd: 2013-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

**PT Subur Abadi Plantations (PT SAP)
in Oost-Kalimantan, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

**PT Tunggal Perkasa Plantation (PT TPP)
in Riau, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

landroof, conflict

Doorlooptijd: 2011-2014**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

**PT Tunggal Perkasa Plantation 3 (PT TPP 3)
in Aceh, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing (van olifant-habitat)

Doorlooptijd: 2008**Bronnen:**

- Aidenvironment on behalf of Mighty, Rainforest Foundation Norway, KKI Warsi, YMP (2015), [Sustainability Assessment of Astra Agro Lestari](#)

Bumitama Agri Ltd.

Onderdeel van de Harita Group

■ Bedrijfsprofiel

Het bedrijf Bumitama Agri Ltd. staat sinds 2012 genoteerd op de beurs van Singapore. Het bedrijf houdt zich voornamelijk bezig met het telen van oliepalmen en de productie en verwerking van verse trossen palmolievruchten, die Bumitama vervolgens aan raffinaderijen verkoopt. Bumitama Agri's plantages bevinden zich in de provincies Riau, West- en Centraal-Kalimantan in Indonesië. Het bedrijf beschikt over een totale *landbank* van 233.000 hectare, waarvan 182.675 hectare beplant is. Daarnaast beschikt Bumitama Agri over veertien verwerkingsmolens voor ruwe palmolie. Volgens haar jaarverslag produceerde het bedrijf in 2017 818.835 ton palmolie (CPO).⁶⁰

Bumitama Agri is sinds 2007 lid van de RSPO. In 2016 waren ongeveer 18,5 procent van Bumitama Agri's *landbank*⁶¹ en vier verwerkingsmolens gecertificeerd volgens RSPO's mass balance-principe. Het bedrijf verkreeg haar eerste *landbank* in 1996 in Centraal-Kalimantan, waarna men begon met planten in 1998. Bumitama Agri is voor 51,91 procent in handen van Harita Group, de holding van een Indonesische tycoon – de familie Lim. Deze familie vervult sleutelposities binnen Bumitama Agri's bedrijfsvoering. Onder de Harita Group holding runnen zij verschillende bedrijven.

■ Wist je dat...

Milieudefensie en haar partners hebben in het verleden meerdere rapporten uitgegeven over de misstanden op de palmolieplantages van Bumitama Agri Ltd. Ook heeft Milieudefensie de Rabobank aangesproken op haar verantwoordelijkheid om haar invloed te gebruiken en Bumitama Agri op deze misstanden aan te spreken. In 2014 heeft Milieudefensie een klacht ingediend bij de Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)⁶², omdat we vonden dat de

Rabobank haar invloed niet genoeg gebruikte en daardoor in strijd was met de OECD-guidelines. Het nationale contactpunt van de OECD, het NCP⁶³, erkende onze claim dat financiële instellingen een eigen verantwoordelijkheid hebben om hun invloed aan te wenden om de impact van hun bedrijfsvoering te voorkomen of te verminderen, hun invloed op hun klanten zo nodig te vergroten en negatieve effecten te beantwoorden door middel van dialoog of desinvestering.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- De **Rabobank** heeft in 2010, 2012 en 2013 verschillende kredieten verstrekt aan verschillende onderdelen van de Harita Group. Alle faciliteiten waren syndicated loans (bron: Forest & Finance Database & Update Profundo):
  - In 2010 verstrekte de Rabobank krediet (*corporate loan*) aan Bumitama Gunajaya Agro (BGA).
  - In 2012 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*corporate loan & revolving credit facility*) aan Bumitama Agri Ltd.
  - In 2013 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*corporate loan & revolving credit facility*) aan Bumitama Gunajaya Agro (BGA).

■ Zwarte lijst

PT Andalan Sukses Makmur (PT ASMR) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing (van orang-oetan habitat),
veengrond, brand

Doorlooptijd: 2013-2015

Bronnen:

- RSPO-klacht (2013), [Case Tracker](#) [Status: Box H - Closed]
- Greenpeace (2015), [Under Fire](#)
- Friends of the Earth (2015), [Up in Smoke](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Bumitama Gunajaya Abadi (PT BGA) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, brand,
veengrond, illegaal, criminalisatie

Doorlooptijd: vóór 2013 - heden

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2014), [Bumitama Agri Ltd. MEDIUMRISK](#)
- RSPO-klacht (2015), [Case Tracker](#) [Status: Box G - Close for monitoring]
- RSPO-klacht (2016), [Case Tracker](#) [Status: Box E- Reviewing response]
- Friends of the Earth (2015), [Up in Smoke](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Gemilang Makmur Subur (PT GMS) in West-Kalimantan, Indonesië

*Deze plantage heette voorheen PT Golden Youth Plantation
(ook wel GY Plantation).*

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing

Doorlooptijd: 2008-2014

Bronnen:

- Milieudefensie and WALHI (2009), [Failing Governance, Avoiding Responsibilities](#)
- Friends of the Earth (2013), [Commodity Crimes](#)
- Friends of the Earth Europe (2014), [Bumitama's diary of destruction. Broken promises, land grabs and illegal palm oil in Indonesia](#)
- OECD Watch (2014), [OECD Complaint Friends of the Earth vs. Rabobank](#)

PT Hati Prima Agro (PT HPA) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing

Doorlooptijd: 2008- heden

Bronnen:

- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker](#) [Status: Box I - Re-submission of complaints]
- Chain Reaction Research (2014), [Bumitama Agri Ltd. MEDIUMRISK](#)
- Rainforest Rescue (2014), [Indonesia: Supreme Court rules against Big Palm Oil](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- ActionAid, FoE U.S., a.o. (2017), [Invested in Exploitation](#)

PT Ladang Sawit Mas (PT LSM) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing, brand, veengrond
Doorlooptijd: 2012-2014

Bronnen:

- RSPO-klacht (2013), [Case Tracker](#) [Status: Box H - Closed]
- Environmental Investigation Agency (2013), [Banking on Extinction](#)
- Friends of the Earth (2013), [Commodity Crimes](#)
- Chain Reaction Research (2014), [Bumitama Agri Ltd. MEDIUMRISK](#)
- Friends of the Earth Europe (2014), [Bumitama's diary of destruction. Broken promises, land grabs and illegal palm oil in Indonesia](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Nabatindo Karya Utama (PT NKU) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing (van orang-oetan habitat)
Doorlooptijd: 2013-2015

Bronnen:

- RSPO-klacht (2013), [Case Tracker](#) [Status: Box H - Closed]
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Karya Bakti Agro Sejahtera (PT KBAS) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
illegaal, ontbossing
Doorlooptijd: 2011-2015

Bronnen:

- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Karya Makmur Bahagia (PT KMB) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing
Doorlooptijd: 2010-2013

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2014), [Bumitama Agri Ltd. MEDIUMRISK](#)

PT Windu Nabatindo Abadi (PT WNA) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing
Doorlooptijd: 1998-2013

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2014), [Bumitama Agri Ltd. MEDIUMRISK](#)

Golden Agri-Resources Ltd.

Onderdeel van de Sinar Mas Group

■ Bedrijfsprofiel

Golden Agri-Resources (GAR) en haar dochterondernemingen staan genoteerd op de beurs van Singapore sinds 1999. De activiteiten van GAR, dat is opgericht in 1996, beslaan de gehele palmolieketen; van de productie op plantages en verwerking in molens en raffinaderijen tot het vermarkten van specifieke consumptieproducten. Volgens haar jaarverslag (over 2017) verbouwt GAR 502.847 hectare oliepalm in Indonesië, verdeeld over 172 palmolieplantages. Het bedrijf beschikt over maar liefst 46 verwerkingsmolens. GAR beschikt ook over productiecapaciteit in China en India.⁶⁴ GAR breidt middels een investering in Liberia haar palmolieplantage activiteiten uit naar Afrika. Naast het gebruik van eigen palmolie verwerkt GAR ook palmolie van andere grote en kleine palmoliebedrijven. Zo verwerkt het bedrijf palmolie afkomstig van de verwerkingsmolens van bijvoorbeeld Sampoerna Agro en SOCFIN Indonesia⁶⁵.

Binnen de bedrijfsstructuur van GAR vindt men een groot scala aan dochterondernemingen die actief zijn in de palmoliebedrijven. Onder deze dochterondernemingen vallen vervolgens weer meerdere bedrijven die actief zijn in de palmoliesector. Een voorbeeld is PT SMART Tbk, opgericht in 1962 als onderdeel van de Sinar Mas Group en genoteerd op de beurs in Jakarta sinds 1992. PT SMART Tbk is verantwoordelijk voor een deel van de activiteiten van GAR in Indonesië. Volgens GAR's website beheert PT SMART Tbk 138.000 hectare *landbank* en 16 verwerkingsmolens⁶⁶. Ook is GAR via haar investeringen in Verdant Fund LP en haar belang in Verdant Capital Pte. Ltd. eigenaar van Golden Veroleum Liberia (GVL)⁶⁷.

Sommige dochterondernemingen van GAR hebben een langere bestaanshistorie dan GAR zelf, maar zijn in de loop der jaren geïncorporeerd in het grote bedrijf. GAR is namelijk een onderdeel van de Sinar Mas Group, gerund door de familie Widjaja. De Sinar Mas Group is sinds de jaren '60 met PT SMART Tbk actief in de palmoliesector en beheert tegenwoordig een complex web aan bedrijven in Zuidoost-Azië. De familie heeft een meerderheidsbelang in GAR en vervult bovendien de positie van *chairman/CEO* en *executive director*. Dezelfde personen hebben ook nog steeds een leidinggevende functie binnen Sinar Mas Land Limited.

GAR is lid van de RSPO sinds 2011. Volgens GAR's jaarverslag over 2017 zijn inmiddels 259.473 hectare, 29 molens, negen 'kernel crushing plants' vijf raffinaderijen, zeven 'bulking stations' en één oleo-chemical plant RSPO gecertificeerd. GAR heeft als doel om de rest van haar palmolie activiteiten in 2020 gecertificeerd te hebben. Daarnaast speelt GAR een actieve rol in de RSPO; de *managing director of sustainability and strategic stakeholder engagement* van GAR was verkozen tot lid van de RSPO Board of Governors. Hij vertegenwoordigt de Indonesische palmolieleden in de RSPO en neemt deel aan verschillende working groups.

- **Welke financiële relaties zijn bekend?**
- De **Rabobank** heeft in 2012, 2015 en 2016 verschillende kredieten verstrekt aan (onderdelen van) de Sinar Mas group / Golden Agri-Resources (bron: Update Profundo):
  - In 2012 verstrekte de Rabobank krediet (*corporate loan*) aan Sinar Mas Agro Resources & Technology (PT SMART Tbk).
  - In 2016 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*corporate loan & revolving credit facility*) aan Ivo Mas Tunggal. Beide faciliteiten zijn syndicated loans.
  - Daarnaast toonde aanvullend onderzoek een additionele kredietrelatie aan tussen Rabobank en Golden Agri-Resources (GAR) in 2016. (Bron: Forest & Finance Database & Update Profundo)
  - In 2015 verstrekte de Rabobank krediet (*corporate loan*) aan Ivo Mas Tunggal. Dit was een syndicated loan. Deze relatie loopt in juli 2018 af⁶⁸.
- **ABN AMRO** heeft in 2013, 2017 en 2018 verschillende kredieten verstrekt aan (onderdelen van) de Sinar Mas group / Golden Agri-Resources (bron: Update Profundo):
  - In 2013 verstrekte ABN AMRO een krediet aan GAR.
  - in 2017 verstrekte ABN AMRO tweemaal krediet (*revolving credit facility*) aan SOCI MAS , een dochteronderneming van PT SMART Tbk. Van beide kredietfaciliteiten is niet bekend wanneer deze aflopen.
  - In 2018 verstrekte ABN AMRO tweemaal krediet (*corporate loan & revolving credit facility*) aan SINAR MAS CPSA PTE LTD, een joint venture tussen GAR en CEPESA. Beide kredietrelaties zijn nog actueel en lopen respectievelijk in 2023 en 2019 af. Beide faciliteiten zijn vormen van syndicated loans.

■ Zwarte lijst

PT Agro Lestari Mandiri (PT ALM) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, illegaal, brand

Doorlooptijd: 2004-2015

Bronnen:

- Milieudefensie and WALHI (2009), [Failing Governance, Avoiding Responsibilities](#)
- Greenpeace (2009), [Illegal forest clearance and RSPO governance greenwash: Case studies of Sinar Mas](#)
- Greenpeace (2010), [Caught Red Handed](#)
- Chain Reaction Research (2015), [Indonesian Government Growth Down, Corporates' Earnings Uncertain](#)
- Eco-Business (2017), [How a palm oil company is fighting slash and burn culture](#)

PT Bangun Nusa Mandir (PT BNM) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing, criminalisatie

Doorlooptijd: 2007-2016

Bronnen:

- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- Nusantaranews (2016), [Caplok Lahan Adat, Penegak Hukum Harus Usut PT Sinarmas](#)

- Mongabay (2016), [Konflik Perkebunan Sawit Meluas, RSPO Dituntut Segera Kembali ke Khittah](#)
- ActionAid, FoE U.S. a.o. (2017), [Invested in Exploitation](#)
- Walhi West Borneo (2010), [Hukuman untuk SMART, Pelajaran bagi Pembuat Kebijakan](#)

PT Bahana Karya Semesta (PT BKS) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof, conflict, criminalisatie

Doorlooptijd: 2016

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2016), [2016 Sustainability Benchmark: Indonesian Palm Oil Growers](#)
- Mongabay (2016), [Malangnya Nasib Orang Rimba di Kebun Sawit Perusahaan Ternama Ini...](#)
- Survival International (2016), [Indonesia: Tribe attacked in palm oil plantation](#)
- ActionAid, FoE U.S. a.o. (2017), [Invested in Exploitation](#)

Golden Veroleum Liberia (GVL) in Sinoe County in Liberia

Dit is een van de drie uitgelichte cases in hoofdstuk 1.

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing

Doorlooptijd: 2010-heden

Bronnen:

- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker \(Status: Box E - Reviewing Response\)](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- Reuters (2013), [Largest Liberian palm oil project is failing locals: study](#)
- Global Witness (2015), [New Snake Oil](#)
- Forest Peoples Programme (2015), [Hollow Promises: an FPIC assessment of Golden Veroleum and Golden Agri-Resources's palm oil project in south-eastern Liberia](#)
- Facing Finance (2015), [Golden Agri-Resources: Land Grabbing in Liberia](#)
- Global Witness (2016), [Temple and Guns](#)
- UNEP Grasp (2016), [Palm Oils Paradox](#)
- Earth Island Journal (2017), [Crisis among the palms](#)

PT Ivo Mas Tunggal (PT IMT) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof

Doorlooptijd: 2008-2018

Bronnen:

- RSPO-klacht (2010), [Case Tracker \[Status: Box H - Closed\]](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- RSPO (2018), [Complaints Panel Meeting Minutes April 2018](#)

HOOFDSTUK **4**

EEN ZWARTBOEK
VAN
MISSTANDEN

▲ INHOUD
▼ BRONNEN

PT Kartika Prima Cipta (PT KPC) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, veengrond, ontbossing,
landroof, conflict

Doorlooptijd: 2004-heden

Bronnen:

- Greenpeace (2009), [Illegal forest clearance and RSPO governance greenwash: Case studies of Sinar Mas](#)
- Greenpeace (2010), [Caught Red Handed](#)
- RSPO-klacht (2014), [Case Tracker \(Status: Box E – Reviewing Response\)](#)
- Forest Peoples Programme & TuK Indonesia (2014), [independent review of the social impacts of golden agri resources' forest conservation policy in kapuas hulu district, west kalimantan](#)
- Eco-Business (2015), [RSPO orders golden agri to stop new palm oil development](#)
- Forest Peoples Programme (2015), [Golden Agri-Resources still in violation of RSPO standards](#)
- Environmental Investigation Agency (2015), [Who watches the watchmen? Auditors and the breakdown of oversight in the RSPO](#)
- ActionAid, FoE U.S. a.o. (2017), [Invested in Exploitation](#)

PT Kencana Graha Permai (PT KGP) in Ketapang district, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, illegaal

Doorlooptijd: 2004-2008

Bronnen:

- Milieudefensie and WALHI (2009), [Failing Governance, Avoiding Responsibilities](#)
- Greenpeace (2009), [Illegal forest clearance and RSPO governance greenwash: Case studies of Sinar Mas](#)

PT Kresna Duta Agroindo (PT KDA) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, criminalisatie

Doorlooptijd: 2011

Bronnen:

- Forest Peoples Programme (2011), [Indonesia Local Press Alerts – “6 people shot by BRIMOB \(Mobile Brigade/Semi-Military Police\) in conflict between villagers of Karang Mendapo and PT Kresna Duta Agroindo \(SMART – Sinar Mas Group\)” & “Jambi: Police clash with students – 4 students hurt”](#)
- RSPO-klacht (2011), [Case Tracker \[Status: Box G – Closed for Monitoring\]](#)
- Chain Reaction Research (2016), [2016 Sustainability Benchmark: Indonesian Palm Oil Growers](#)

PT Paramitha Internusa Pratama (PT PIP)
in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2009

Bronnen:

- Greenpeace (2009), [Illegal forest clearance and RSPO governance greenwash: Case studies of Sinar Mas](#)
- Greenpeace (2010), [Caught Red Handed](#)

PT Sinar Kencana Inti Perkasa
in Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict

Doorlooptijd: 1994-2012 (minimaal)

Bronnen:

- Papua Post (2011), [Tuntut RP 50 M, Warga Palang PT Sinar Mas](#)
- awas MIFEE (2015), [West Papua oil palm atlas; the companies behind oil palm explosion](#)

PT Cahaya Nusa Gemilang (CNG)
in Ketapang district, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2008

Bronnen:

- Milieudefensie and WALHI (2009), [Failing Governance, Avoiding Responsibilities](#)

PT Persada Graha Mandiri (PT PGM)
in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2008

Bronnen:

- Greenpeace (2009), [Illegal forest clearance and RSPO governance greenwash: Case studies of Sinar Mas](#)

Goodhope Asia

Onderdeel van Carson Cumberbatch

■ Bedrijfsprofiel

Goodhope Asia is de palmolietak van moederbedrijf Carson Cumberbatch PLC, dat genoteerd staat aan de beurs van Sri Lanka. Carson Cumberbatch PLC begon in de 19e eeuw als koffie- en rubberproducent en breidde zich uit tot een imperium met belangen in de hele regio Zuidoost-Azië, waaronder hotels, onroerend goed en brouwerijen⁶⁹. De eerste plantage in Indonesië werd door het bedrijf in 1996 aangekocht in Centraal-Kalimantan, met een gebied van 12.000 hectare. In 2008 werden alle palmolie-activiteiten ondergebracht in een nieuwe holding genaamd Goodhope Asia Holdings Ltd, dat geregistreerd staat in Singapore. Onder deze holding vallen de palmolieplantages, de verwerking van de palmolievruchten tot ruwe olie, als wel de productie van eetbare oliën en vetten voor zowel voedsel-fabrikanten als eindconsumenten. Ook biedt het bedrijf ICT-diensten aan⁷⁰. Carson Cumberbatch PLC heeft een belang van 53,3 procent in Goodhope Asia. Een ander bedrijf van de Carson Cumberbatch Group, Bukit Darah PLC, heeft een belang van 35,6 procent. En Bukit Darah is een holdingmaatschappij die zelf 45,7 procent van Carson Cumberbatch bezit⁷¹.

Goodhope bezit inmiddels 15 palmolieplantages in Centraal-, Oost-, West- en Zuid-Kalimantan, West-Papoea en Maleisië⁷². Op Kalimantan heeft het bedrijf vijf verwerkingsmolens⁷³. Volgens het jaarverslag van 2016/2017 heeft Goodhope momenteel in Indonesië een *land-bank* van ruim 139.000 hectare, waarvan 69.000 hectare beplant is⁷⁴. Gedurende het financiële jaar 2015/2016 produceerde het bedrijf 240.000 MT aan ruwe palmolie (CPO)⁷⁵. In het jaarverslag van 2016/2017 staat verder nog dat het bedrijf ook nog voor circa 8,5 miljoen Euro⁷⁶ aan Fresh Fruit Bunches (FFB) heeft ingekocht.

Sinds 2 december 2014 is Goodhope RSPO-lid. Vier molens zijn door de RSPO gecertificeerd; twee molens van de oudste plantage PT Agro Indomas, de Sungai Binti Molen van PT Agro Bukit Central Kalimantan en de Bukit Santuai molen van PT Agro Wana Lestari. Op 31 maart 2017 was volgens het bedrijf 70,93 procent van de totale ruwe olie-productie (CPO) van de groep gecertificeerd⁷⁷. Daarnaast vervullen verschillende mensen uit de organisatie van Goodhope een actieve rol binnen de RSPO. Mr. Edi Suhardi, *director sustainability*, zit in de Board of Governors, Mrs. Lukita Wardhani, *CSR manager*, is lid van het Complaints Panel en Mr. Wilton Simanjuntak, *RSPO manager*, is lid van de RSPO National Interpretation Task Force.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** heeft in 2013 driemaal krediet (*tweemaal corporate loan & eenmalig revolving credit facility*) verstrekt aan Goodhope Asia. Deze 3 kredietfaciliteiten zijn nog actueel, hun looptijd verstrijkt in maart 2019. Beide faciliteiten zijn vormen van syndicated loans. (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo).
- De **Rabobank** heeft in 2013 driemaal krediet (*tweemaal corporate loan & eenmalig revolving credit facility*) verstrekt aan Goodhope Asia. Deze 3 kredietfaciliteiten zijn nog actueel, hun looptijd verstrijkt in maart 2019. Beide faciliteiten zijn vormen van syndicated loans. (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo)

■ Zwarte lijst

PT Agro Bukit in Borneo, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2004-2015

Bronnen:

- Jakarta Globe (2014), [Agro Bukit Told to Halt Operations in Disputed Area of C. Kalimantan](#)
- Rainforest Rescue (2015), [Indonesia: another senseless killing for palm oil](#)

PT Agro Indomas in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

arbeidsrechten

Doorlooptijd: 2002-heden

Bronnen:

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker \[Status: Box C – Panel convened\]](#)

PT Agrajaya Baktitama in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal

Doorlooptijd: 2017-heden

Bronnen:

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker \[Status: Complaint Box D – Complaint legitimate\]](#)

PT Nabire Baru in Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

Illegaal, ontbossing, landroof,
conflict, veengrond

Doorlooptijd: 2010-heden

Bronnen:

- Awas Miffee (2015), [Coalition calls on Bupati to revoke PT Nabire Baru's permit](#)
- RSPO-klacht (2016), [Case Tracker \[Status: Box C – Panel convened\]](#)
- Mongabay (2016), [Complaint against a palm oil company in Papua held in limbo by RSPO](#)
- CorpWatch (2016), [Goodhope Asia Accused Of Land Grabbing In West Papua For Palm Oil](#)
- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker \[Status: Complaint Box D – Complaint legitimate\]](#)
- Greenpeace (2017), [Palm oil alert: Goodhope Asia Holdings](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT Sariwana Adi Perkasa (PT SAP)
in Papoea, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing, illegaal

Doorlooptijd: 2013-heden**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Complaint Box D - Complaint legitimate]
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- Greenpeace (2017), [Palm oil alert: Goodhope Asia Holdings](#)

PT Batu Mas Sejahtera (PT BMS)
in Papoea, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

illegaal

Doorlooptijd: 2017-heden**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Complaint Box D - Complaint legitimate]

PT Sawit Makmur Sejathera (PT SMS)
in Papoea, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

illegaal

Doorlooptijd: 2017-heden**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Complaint Box D - Complaint legitimate]

PT Sinar Sawit Andalan (PT SSA)
in Papoea, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

illegaal

Doorlooptijd: 2017-heden**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Complaint Box D - Complaint Legitimate]

PT Sumber Hasil Prima
in Papoea, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

illegaal

Doorlooptijd: 2017-heden**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Complaint Box D - Complaint Legitimate]

Indofood Agri Resources Ltd

Onderdeel van de Salim Group

■ Bedrijfsprofiel

De Salim group, onder leiding van Anthoni Salim, kent een complexe bedrijfsstructuur. Het bedrijf heeft meer dan honderd directe en indirecte dochterondernemingen die actief zijn in verschillende industrieën, waaronder suiker, hout, palmolie, telecom, detailhandel en onroerend goed. Via *offshore companies* heeft Salim een belang van 45,03 procent in First Pacific Company Ltd (genoteerd op de beurs in Hong Kong), dat weer 50,09 procent aandeelhouder is van Indofood Sukses Makmur Tbk (hierna: Indofood). Indofood is Indonesië's grootste voedingsbedrijf en staat genoteerd op de beurs in Jakarta. Indofood's activiteiten in de agribusiness vallen onder een dochter van Indofood, namelijk Indofood Agri Resources Ltd (hierna: IndoAgri). Indofood beschikt over 62,8 procent van de aandelen van IndoAgri, dat op de beurs in Singapore genoteerd staat.^{78 79 80}

Indofood hanteert een geïntegreerde bedrijfsstructuur voor de palmoliesector; van het ontwikkelen van zaden en het beheren van plantages tot het verwerken van palmolie en het vermarkten van eindproducten. Daarnaast is IndoAgri ook actief in het cultiveren van suikerriet, rubber, hout, cacao, en thee in Indonesië, Brazilië en de Filipijnen. IndoAgri's palmolieactiviteiten zijn vervolgens weer ondergebracht bij twee dochterondernemingen, PT Salim Ivomas Pratama Tbk (SIMP) en PT London Sumatra Indonesia Tbk (Lonsum), die beiden weer op de beurs van Jakarta genoteerd staan⁸¹. IndoAgri beschikt over 247.630 hectare palmolie in Indonesië, met plantages op de eilanden Sumatra en Kalimantan en raffinaderijen in de buurt van de steden Jakarta, Medan, Surabaya en Bitung. Daarnaast beschikt IndoAgri over 26 palmoliemolens en vijf raffinaderijen in Indonesië. In 2017 produceerde het bedrijf vier miljoen ton palmolievruchten, 0,8 miljoen ton ruwe palmolie en 15,5 miljoen palmoliezaden.

Voor de verwerking en vermarkting van haar eetbare oliën en vetten voorziet IndoAgri zichzelf voor 64 procent van ruwe palmolie. Waar de andere palmolie vandaan komt is niet publiek bekend.

Zowel Lonsum als SIMP zijn lid van de RSPO, respectievelijk sinds 2007 en 2004. Beide bedrijven kennen een lange geschiedenis. Lonsum is al sinds 1906 actief in de plantageindustrie. Sinds 2007 is Lonsum onderdeel van de Salim Group via bovengenoemde constructie⁸². SIMP werd in 1992 opgericht en is vanaf 1997 onderdeel van de Salim group⁸³. Volgens IndoAgri is 53 procent van haar CPO-productie gecertificeerd en streeft het naar volledige certificering van haar productie in 2019.

Een recent rapport van Aidenvironment laat zien dat Antoni Salim nog betrokken is bij meer palmoliebedrijven die via complexe constructies aan hem te linken zijn. Deze 'businesses on the side' hebben duurzaamheid niet hoog op de agenda aan⁸⁴.

■ Wist je dat...

- uit onderzoek van Chain Reaction Research en Aidenvironment (2017) blijkt dat 42,4 procent van de totale *landbank* van IndoAgri onder vuur ligt vanwege milieu- en sociale problemen. Hieronder vallen verschillende RSPO-concessies⁸⁵.
- Mr. Salim lid is van de Rabobank Asia's Food & Agribusiness Advisory Board⁸⁶.
- Mr. Mark Julian Wakeford sinds 2007 CEO en *Executive Director* van IndoAgri is momenteel lid van Rabobank Asia's Food and Agribusiness Advisory Board⁸⁷.
- verschillende commerciële spelers in 2018 reageerden op de misstanden bij IndoAgri; de Britse bank Citigroup heeft besloten haar leningen aan IndoAgri Resources en dochterondernemingen te annuleren. Daarnaast stopt PepsiCo met het afnemen van palmolie van IndoAgri⁸⁸.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** biedt aandelen aan in een onderdeel van de Salim Group in het jaar 2018, te weten Indofood CBP Sukses Makmur Tbk PT (bron: Update Profundo)⁸⁹.
- De **Rabobank** heeft in 2017 aan verschillende onderdelen van de Salim Group krediet verstrekt, te weten aan Indofood Agri Resources, Salim Ivomas Pratama en Indofood Sukses Makmur (bron: Update Profundo).
- **Antoni Salim** en **Mark Wakeford** bekleden sleutelposities in het management van de Salim Group en van verschillende dochterondernemingen. Daarnaast zijn zij beiden lid van Rabobank Asia's Food & Agribusiness Advisory board⁹⁰.

■ Zwarte lijst

PT Bintuni Agro Prima Perkasa in Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2016-2017

Bronnen:

- Mighty Earth (2017), [Mighty Earth Rapid Response Report 1: PT Bintuni Agro Prima Perkasa, PT Guntur Madu Agrotama, PT Kahayan Agro Plantation, PT Mustika Agung Sentosa](#)

Isuy Makmur/ Kedang Makmur (IM/KM) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand, ontbossing, veengrond

Doorlooptijd: 2013-2014

Bronnen:

- Aidenvironment, commissioned by Rainforest Action Network (2015), [Palm oil sustainability assessment of indofood agri resources](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)

PT PP London Sumatra Indonesia (PT Lonsum) in Noord-Sumatra, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, arbeidsrechten
(inclusief kinderarbeid), illegaal,
ontbossing, brand

Doorlooptijd: 1959-heden

Bronnen:

- Down to Earth (1999), [Dayaks charged in oil palm dispute](#)
  - Institute for Policy Research and Advocacy (2010), [Human Rights Violation in the Palm Oil Plantation PT PP Lonsum Tbk-North Sumatera](#)
- (Bovenstaande twee artikelen hebben betrekking op gebeurtenissen die plaatsvonden voordat Lonsum werd gekocht door IndoAgri in 2007)
- Friends of the Earth, Life Mosaic & Sawit Watch (2008), [Losing Ground – the human rights impacts of oil palm plantation expansion in Indonesia](#)
  - RSPO (2009), [Case Tracker \[Status: Box E – Reviewing response\]](#)
  - Aidenvironment, commissioned by Rainforest Action Network (2015), [Palm oil sustainability assessment of indofood agri resources](#)
  - RSPO-klacht (2016), [Case Tracker \[Status: Box C – Panel convened\]](#)
  - Oppuk, Rainforest Action Network & ILRF (2017), [The Human Cost of Conflict Palm Oil Revisited](#)
  - Chain Reaction Research (2017), [Indofood Agri Resources: Material Risks From Contested Land and Labor Issues](#)
  - Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
  - Oppuk, Rainforest Action Network & ILRF (2017), [The Human Cost of Conflict Palm oil Revisited](#)
  - Jakarta Globe (2017), [RSPO Investigating Reports of Ongoing Labor Abuse at Indofood Plantations](#)
  - Greenpeace (2018), [Moment of truth: Time for brands to come clean about their links to forest destruction for palm oil](#)

PT PP Salim Ivomas Pratama TBK (PT SIMP) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, arbeidsrechten, brand, illegaal

Doorlooptijd: 2013-2016

Bronnen:

- Aidenvironment, commissioned by Rainforest Action Network (2015), [Palm oil sustainability assessment of indofood agri resources](#)
- Chain Reaction Research (2016), [2016 Sustainability Benchmark: Indonesian Palm Oil Growers](#)
- Oppuk, Rainforest Action Network & ILRF (2017), [The Human Cost of Conflict Palm oil Revisited](#)
- ActionAid, FoE U.S., a.o. (2017), [Invested in Exploitation](#)

PT Rimbun Sawit Papua in West-Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict

Doorlooptijd: 2017-heden

Bronnen:

- awas MIFEE (2018), [Salim Group dan Konflik Lahan di Tanah Papua \(Salim Group and Land Conflict in Tanah Papua\)](#)

PT Subur Karunia Raya (PT SKR) in West-Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing
Doorlooptijd: 2015-heden

Bronnen:

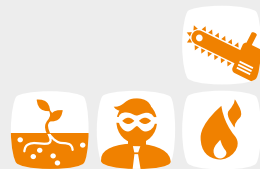
- awas MIFEE (2018), [Salim Group dan Konflik Lahan di Tanah Papua \(Salim Group and Land Conflict in Tanah Papua\)](#)

■ **Andere met Salim geassocieerde palmoliebedrijven:**

PT Duta Rendra Mulya (PT DRM) in West-Kalimantan, Indonesië

Anthoni Salim beschikt over 99,16 procent van de aandelen in twee afzonderlijke bedrijven, 'Wahanamulia Wiranusa' en 'Zamrud Indahpersada'. Deze twee bedrijven beschikken beiden over 50 procent van de aandelen in een derde bedrijf genaamd 'Citra Kencana Kasita'. Dit laatste bedrijf is voor 50,54 procent eigenaar van PT DRM⁹¹

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing, veengrond,
illegaal, brand
Doorlooptijd: 2013-heden

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2017), [Indofood Agri Resources: Material Risks From Contested Land and Labor Issues.](#)
- AidEnvironment (2018), [Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests.](#)
- Mongabay (2018), [Indonesian billionaire using 'shadow companies' to clear forest for palm oil, report alleges](#)
- Chain Reaction Research (2018), [Citigroup Cancels Loans to Indofood Agri Resources and its Subsidiaries](#)

PT Gunta Samba Jaya in Oost-Kalimantan, Indonesië.

Dit bedrijf is via een complex web aan tussenbedrijven aan Anthoni Salim gelinkt. De publicatie van Greenpeace (2017) maakt dit op pagina 48 inzichtelijk in een infographic.

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing (van orang-oetans habitat)
Doorlooptijd: 2012-2013

Bronnen:

- RSPO-klacht (2013), [Case Tracker \(status: Box Q - Not Resolved\)](#)
- Mongabay (2013), [Update: Indofood Agri Akhirnya Sepakat Hentikan Penebangan Habitat Orangutan di Kaltim](#)
- Aidenvironment, commissioned by Rainforest Action Network (2015), [Palm oil sustainability assessment of indofood agri resources](#)
- Chain Reaction Research (2017), [Indofood Agri Resources: Material Risks From Contested Land and Labor Issues.](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- Greenpeace (2018), [Moment of truth: Time for brands to come clean about their links to forest destruction for palm oil](#)

PT Sawit Khatulistiwa Lestari (PT SKL) in West-Kalimantan, Indonesië

Indomaret is een Indonesische mini-marktketen dat onderdeel is van de Salim Groep. Anthoni Salim is hiervan de CEO. Deze keten is gerelateerd aan PT Andhika Whana Putra, dat weer een meerderheidsaandeel heeft in PT SKL⁹².

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2015 – 2017

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2017), [Indofood Agri Resources: Material Risks From Contested Land and Labor Issues.](#)
- AidEnvironment (2018), [Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests.](#)
- Chain Reaction Research (2018), [Citigroup Cancels Loans to Indofood Agri Resources and its Subsidiaries](#)

MP Evans Group PLC

■ Bedrijfsprofiel

MP Evans Group PLC staat genoteerd aan de Alternative Investment Market (AIM) van Londen. Het bedrijf werd opgericht door Matthew Pennefather Evans in de jaren '70 van de 19e eeuw. Aanvankelijk investeerde MP Evans in theeplantages in Sri Lanka en rubberplantages in Maleisië. Honderd jaar later startte de omschakeling naar Indonesische palmolieplantages. Momenteel bezit het bedrijf nog wat onroerend goed in Maleisië, maar wil zich naar eigen zeggen in de toekomst nog slechts richten op één land, Indonesië, en één commodity, palmolie⁹³.

MP Evans bezit palmolieplantages in vijf Indonesische provincies: Noord en Zuid-Sumatra, Aceh, Bangka Belitung en Oost-Kalimantan. Het bedrijf wil in de toekomst het aantal plantages graag uitbreiden en kocht in 2017 nog circa 10.000 hectare aan grond in Kalimantan. MP Evans beheert op dit moment 48.400 beplante hectare, waarvan 37.100 hectare – verdeeld over zes plantages – in eigen bezit is. Daarnaast is 11.300 hectare in het bezit van smallholders. De geschatte hoeveelheid onbeplante *landbank* bedraagt 3.500 hectare van de eigen groep en 1.700 hectare van smallholders. Het bedrijf heeft drie verwerkingsmolens. In 2017 bedroeg de ruwe palmolie (CPO) productie 154.000 MT.⁹⁴

MP Evans is lid van de RSPO. Al haar verwerkingsmolens zijn door de RSPO gecertificeerd. Ook zijn twee van deze molens ISCC-gecertificeerd. Volgens de groep worden al haar plantages, al dan niet met molen, gerund in lijn met de RSPO-standaarden.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ING** beschikte in het jaar 2017 over aandelen in MP Evans (bron: Forest & Finance Database).

■ Zwarte lijst

PT Prima Mitra Jaya Mandiri (PT PMJM) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

arbeidsrechten, ontbossing

Doorlooptijd: 2013-heden

Bronnen:

- JPPN (2013), [DPR Desak Kapolri Usut Kasus Illegal Logging di Kaltim](#)
- Skalanews (2013), [House of Representatives Urges Chief of Police to Investigate Illegal Logging in East Kalimantan](#)
- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker \[Status :Box C – Panel Convened\]](#)

PT Teguh Jayaprima Abadi (PT TJA) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2013

Bronnen:

- Skalanews (2013), [House of Representatives Urges Chief of Police to Investigate Illegal Logging in East Kalimantan](#)
- JPPN (2013), [DPR Desak Kapolri Usut Kasus Illegal Logging di Kaltim](#)

Noble Plantations Pte Ltd

Onderdeel van Noble Group

■ Bedrijfsprofiel

Het bedrijf Noble Group Ltd is een verhandelaar van verschillende commodities. Het bedrijf omschrijft zichzelf als een 'manager van een portfolio van mondiale aanbodketens voor een scala aan industriële- en energieproducten'. Noble Group legt zich toe op het verwerken, vermarkten, financieren en transporteren van deze grondproducten. Noble's activiteiten zijn geclusterd in drie sectoren, te weten energie (olie, kolen en LNG), metalen & mijnbouw en 'corporate' (logistiek van mondiale bulk transport)⁹⁵.

In 2010 maakte Noble Group de stap naar de palmoliesector door de aankoop van het Indonesische bedrijf PT Henrison Inti Persada (PT HIP)⁹⁶, gevolgd door PT Pusaka Agro Lestari (PT PAL) in 2011⁹⁷. Beide bedrijven vallen onder een directe dochteronderneming van de Noble Group, genaamd Noble Plantations Pte Ltd. De totale *landbank* van beide palmoliebedrijven beslaat 70.705 hectare, waarvan in 2017 19.260 hectare beplant is⁹⁸. PT HIP beschikt over een eigen verwerkingsmolen; voor PT PAL wordt deze nog gebouwd. De palmoliebedrijven bevinden zich in de provincies West-Papoea en Papoea, in Indonesië. In totaal vallen er acht management units onder deze twee bedrijven.

Noble Plantations Pte Ltd is lid van de RSPO sinds oktober 2011. Momenteel is nog niets van Noble gecertificeerd. Noble Plantations geeft aan haar bedrijfsvoering in 2020 gecertificeerd te willen hebben. In 2017 stond er een audit gepland voor de certificering van PT HIP.

Verschillende publicaties verwijzen naar de onduidelijke eigenaarsconstructies van beide plantages onder Noble group, waardoor diep gegraven moet worden om (actuele) eigenaarsrelaties boven water te krijgen. Daarnaast blijkt dat Noble Group al sinds 2013 probeert om (delen van) beide plantages te verkopen; dit is tot op heden niet geslaagd⁹⁹. Daarnaast geeft Noble group aan sinds 2010 actief te zijn in het opkopen en transporteren van palmolie¹⁰⁰. Hier is echter weinig aanvullende informatie over gevonden.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** heeft in de periode 2010-2017 jaarlijks krediet verleend aan Noble Group Ltd (bron: Forest & Finance Database):
  - In 2010 verstrekke ABN AMRO driemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2011 verstrekke ABN AMRO driemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2012 verstrekke ABN AMRO viermaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2013 verstrekke ABN AMRO driemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2014 verstrekke ABN AMRO eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2015 verstrekke ABN AMRO tweemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2016 verstrekke ABN AMRO eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
  - In 2017 verstrekke ABN AMRO eenmaal krediet (*underwriting*) aan Noble Group Ltd. De financieringsrelatie uit 2017 is nog actief en loopt tot maart 2022. Alle financieringsrelaties waren vormen van syndicated loans (bron: Update Profundo).

- **ING** heeft in de periode 2010-2016 jaarlijks krediet verleend aan Noble Group Ltd (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo):
    - In 2010 verstrekte ING vier maal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2011 verstrekte ING driemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2012 verstrekte ING vijfmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2013 verstrekte ING zesmaal krediet (viermaal *revolving credit facility*, een *corporate loan* en eenmalig *underwriting*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2014 verstrekte ING eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2015 verstrekte ING driemaal krediet (tweemaal *revolving credit facility* en eenmaal *corporate loan*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2016 verstrekte ING eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd. Alle financieringsrelaties waren vormen van syndicated loans.
  - De **Rabobank** heeft in de periode 2010-2017 jaarlijks krediet verleend aan Noble Group Ltd of Noble Americas (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo).
    - In 2010 verstrekte de Rabobank viermaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2011 verstrekte de Rabobank driemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2012 verstrekte de Rabobank negen maal krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2013 verstrekte de Rabobank vier maal krediet (*driemaal revolving credit facility en een corporate loan*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2014 verstrekte de Rabobank twee maal krediet (*revolving credit facility* aan Noble Group Ltd & *corporate loan* aan Noble Americas).
    - In 2015 verstrekte de Rabobank drie maal krediet (tweemaal *revolving credit facility* aan Noble Group Ltd & een *corporate loan* aan Noble Americas).
    - In 2016 verstrekte de Rabobank eenmalig krediet (*revolving credit facility*) aan Noble Group Ltd.
    - In 2017 verstrekte de Rabobank eenmalig krediet (*underwriting*) aan Noble Group Ltd. De financieringsrelatie uit 2017 is nog actief en loopt tot maart 2022. Alle financieringsrelaties waren vormen van syndicated loans.
  - Volgens Chain Reaction Research en de Financial Times is ook ING betrokken bij de (nog actieve) financieringsrelatie uit 2017 tussen Noble Group, Rabobank en ABN AMRO¹⁰¹.
- **Wist je dat...**
- De Environmental Investigation Agency en Greenpeace in juni 2017 een brief verzonden naar vier vertegenwoordigers van financiële instellingen in de RSPO's 'Board of Governors'. Met deze brief werden ABN AMRO, ING, Rabobank en de Britse bank HSBC direct aangesproken op hun nieuwe financiële relaties met Noble in dat jaar. Deze RSPO-klacht is [momenteel in behandeling](#).

■ Zwarte lijst

PT Henrison Inti Persada (PT HIP) in West-Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing

Doorlooptijd: 2011-heden

Bronnen:

- Environmental Investigation Agency, Telepak (2012), [Clear-cut exploitation - How International Investors & REDD+ Donors Profit from Deforestation in West Papua](#)
- Mongabay (2012), [Indigenous group paid \\$0.65/ha for forest worth \\$5,000/ha in Indonesia](#)
- Council on Ethics for the Norwegian Government Pension Fund Global (2013), [Recommendation on the exclusion of Noble Group Limited from the Government Pension Fund Global's investment universe](#)
- KLP Norway (2015), [Decision to exclude from investment](#)
- Franciscans International (2015), [Human Rights in West Papua 2015](#)
- Environmental Investigation Agency (2016), [Noble Savages HSBC's Noble Intentions](#)
- Aidenvironment, Chain Reaction Research (2016), [Noble Group: Cost of capital and deforestation risks under priced?](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- awas MIFEE (2017), [Malalilis oh Malalilis, what fate has befallen you?](#)
- The Guardian (2017), [Beleaguered West Papuans left to count the cost of Indonesia's palm oil boom](#)

PT Pusaka Agro Lestari (PT PAL) in Papoea, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, illegaal, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2012-heden

Bronnen:

- Council on Ethics for the Norwegian Government Pension Fund Global (2013), [Recommendation on the exclusion of Noble Group Limited from the Government Pension Fund Global's investment universe](#)
- Awas Miffee (2014), [SKP: An Oil Palm Plantation is Threatening the Kamoro People in Mimika](#)
- KLP Norway (2015), [Decision to exclude from investment](#)
- Environmental Investigation Agency (2016), [Noble Savages HSBC's Noble Intentions](#)
- Aidenvironment, Chain Reaction Research (2016), [Noble Group: Cost of capital and deforestation risks under priced?](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- Environmental Investigation Agency (2017), [HSBC triggers investigation into its own palm oil client](#)
- The Guardian (2017), [HSBC triggers investigation into palm oil company over deforestation allegations](#)
- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker \(Status: Box C - Panel Convened\)](#)

Olam International Limited

Onderdeel van Olam Group

■ Bedrijfsprofiel

De agribusiness Olam International Limited is opgericht in 1989 en staat geregistreerd op de beurs van Singapore. Activiteiten beslaan de gehele supply chain – productie, verwerking en vermarkting – van een scala aan agrarische bulkgoederen, waaronder rubber, koffie, cacao en rijst. In het geval van palmolie beslaan de activiteiten ook de gehele keten¹⁰².

Olam is sinds 2007 actief in de palmoliesector door haar aandeel in een joint venture samen met Wilmar onder de noemer Nauvu Investments. Via deze joint venture werden Olam en Wilmar mede-eigenaar van de SIFCA group, NEWCO en Palm-Cl. Deze 3 bedrijven zijn actief in de palmoliesector in West-Afrika. In maart 2018 verkocht Olam haar aandeel in deze joint venture¹⁰³. In 2010 werd een tweede joint venture samen met de overheid van Gabon opgericht, genaamd Olam Palm Gabon SA, waarin de Olam Group een aandeel van 60 procent heeft. Onder deze joint venture vallen verschillende plantages. Olam Palm Gabon heeft een totale *landbank* van 144.000 hectare, waarvan momenteel 56.000 hectare beplant is¹⁰⁴. Hiervan is volgens het jaarverslag van 2017 momenteel 55.400 hectare gecertificeerd, waaronder de Awala-plantage, de Bilala-molen en een deel van de Mouila-plantage. In 2016 kocht Olam Palm Gabon de plantage, molen, raffinaderij en infrastructuur van SIAT Gabon; RSPO-certificering is gepland voor 2019. Ook beschikt de Olam Group nog over een tweede joint venture met de overheid in Gabon (49 procent) voor een smallholder project (Sotrader). Hiervan is circa 7.500 hectare van de geplande 30.000 hectare beplant¹⁰⁵.

De verwerking van Olam's palmolie vindt plaats in Gabon, Mozambique en het Verenigd Koninkrijk. Naast het gebruik van eigen olie verwerkt Olam ook palmolie van derden¹⁰⁶, zoals Wilmar, Golden Agri Resources, IOI, en Sime Darby. Volgens dit overzicht bevinden zich maar liefst 1682 molens (van derden) in Olam's aanvoerketen.

Volgens haar jaarverslag zijn Temasek Holdings – een vermogensfonds van de overheid van Singapore – en de Mitsubishi Corporation meerderheidsaandeelhouders in Olam, met respectievelijk 53,8 procent en 17,49 procent van de aandelen.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** heeft in de jaren 2011, 2017 en 2018 verschillende kredieten verstrekt aan Olam International Ltd en/of Olam Holdings BV (bron: Update Profundo).
  - In 2011 verstrekte ABN AMRO tweemaal krediet (*corporate loan*) aan Olam International Ltd.
  - In 2017 verstrekte ABN AMRO driemaal krediet aan Olam Holdings BV (*revolving credit facility*) en driemaal krediet aan Olam International Ltd (*revolving credit facility*).
  - In 2018 verstrekte ABN AMRO eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Olam International Ltd.

De faciliteiten uit 2017 en 2018 lopen tussen juli 2018 en oktober 2020 af. Alle kredieten waren vormen van syndicated loans. Daarnaast staat ABN AMRO (ABN AMRO Clearing Bank N.V.) vermeldt als een van de twintig grootste aandeelhouders in Olam's jaarverslag over 2017 (p. 36).

- **ING** heeft in 2011 en jaarlijks in de periode 2013-2018 krediet verstrekt aan Olam International Ltd. en/ of Olam Holdings BV. (bron: Update Profundo).
  - In 2011 verstrekte ING tweemaal krediet (*corporate loan*) aan Olam International Ltd.
  - In 2013 verstrekte ING eenmaal krediet aan Olam Holdings BV (*revolving credit facility*).
  - In 2014 verstrekte ING driemaal krediet aan Olam International Ltd (*tweemaal revolving credit facility en eenmaal een corporate loan*).
  - In 2015 verstrekte ING tweemaal krediet aan Olam Holdings BV (*revolving credit facility*).
  - In 2016 verstrekte ING driemaal krediet aan Olam International Ltd (*revolving credit facility*).
  - In 2017 verstrekte ING driemaal krediet aan Olam International Ltd (*revolving credit facility*) en eenmaal aan Olam Holdings BV (*revolving credit facility*).
  - In 2018 verstrekte ING eenmaal krediet aan Olam International Ltd. (*revolving credit facility*).
  - Tien van deze financieringsrelaties zijn momenteel nog actief en lopen in de periode tussen juli 2017 en maart 2021 af. Alle kredieten zijn vormen van syndicated loans. Daarnaast staat ING genoemd als *principal banker* in Olam's jaarverslag over 2017 (p. 34).
- De **Rabobank** heeft in 2011 en in de periode 2014-2018 verschillende kredieten verstrekt aan Olam International Ltd, Olam Holdings BV, Olam Holdings Partnership en/ of Olam Americas Inc. (bron: Update Profundo).
  - In 2011 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*corporate loan*) aan Olam International Ltd.
  - In 2014 verstrekte de Rabobank viermaal krediet (*eenmaal corporate loan en driemaal revolving credit facility*) aan Olam International Ltd.
  - In 2015 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet aan Olam International Ltd (*corporate loan & revolving credit facility*) en tweemaal aan Olam Holdings Partnership (*revolving credit facility*).
  - In 2016 verstrekte de Rabobank driemaal krediet aan Olam International Ltd (*revolving credit facility*).
  - In 2017 verstrekte de Rabobank driemaal krediet aan Olam Holdings (*revolving credit facility*), eenmaal aan Olam International Ltd en eenmaal aan Olam Americas (beiden *underwriting*).
  - In 2018 verstrekte de Rabobank eenmaal krediet aan Olam International Ltd (*revolving credit facility*).
  - Alle vormen van kredietverstrekking behalve *underwriting* waren syndicated loans. Tien van deze financieringsrelaties zijn momenteel nog actief en lopen in de periode tussen juli 2018 en juni 2022 af. Daarnaast staat de Rabobank International genoemd als *principal banker* in Olam's jaarverslag over 2017 (p. 34).

■ Zwarte lijst

Maryland Oil Palm Plantation (MOPP) in Maryland County, Liberia

Olam International en Wilmar international waren samen eigenaar (50-50) van Nauvu Joint Venture Company, dat in 2017 27,06 procent van de aandelen in SIFCA bezat. De SIFCA Group is vervolgens weer eigenaar van MOPP. In maart 2018 verkocht Olam haar aandeel in Nauvu JV Company aan Wilmar.

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, arbeidsrechten,
landroof, conflict, illegaal

Doorlooptijd: 2011-2017

Bronnen:

- Friends of the Earth Europe (2014), [Continuing to exploit and deforest – Wilmar's ongoing abuses](#)
- Forest Peoples Programme & Social Entrepreneurs for Development (2015), [Respecting Rights? Assessing Oil Palm Companies' Compliance with FPIC Obligations: A case study of Maryland Oil Palm Plantation in south-eastern Liberia](#)
- EPA Liberia (2017), [EPA Fines Maryland Oil Palm US\\$10K For Environmental Breach](#)

Olam Palm in Estuaire & Moyen Ogooue, Gabon

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2012-2016

Bronnen:

- Rainforest Foundation UK (2013), [Seeds of Destruction](#)
- Forestheroes.org (2014), [The Green Tigers – Which Southeast Asian companies will prosper in the new age of forest conservation?](#)
- Financial times (2016), [Olam under fire over Africa deforestation](#)
- Mighty Earth & BrainForest (2016), [Palm Oil's Black Box](#)
- Oakland Institute, BiC and Accountability Counsel (2017), [Unjust Enrichment: How the IFC Profits from Land Grabbing in Africa, Inclusive Development International, in cooperation with Urgewald](#)

POSCO DAEWOO

Onderdeel van de POSCO groep

■ Bedrijfsprofiel

POSCO is een van de grootste staalbedrijven van de wereld. Het bedrijf werd opgericht in 1965 en is actief in verschillende sectoren, waaronder staal, handel, ICT, chemie en energie. In 2017 beschikte POSCO over meer dan 177 dochterondernemingen wereldwijd. Zo heeft het bedrijf 62,9 procent van de aandelen (een meerderheidsbelang) van POSCO DAEWOO in handen^{107 108}.

POSCO DAEWOO Corporation is in 1967 opgericht als Daewoo Industry, Co. Ltd en heeft enkele veranderingen ondergaan voordat het in 2000 een onafhankelijk bedrijf werd (Daewoo International Corporation). In 2010 werd het bedrijf geïncorporeerd in de POSCO Group. In 2016 veranderde het bedrijf haar naam in POSCO DAEWOO Corporation en in 2017 fuseerde het nog met de staaltak van POSCO P&S.

Zowel POSCO als POSCO DAEWOO staan geregistreerd op de Koreaanse beurs. POSCO DAEWOO is actief in verschillende sectoren, waaronder internationale handel (onder andere staal, auto's en petro-chemicals), 'resource development' (onder andere olie, gas, mineralen en agro-resources), project organisatie & 'new growth projects' (onder andere energieprojecten) en staalverwerking. Volgens POSCO DAEWOO's audit report van 2016 beschikt het bedrijf over 26 dochterondernemingen. POSCO DAEWOO beschikt slechts over één palmolieplantage; het bedrijf heeft namelijk sinds september 2011 een belang van 85 procent in het Indonesische palmoliebedrijf PT Bio Inti Agrindo (PT BIA), dat in 2006 is opgericht. Deze plantage bevindt zich op de Indonesische kant van het eiland Papoea. Vier van de vijf bestuursleden van PT BIA worden aangewezen door POSCO DAEWOO¹⁰⁹. Zowel POSCO DAEWOO als PT BIA zijn geen lid van de RSPO.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** beschikte zowel in het jaar 2017 als in het jaar 2018 over aandelen in POSCO (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo)¹¹⁰.

■ Zwarte lijst

PT Bio Inti Agrindo (PT BIA) in Papoea, Indonesië

*Dit is een van de drie uitgelichte cases
in hoofdstuk 1.*

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing, brand

Doorlooptijd: 2012-heden

Bronnen:

- awas MIFEE (2014), [PT Bio Inti Agrindo hasn't met its obligations](#)
- Council on Ethics for the Norwegian Government Pension Fund Global (2015), [Recommendation to exclude Daewoo International Corporation and POSCO from the Government Pension Fund Global](#)
- West Papua Media (2015), [Merauke Burns – but were the plantations to blame?](#)
- Aidenvironment, on behalf of Mighty Earth, the Korea Federation for Environmental Movements, SKP-KAMe Merauke and PUSAKA (2016), [Burning Paradise – The oil palm practices of Korindo in Papua and North Maluku](#)
- Mighty Earth (2017), [This company promised destruction – and it delivered](#)
- BusinessKorea (2017), [Controversy Brewing over POSCO Daewoo's Destroying Rainforests in Indonesia](#)
- Greenpeace (2017), [Dirty Bankers](#)
- Mighty Earth (2017), [Buyers Beware: POSCO Daewoo's Deforestation Palm Oil is Ready for International Markets – But Global Buyers are Rejecting it](#)

- EcoWatch (2018), [Places to Watch: 3 Forest Regions at Risk Right Now](#)
- Alliance of Leading Environmental Researchers and Thinkers (2018), [Nightmare in New Guinea](#)
- OneWorld (2018), [ABP pensioenfonds betrokken bij kap regenwoud](#)
- Mongabay (2018), [South Korean company under fire for alleged deforestation in Papua oil palm concession](#)
- OneWorld (2018), [Minister van Financiën: 'Pensioenfondsen moeten verantwoordere beleggen'](#)

PT Eagle High Plantations Tbk

Onderdeel van de Rajawali Group

■ Bedrijfsprofiel

PT Eagle High Plantations Tbk (EHPT) werd in 2000 opgericht onder de toenmalige naam PT Bumi Perdana Prima Internasional. In 2007 veranderde het bedrijf haar naam in PT BW Plantation, maar na de volledige overname van de in Singapore gevestigde concurrent Green Eagle Group in 2014 kreeg het bedrijf haar huidige naam. EHPT staat sinds 2009 genoteerd aan de beurs in Jakarta (ISE). Het bedrijf maakt onderdeel uit van moederbedrijf Rajawali, dat tevens in Jakarta is gevestigd. De Rajawali Group is een investeringsmaatschappij die actief is in diverse sectoren, waaronder landbouw, infrastructuur, ICT, mijnbouw, hotels en onroerend goed. Rajawali bezit ook een eigen tv-zender.¹¹¹

EHPT bezit 148.000 hectare aan beplant gebied dat is verdeeld over drie plantages, waarvan de grootste is gelegen op Kalimantan (134.000 hectare) en twee kleine plantages te vinden zijn op Sumatra (2.000 hectare) en Papoea (12.000 hectare)¹¹². In 2016 en 2017 heeft het bedrijf geen nieuwe bomen geplant, omdat het zich volgens eigen zeggen wil richten op de productiviteit en duurzaamheid van bestaande plantages¹¹³. Het bedrijf bezit verder negen verwerkingsmolens en produceerde in 2017 308.473 MT aan ruwe palmolie (CPO)¹¹⁴.

Tot april 2017 had de Rajawali Group een meerderheidsbelang in EHPT. In die maand kocht een dochteronderneming van het Maleisische FELDA (FIC Properties SDN BHD) 37 procent van de aandelen¹¹⁵. Echter beschikt de Rajawali Group via PT Rajawali Capital International nog steeds over 37,64 procent van de aandelen van EHPT¹¹⁶. Rajawali werd in 1984 opgericht door 'business tycoon' Peter Sondakh, die nog steeds aan het hoofd van de organisatie staat

en de belangrijkste aandeelhouder is. Zijn huidige vermogen wordt door Forbes inmiddels geschat op 1,8 miljard dollar; hiermee behoort Peter Sondakh tot de 15 rijkste mensen van Indonesië¹¹⁷.

Eagle High Plantations is geen lid van de RSPO, maar streeft er wel naar om lid te worden. Volgens het jaarverslag van 2017 voert het op dit moment een land use change-analyse uit, als eerste stap naar een audit en certificering. De analyse moet in 2019 klaar zijn, waarna het bedrijf haar eerste plantage en molen wil laten certificeren.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** heeft in 2013 tweemaal krediet (*corporate loan & revolving credit facility*) verleend aan Green Eagle Holding Pte Ltd. Beiden producten waren vormen van syndicated loans (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo).

■ Zwarte lijst

PT Adhyaksa Dharma Satya (PT ADS)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2007-2014

Bronnen:

- Greenpeace (2014), [Deforestation in Central Kalimantan](#)
- Greenpeace (2014), [P&G's Dirty Secret](#)
- Greenpeace (2016), [A Deadly Trade-off](#)

**PT Arrtu Energi Resources
in West-Kalimantan, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing, brand, veengrond

Doorlooptijd: 2011-2015**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2016), [2016 Sustainability Benchmark: Indonesian Palm Oil Growers](#)
- Greenpeace (2016), [A Deadly Trade-off](#)

**PT Bumi Langgeng Perdanatrada (PT BLP)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing (orang-oetan habitat), veengrond

Doorlooptijd: 2013**Bronnen:**

- RSPO Klacht (2013), [RSPO complaint](#)
- Greenpeace (2014), [Beauty under threat](#)
- Greenpeace (2014), [P&G's Dirty Secret](#)

**PT Singaland Asetama Plantation (PT SGA)
in Zuid-Kalimantan Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2011-2012**Bronnen:**

- Rainforest Action Network (2014), [Conflict palm oil case study: PPT BW plantation \(BWPT\) \\$900 Million Stock Offer Warning Investors Need Greater Disclosure of Environmental, Social and Legal Risks](#)

**PT Tandan Sawita Papua
in Papoea, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

landroof, conflict, arbeidsrechten, ontbossing

Doorlooptijd: 2009-2015**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2014), [Initial Risk Analysis – BW Plantations](#)
- Greenpeace (2016), [A Deadly Trade-off](#)

**PT Varia Mitra Andalan (PT VMA)
in West-Papoea, Indonesië****Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2013-2015**Bronnen:**

- Greenomics Indonesia (2015), [Cargill's Supply Chain linked to Deforestation in Papua](#)
- Greenpeace (2016), [A Deadly Trade-off](#)
- Chain Reaction Research (2016), [2016 Sustainability Benchmark: Indonesian Palm Oil Growers](#)

**PT Wana Catur Jaya Utama (PT WCJU)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië**

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing (orang-utan habitat)
Doorlooptijd: 2011-2013

Bronnen:

- Greenpeace (2014), [Beauty under threat](#)
- Greenpeace (2014), [P&G's Dirty Secret](#)

SOCFIN Group S.A.

Onderdeel van de Bolloré group

■ Bedrijfsprofiel

Het bedrijf SOCFIN (Société Financière des Caoutchoucs) is opgericht in 1909, heeft haar hoofdkantoor in Luxemburg en staat genoteerd op de Luxemburgse beurs. De voornaamste activiteit van het bedrijf is het beheren van palmolie- en rubberplantages in delen van Afrika en Zuidoost-Azië. Daarnaast is het bedrijf actief in het vermarkten, commercialiseren en exporteren van deze grondstoffen naar de rest van de wereld. Een groot gedeelte van de Afrikaanse palmolie wordt verkocht op de lokale markten. Volgens haar website heeft SOCFIN 124.777 hectare aan palmolieplantages ontwikkeld, resulterend in een totale productie van 360.885 MT palmolie. Met de rubberplantages meegeteld heeft het bedrijf in totaal 189.795 hectare 'ontwikkeld land' in haar beheer. SOCFIN's palmolieplantages bevinden zich in Afrika (Democratische Republiek Congo, Ghana, Ivoorkust, Kameroen, Nigeria, Sao Tomé-et-Principe en Sierra Leone) en Zuidoost-Azië (Indonesië)¹¹⁸.

SOCFIN's Indonesische palmoliebedrijf genaamd SOCFINDO is lid van de RSPO sinds 2004. In het RSPO progress report (2016) claimt SOCFIN dat 100 procent van SOCFINDO's plantages gecertificeerd zijn sinds 2015, volgens het Book & Claim, Mass Balance en Identity Reserved model¹¹⁹.

De Franse Bolloré group heeft maar liefst 38,8 procent van de aandelen in SOCFIN¹²⁰. De Bolloré Group bestaat sinds 1822 en is voor het merendeel eigendom van de familie Bolloré, onder leiding van directeur Vincent Bolloré. Het bedrijf behoort tot een van de 500 grootste bedrijven ter wereld. Bolloré Group hanteert een lange

termijn investeringsbeleid in de sectoren transport & logistiek, communicatie en elektriciteitsopslag & oplossingen. Daarnaast beheert de groep een aantal 'financial assets', waaronder het aandeel in SOCFIN. Daarnaast zit Vincent Bolloré ook in de raad van bestuur van SOCFIN.

■ Wist je dat...

- De Bolloré group, SOCFIN en SOCAPALM meer dan 20 rechtzaken hebben aangespannen tegen journalisten, media organisaties, en ngo's¹²¹.
- Er in april 2018 een formeel onderzoek is ingesteld naar de rol van Vincent Bolloré bij omkoping van ambtenaren en verkiezingsbeïnvloeding in zowel Guinea als Togo¹²².
- Ook SOCFIN's grootaandeelhouder Hubert Fabri Maria wordt verdacht van betrokkenheid bij een corruptieschandaal¹²³.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- **ABN AMRO** beschikte in het jaar 2017 over aandelen in de Bolloré Group (bron: Forest & Finance Database).
- **ING** heeft in 2011, 2012 en de periode tussen 2014 en 2017 verschillende kredieten verleend aan de Bolloré Group en/of SOCFIN (bron: Forest & Finance Database en Update Profundo):
  - In 2011 verstrekte ING krediet (*underwriting*) aan de Bolloré Group.
  - In 2012 verstrekte ING krediet (*revolving credit facility*) aan de Bolloré Group.
  - In 2014 verstrekte ING krediet (*revolving credit facility*) aan de Bolloré Group.
  - In 2015 verstrekte ING krediet (*underwriting*) aan de Bolloré Group.
  - In 2016 verstrekte ING krediet aan de Bolloré Group (*corporate loan*) en een obligatiedeal (*underwriting*) aan SOCFIN SA. Deze obligatie deal is nog steeds actief en verloopt in december 2021.
  - In 2017 verstrekte ING krediet (*underwriting*) aan de Bolloré Group.

■ Zwarte lijst

SOCAPALM
in de provincies Littoral, Sud en Centre, Kameroen

Gerapporteerde misstanden:
landroof, conflict, criminalisatie
Doorlooptijd: 2005-heden

Bronnen:

- OECD Watch (2010), [Dossier: Sherpa et al vs. Bolloré](#)
- World Rainforest Movement (2010), [French economic group Bolloré attempts to intimidate journalists who expose abusive practices on its plantations in Cameroon](#)
- Oakland Institute (2012), [Understanding Land Investment Deals in Africa. SOCFIN land investment in Sierra Leone](#)
- OECD MNE Guidelines (2013), [SOCAPALM – Report of the French National Contact Point for the OECD Guidelines for Multinational Enterprises](#)
- GRAIN (2014), [Planet Palm Oil; peasants pay the price](#)
- The Guardian (2015), [The palm oil company at the centre of a bitter land rights struggle in Cameroon](#)
- Greenpeace (2016), [Africa's forests under threat: Socfin's plantations in Cameroon and Liberia](#)
- World Rainforest Movement (2018), [Cameroon: Local women besieged by the military, guardians of the palm oil plantations of SOCAPALM](#)

Socfin Agricultural Company Sierra Leone Ltd. (Socfin SL)
in Pujehun District, Sierra Leone

Gerapporteerde misstanden:
landroof, conflict, criminalisatie
Doorlooptijd: 2011-heden

Bronnen:

- Farmlandgrab.org (2011), [The Socfin land deal missing out on best practices: Report on fact finding mission to Malen Chiefdom, Pujehun District, Sierra Leone](#)
- Oakland Institute (2012), [Understanding Land Investment Deals in Africa. SOCFIN land investment in Sierra Leone](#)

- Reuters (2015), [Belgian, Zimbabwean Shot in Land Protest in Sierra Leone](#)
- Business&Human Rights Resource Centre (2016), [Sierra Leone: NGOs denounce imprisonment of community members opposing Socfin plantations; includes company response](#)
- Equal Times (2016), [Sierra Leone's farmers continue to fight multinational landgrabs, Silas Gbandia](#)
- Socfin (2016), [Media Release: Socfin](#)
- The Guardian (2016), [Africa's forests 'threatened by palm oil rush'](#)
- Greenpeace (2016), [Africa's forests under threat: Socfin's plantations in Cameroon and Liberia](#)
- Farmlandgrab.org (2017), [Agricu. Minister calls for review of Socfin land lease agreement in Pujehun](#)
- Reuters (2017), [Farmers seek independent inquiry into controversial Sierra Leone palm oil deal](#)

Okomu Oil Palm PLC in Edo State, Nigeria

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2010-heden

Bronnen:

- The Guardian Nigeria (2015), [Nigeria: ERA, Communities Decry Indiscriminate Land Use By Multinationals. By Alemma-Ozioruva Aliu and Michael Egbejule](#)
- Equal times, blog (2017), [Backed by a multinational agro-giant, a Nigerian palm oil company is causing "grave impacts" in Edo State, Burag Guren](#)
- ERA/FoEN (2017), [Field Report 380. Okomu Oil Palm PLC, Clears Forest, Farmlands for Industrial Agro Business in Edo State](#)

- Environews Nigeria (2017), [Edo urged to uphold revocation order on Okomu Oil Palm](#)
- Nigerian Tribune (2017), [Environmentalists, groups protest acquisition of 14,000 hectares of land by Okomu Oil](#)
- Ojo, Godwin (2017), [Oil palm in the wider landscape and threats to Nigeria's forests](#)

Agripalma in Sao Tomé-et-Principe

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing (van HCV grond), landroof, conflict

Doorlooptijd: 2010-2015

Bronnen:

- World Rainforest Movement (2013), [São Tomé and Príncipe: Popular resistance succeeds in curbing the expansion of industrial oil palm plantations](#)
- Greenpeace (2016), [Africa's forests under threat: Socfin's plantations in Cameroon and Liberia](#)

Brabanta plantation in Kasai, Democratische Republiek Congo

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, conflict

Doorlooptijd: 2007-2015

Bronnen:

- Greenpeace (2016), [Africa's forests under threat: Socfin's plantations in Cameroon and Liberia](#)

Triputra Agro Persada

Onderdeel van de Triputra group

■ Bedrijfsprofiel

Triputra Agro Persada (TAP) is een privaat bedrijf dat behoort tot de Triputra Group. Deze groep werd in 1998 opgericht door Theodore Rachmat en Benny Subianto, beiden voormalige senior executives van de Astra Group – een bedrijf dat ook actief is in de palmolie-sector. De Triputra Group is werkzaam in een verscheidenheid van sectoren, waaronder agri-business, mijnbouw, productie van kleding en metaalbewerking. Onder de agribusiness-tak valt onder meer de Kirana Megatara Group, dat met een marktaandeel van 18 procent de grootste crumb rubber-producent van Indonesië is, en Triputra Agro Persada, dat zich richt op de palmolie-sector. Volgens het laatste jaarverslag van TAP bezat het bedrijf en haar dochterondernemingen in 2012 zo'n 170.000 hectare aan beplant gebied op Sumatra en Kalimantan en een totale *landbank* van 299.459 hectare¹²⁴. TAP is daarnaast eigenaar van vijf verwerkingsmolens.

TAP is erg summier in haar rapportages; zo produceert het bedrijf sinds 2012 geen officiële rapportages. Volgens The Forest 500 is TAP in 2016 inmiddels eigenaar van 380.000 hectare aan *landbank* en heeft het bedrijf plannen om dit in 2020 uit te breiden naar maar liefst 600.000 hectare. Hiermee behoort TAP tot de top tien grootste *landbanken* van palmolieproducten wereldwijd. Rambu Energy rapporteert dat TAP in 2015 inschat om in datzelfde jaar meer dan 500.000 MT aan ruwe palmolie (CPO) te produceren¹²⁵.

TAP is sinds 2007 lid van de RSPO en enkele plantages zijn gecertificeerd. Het bedrijf streeft volgens eigen zeggen naar certificering van alle plantages. Wat opvalt is dat TAP slechts 29.000 hectare aan palmolie-grond (beplant) opgaf in de RSPO-jaarrapportage van 2016,

ofwel een fractie van het totale gebied dat het bedrijf samen met haar dochteronderneming in handen heeft. Van die 29.000 hectare is 26.831 hectare gecertificeerd¹²⁶.

TAP is in handen van de welvarende familie Rachmat. Het vermogen van Theodore Rachmat en zijn familie wordt door Forbes geschat op 1,4 miljard dollar¹²⁷. Daarmee staat Theodore Rachmat op plaats 19 van rijkste mensen in Indonesië. Zijn zoon Arif Rachmat is de huidige CEO van TAP.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

- De **Rabobank** heeft in 2011, 2013 en 2016 verschillende kredieten verstrekt aan onderdelen van de Triputra Group (bron: Update Profundo):
  - In 2011 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet aan Kirana Megatara (*corporate loan & revolving credit facility*) en eenmaal aan Triputra Agro Persada Pt (*corporate loan*).
  - In 2013 verstrekte de Rabobank viermaal krediet aan Agro Multi Persada Pt (driemaal *corporate loan* en eenmalig *revolving credit facility*).
  - In 2016 verstrekte de Rabobank viermaal krediet aan Kiran Megatra (tweemaal *corporate loan* en tweemaal *revolving credit facility*) en driemaal aan Agro Multi Persada Pt (*corporate loan*).
  - Alle financieringsrelaties waren vormen van syndicated loans. Tien van deze financieringsrelaties lopen af in de periode tussen juli 2018 en december 2021.
- De CEO van TAP, Arif Rachmat, zit in de Raad van Advies van de Rabobank Food Agri in Azië¹²⁸.

■ Zwarte lijst

PT Dwiwira Lestari Jaya (PT DLJ) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2006-2017

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)
- Pro Berau (2017), [Geram dengan Harapan Palsu](#)

PT Salonok Ladang MAS (PT SLM) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict

Doorlooptijd: 2004-2014

Bronnen:

- Mongabay (2014), [Tuntut Lahan, Ratusan Warga Desa Blokir Jalan ke Kebun Sawit \(Demanding Land, Hundreds of Villagers Blocked Road to Palm Plantation\)](#)
- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)
- The Gecko Project & Mongabay (2017), [The Palm Oil Fiefdom](#)

PT Sumber Mahardhika Graha (PT SMG) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, landroof, conflict, criminalisatie

Doorlooptijd: 2006-2015

Bronnen:

- Mongabay Indonesia (2013), [Laporkan Kelakuan PT SMG, Warga Desa Anjang Dikriminalkan](#)
- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Trieke Agro Nusantara (PT TAN) in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing

Doorlooptijd: 2012-2013

Bronnen:

- Environmental Investigation Agency (2013), [Banking on Extinction](#)
- Ecologist (2013), [HSBC loans drive deforestation and push orangutans to the brink](#)
- Oxfam Australia (2014), [Banking on shaky ground – Australia's big four banks and land grab](#)
- International Business Times (2015), [HSBC 'Funded Destruction of Indonesia Orangutan Rainforests by Palm Oil Giants'](#)

PT Anugerah Agung Prima Abadi (PT AAPA)
in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing
Doorlooptijd: 2006-2014

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Graha Cakramulia (PT GCM)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
brand
Doorlooptijd: 2013-2014

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Buana Hijau Abadi (PT BHA)
in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing, veengrond, brand
Doorlooptijd: 2006-2015

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Harapan Hibrida Kalbar (PT HHK)
in West- en Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
landroof, conflict, veengrond
Doorlooptijd: 2007-2015

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Gawi Bahandep Sawit Mekar (PT GBSM)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
ontbossing, veengrond, brand
Doorlooptijd: 2006-2015

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Kedap Sayaaq Dua (PT KSD)
in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:
veengrond
Doorlooptijd: 2015

Bronnen:

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Kiara Sawit Abadi (PT KSA)
in West-Kalimantan, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Muara Toyu Subur Lestari (PT MTSL)
in Oost-Kalimantan, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing, brand

Doorlooptijd: 2006-2014**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Pinang Witmas Abadi (PT PWA)
in West-Kalimantan, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

ontbossing, veengrond

Doorlooptijd: 2006-2015**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

PT Sukses Karya Mandiri (PT SKM)
in Centraal-Kalimantan, Indonesië**Gerapporteerde misstanden:**

brand

Doorlooptijd: 2013-2014**Bronnen:**

- Chain Reaction Research (2015), [Triputra Agro Persada](#)

Wilmar International Limited

■ Bedrijfsprofiel

Het bedrijf Wilmar International Limited is één van de grootste bedrijven in de palmoliesector en wordt gezien als een leidende agribusinessgroep in Azië. Het bedrijf is gevestigd in Singapore en werd in 1991 opgericht door Mr. Kuok, die al sinds 1973 actief is in de Maleisische agribusiness via de Kuok Group. Wilmar staat genoteerd op de beurs van Singapore. Wilmar's palmolieactiviteiten bestrijken de gehele aanvoerketen; van het telen van oliepalmen en het management van plantages tot het uitpersen van vruchten in de verwerkingsmolens, het bewerken van oliën in raffinaderijen en het maken van consumptieproducten en biodiesel. Hoewel palmolie tot de kern van Wilmar's activiteiten behoort, is het bedrijf ook actief in het verwerken en verhandelen van oliezaden en granen (onder andere sojabonen, zonnebloemzaden en tarwe), het produceren en bewerken van suiker en het verhandelen van kunstmest.

Wilmar beschikt over 239.935 hectare grond dat beplant is met oliepalmen. Hiervan bevindt 68 procent zich in Indonesië, 24 procent in Maleisië en 8 procent in Afrika. In Afrika beschikt Wilmar over plantages in Ghana, Ivoorkust, Nigeria, en Oeganda. Omdat Wilmar naast

productie ook actief is in de verwerking en handel van palmolie, is het bedrijf voor een groot gedeelte afhankelijk van andere bedrijven voor de aanvoer van ruwe (palm)olie. Voorbeelden van bedrijven in Wilmar's doorvoerketen zijn Goodhope Asia, Bumitama Agri Ltd, Eagle High Plantations, Triputra Agro Persada, en Astra Agro Lestari¹²⁹. Volgens Wilmar's meest recente jaarverslag uit 2017 produceerde het bedrijf 3.900.000 MT palmolie van eigen plantages. Daarnaast verwerkte en verhandelde Wilmar maar liefst 23.200.000 MT palmolie naar meer dan 50 verschillende landen¹³⁰. Wilmar beschikt over maar liefst ruim 500 fabrieken, verdeeld over 50 landen.

De belangrijkste aandeelhouders van het bedrijf zijn de familie Kuok en de commodity trader en processor Archer Daniels Midland (ADM). Wilmar is sinds 2005 lid van de RSPO. Het bedrijf heeft naar eigen zeggen 28 verwerkingsmolens en meer dan 80 procent van haar beplante gebied in Indonesië, Maleisië en Ghana gecertificeerd door de RSPO¹³¹.

■ Welke financiële relaties zijn bekend?

Alle drie de Nederlandse banken verstrekken over langere tijd herhaaldelijk krediet aan onderdelen van de Wilmar Group.

- **ABN AMRO** heeft in 2013, 2014 en 2017 verschillende kredieten verstrekt aan onderdelen van de Wilmar Group (bron: Update Profundo):
  - In 2013 verstrekte ABN AMRO tweemaal krediet (*corporate loan*) aan Wii Pte Ltd. Beiden zijn vormen van syndicated loans, en een van beiden is nog actief en loopt in september 2018 af.
  - In 2014 verstrekte ABN AMRO tweemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd. Beiden zijn vormen van syndicated loans, en een van beiden is nog actief en loopt in maart 2019 af.
  - In 2017 verstrekte ABN AMRO driemaal krediet (*corporate loan & tweemaal revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd. Alle drie de vormen van financiering zijn syndicated loans en lopen in oktober 2018 af.

- **ING** heeft in 2010 en 2017 verschillende kredieten verstrekt aan onderdelen van de Wilmar Group (bron: Update Profundo):
  - In 2010 verstrekte ING eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd. Dit was een syndicated loan.
  - In 2017 verstrekte ING eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wilmar International. Deze lening is nog actief en is een *sustainability performance loan*. Dit is een type lening waarbinnen Wilmar's rente naar beneden bijgesteld wordt indien het vooruitgang boekt op bepaalde duurzaamheidscriteria. Het is echter niet bekend welke criteria er precies gehanteerd worden, ING heeft hier geen inzicht in kunnen bieden¹³².

- De **Rabobank** heeft in 2010, 2011, 2014 en 2017 verschillende kredieten verstrekt aan onderdelen van de Wilmar Group (bron: Update Profundo):
  - In 2010 verstrekte de Rabobank eenmaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd en zevenmaal krediet (*corporate loan*) aan Wilmar International Ltd. Alle vormen van krediet waren vormen van syndicated loans.
  - In 2011 verstrekte de Rabobank eenmaal krediet (*corporate loan*) aan Wilmar International Ltd. Dit was een syndicated loan.
  - In 2014 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd. Dit waren beiden syndicated loans. Een van deze kredieten is nog actief en loopt af in maart 2019.
  - In 2017 verstrekte de Rabobank tweemaal krediet (*revolving credit facility*) aan Wii Pte Ltd. Beide zijn vormen van syndicated loans, zijn nog actief en lopen in oktober 2018 af.

■ Zwarte lijst

PT Agro Nusa Investama (PT ANI) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing, brand,
landroof, conflict

Doorlooptijd: 2006-2013

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- CAO Ombudsman (2007), [Preliminary Stakeholder Assessment. Regarding community and civil society concerns in relation to activities of the Wilmar Group of companies](#)
- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker \[Status: Box H - Closed\]](#)
- CAO Ombudsman (2014), [Indonesia: Wilmar Group-01/ West Kalimantan. Final Report - CAO Dispute Resolution Function](#)
- Eric Wakker, AidEnvironment Asia (2014), [Indonesia: illegalities in forest clearance for large scale commercial plantations](#)

PT Alam Sawit Permai in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, illegaal

Doorlooptijd: 2006-2007

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Greenpeace (2008) [Burning up Borneo](#)

**PT Asiatic Persada
in Jambi, Indonesie**

Wilmar kocht de plantage in 2006 en verkocht de plantage weer in 2013 aan de Ganda Group, terwijl het midden in een mediation process zat met lokale gemeenschappen en de RSPO & CAO. Volgens SOMO (2017) is de plantage in december 2016 van naam veranderd naar PT Berkat Sawit Utama.

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, illegaal

Doorlooptijd: 1985 – 2014

Bronnen:

- RSPO Klacht (2011), [Case Tracker](#)
- CAO Ombudsman (2011), [Indonesia / Wilmar Group – 03 / Jambi](#)
- Forest Peoples Programme (2011), [Independent Investigation of PT AP. Human Rights abuses and land conflicts in the PT Asiatic Persada concession in Jambi](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Indonesia: Oil palm giant Wilmar lets down local communities yet again and jeopardises their futures](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Indonesia: IFC CAO withdraws from mediation process in PT Asiatic Persada oil palm concession](#)
- Eric Wakker, AidEnvironment Asia (2014), [Indonesia: illegalities in Forest Clearance for Large Scale Commercial Plantations](#),
- Forest Peoples Programme (2015), [Press Release: Palm Oil Giant Wilmar Resorts to Dirty Tricks](#)
- SOMO & Inkrispenna (2017), [The two hats of public security actors in Indonesia](#)

**BIASE Plantation, PZ Wilmar Ltd
in Cross River State, Nigeria**

De Ibiae plantage valt sinds 2011 onder PZ Wilmar Ltd, een joint venture tussen Wilmar International en PZ Cussons.

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof,
conflict, ontbossing

Doorlooptijd: 2011-2017

Bronnen:

- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker \[Status: Box H - Closed\]](#)
- Friends of the Earth (2015), [Exploitation and Empty Promises: Wilmar's Nigerian land grab](#)
- UNEP (2016), [Palm Oils Paradox](#)
- Ojo, Godwin (2017), [Oil palm in the wider landscape and threats to Nigeria's forests](#)

**Bidco Uganda Limited
in Kalangala eilanden, Oeganda**

Bidco Uganda Limited is een joint venture van Wilmar International, Josovina Commodities Pte en Bidco Oil Refineries Ltd. Wilmar International heeft een aandeel van 39 procent in Bidco (annual report 2017).

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2014-heden

Bronnen:

- Friends of the Earth Europe (2014), [Continuing to exploit and deforest: Wilmar's ongoing abuses](#)
- The Guardian (2015), [Ugandan farmers take on palm oil giants over land grab claims](#)
- Friends of the Earth International (2015), [Ugandan oil palm conglomerate taken to court over land grab claims](#)
- New Vision (2015), [Court orders BIDCO to negotiate with Kiangala residents over land](#)
- CAO Ombudsman (2017), [Uganda / Bidco Bev. & Det. -03/ Kiangala](#)

PT Buluh Cawang Plantation in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, brand, illegaal

Doorlooptijd: 2006**Bronnen:**

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Eric Wakker, AidEnvironment Asia (2014), [Indonesia: illegalities in Forest Clearance for Large Scale Commercial Plantations](#)

PT Bumi Pratama Khatulistiwa in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand, conflict

Doorlooptijd: 2000-2017**Bronnen:**

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- RSPO Klacht (2016), [Case Tracker \[Status: Case closed\]](#)

PT Bumi Sawit Kencana II, in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict

Doorlooptijd: 2016-heden**Bronnen:**

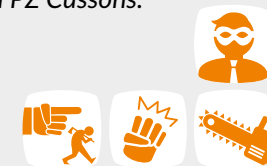
- RSPO-klacht (2016), [Case Tracker \[Status: Box C - Panel convened\]](#)
- Forest Peoples Programme (2018), [Wilmar international implicated in police shooting of two farmers on oil palm estate](#)

Calaro Plantation, PZ Wilmar Ltd, in Cross River State, Nigeria

*De Calaro Plantage valt sinds 2011 onder PZ Wilmar Ltd,
een joint venture tussen Wilmar International en PZ Cussons.*

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, landroof, conflict, ontbossing

Doorlooptijd: 2011-2017**Bronnen:**

- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker \[Status: Box H - Closed\]](#)
- Friends of the Earth (2015), [Exploitation and Empty Promises: Wilmar's Nigerian land grab](#)
- UNEP (2016), [Palm Oils Paradox](#)
- Ojo, Godwin (2017), [Oil palm in the wider landscape and threats to Nigeria's forests](#)

PT Daya Labuhan Indah in Noord-Sumatra, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

arbeidsrechten

Doorlooptijd: 2016

Bronnen:

- Amnesty International (2016), [The Great Palm Oil Scandal](#)
- Amnesty International (2016), [Global brands profiting from child and forced labour](#)

Ibiae plantation, PZ Wilmar Ltd in Cross River State, Nigeria

De Ibiae plantage valt sinds 2011 onder PZ Wilmar Ltd, een joint venture tussen Wilmar International en PZ Cussons.

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing, landroof, conflict

Doorlooptijd: 2011-2017

Bronnen:

- RSPO-klacht (2012), [Case Tracker \[Status: Box H - Closed\]](#)
- Friends of the Earth (2015), [Exploitation and Empty Promises: Wilmar's Nigerian land grab](#)
- UNEP (2016), [Palm Oils Paradox](#)
- Ojo, Godwin (2017), [Oil palm in the wider landscape and threats to Nigeria's forests](#)

PT Jatim Jaya Perkasa (PT JJP) in Riau, Indonesië

De plantage is in 2005 door Wilmar verkocht aan de Ganda Group. Beide bronnen beschrijven misstanden ten tijde van Wilmar.

Onder eigenaar Ganda zijn opnieuw misstanden gerapporteerd¹³³.

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, brand, veengrond,
ontbossing (van tijgerhabitat)

Doorlooptijd: 2003-2005

(2005-2013 onder de Ganda group)

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Greenpeace (2013), [License to Kill](#)

PT Kerry Sawit Indonesia in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand, veengrond

Doorlooptijd: 2006-2015

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Friends of the Earth (2015), [Up in Smoke](#)

Maryland Oil Palm Plantation (MOPP) in Maryland County, Liberia

Olam International en Wilmar international waren gedeeld eigenaar (50-50) van Nauvu joint venture Company, dat in 2017 27,06 procent van de aandelen in de SIFCA Group bezat. SIFCA is vervolgens weer eigenaar van MOPP. In maart 2018 verkocht Olam haar aandeel in Nauvu aan Wilmar.

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing, arbeidsrechten,
landroof, conflict, illegaal

Doorlooptijd: 2011-2017

Bronnen:

- Friends of the Earth Europe (2014), [Continuing to exploit and deforest: Wilmar's ongoing abuses](#)
- Forest Peoples Programme & Social Entrepreneurs for Development (2015), [Respecting Rights? Assessing Oil Palm Companies' Compliance with FPIC Obligations: A case study of Maryland Oil Palm Plantation in south-eastern Liberia](#)
- EPA Liberia (2017), [EPA Fines Maryland Oil Palm US\\$10K For Environmental Breach](#)

PT Mustika Sembuluh in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict

Doorlooptijd: 1996-onbekend

Bronnen:

- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- RSPO-klacht (2017), [Case Tracker](#) [Status: Box J - No Case - Closed]

Obasanjo plantation PZ Wilmar Ltd in Cross River State, Nigeria

Wilmar International kocht de plantage van Obasanjo Farms in 2012. Een deel van het conflict met lokale gemeenschappen heeft zijn origine nog in de tijd vóór Wilmar's aankoop. Obasanjo plantage valt onder PZ Wilmar Ltd, een joint venture tussen Wilmar International en PZ Cussons.

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, ontbossing,
landroof, conflict

Doorlooptijd: 2001-2015

Bronnen:

- GRAIN (2013), [Stolen Land: Nigerian villagers want their land back from Wilmar](#)
- Friends of the Earth (2015), [Exploitation and Empty Promises: Wilmar's Nigerian land grab](#)
- UNEP (2016), [Palm Oils Paradox](#)

PT Permata Hijau Pasaman I in West-Sumatra, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, criminalisatie

Doorlooptijd: 1999-heden

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Forest Peoples Programme (2013), [Conflict or Consent? The oil palm sector at a crossroads](#)
- RSPO-klacht (2014), [Case Tracker \[Status: Box F - Action Plan\]](#)
- Forest Peoples Programme (2015), [Palm oil giant Wilmar resorts to dirty tricks](#)
- Mongabay (2017), [Wilmar grabbed indigenous lands in Sumatra, RSPO finds](#)
- Tempo.co (2018), [The Oil Palm Giant's Troubles](#)

PT Primatama Mulya Jaya (PT PMJ) in West-Sumatra, Indonesië

Dit is een van de drie uitgelichte cases in hoofdstuk 1.

Gerapporteerde misstanden:

landroof, criminalisatie

Doorlooptijd: 1996-heden

Bronnen:

- Antara Sumbar (2015), [Masyarakat Sungaitalang Klaim Lahan PT PMJ](#)
- Harian Haluan (2016), [PT PMJ Tuduh Pemuda Curi Sawit, Pucuk Adat Minta Terdakwa Dibebaskan](#)
- SUMBAR Today(2017), [Pekat IB Sumbar, Akan Tuntaskan Tanah Ulayat yang Dirampas PT. PMJ](#)

PT Perkebunan Milano in Noord-Sumatra, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

illegaal, arbeidsrechten (kinderarbeid)

Doorlooptijd: 2016

Bronnen:

- Amnesty International (2016), [The Great Palm Oil Scandal](#)
- Amnesty International (2016), [Global brands profiting from child and forced labour](#)

PT Sarana Titian Permata in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand (van HCV grond), veengrond

Doorlooptijd: 2006

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- Friends of the Earth (2015), [Up in Smoke](#)

PT. Sawindo Cemerlang in Gorontalo, Indonesië

Deze plantage valt onder het palmoliebedrijf Kencana Agri Limited; Wilmar International heeft een belang van 20 procent in dit bedrijf.

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing (van HCS bos)

Doorlooptijd: onbekend-2014

Bronnen:

- Friends of the Earth Europe (2014), [Continuing to exploit and deforest: Wilmar's ongoing abuses](#)
- Greenomics (2014), [As a strategic shareholder, is this in line with Wilmar's No Deforestation Policy?](#)
- Mongabay (2014), [Despite green pledge, Wilmar partner continues to destroy forest for palm oil](#)

PT Sawit Tiara Nusa in Gorontalo, Indonesië

Deze plantage valt onder het palmoliebedrijf Kencana Agri Limited; Wilmar International heeft een belang van 20 procent in dit bedrijf.

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing (van HCS bos)

Doorlooptijd: 2013-2014

Bronnen:

- Greenomics (2014), [As a strategic shareholder, is this in line with Wilmar's No Deforestation Policy?](#)
- Mongabay (2014), [Despite green pledge, Wilmar partner continues to destroy forest for palm oil](#)

PT Wilmar Sambas plantation (PT WSP) in West-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, ontbossing, brand, illegaal

Doorlooptijd: 2006-onbekend

Bronnen:

- Milieudefensie (2007), [Policy, Practice, Pride and Prejudice](#)
- CAO Ombudsman (2007), [Preliminary Stakeholder Assessment. Regarding community and civil society concerns in relation to activities of the Wilmar Group of companies](#)
- Friends of the Earth, Life Mosaic & Sawit Watch (2008), [Losing Ground: The human rights impacts of oil palm plantation expansion in Indonesia](#)
- Elisabeth de Vos (2013), [Palm Oil land disputes in West-Kalimantan: The politics of scale in processes of dispute resolution](#)
- CAO Ombudsman (2014), [Indonesia: Wilmar Group-01/ West Kalimantan. Final Report - CAO Dispute Resolution Function](#)
- Eric Wakker, AidEnvironment Asia (2014), [Indonesia: illegalities in forest clearance for large scale commercial plantations](#)

PT WINA (Mekar Bumi Andalas) in Oost-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

landroof, conflict, illegaal

Doorlooptijd: 2013-2015

Bronnen:

- RSPO-klacht (2013), [Case Tracker \[Status: Box H - Case closed\]](#)
- The Jakarta Post (2014), [Wilmar accused of breaking deforestation agreement](#)

PT Agrindo Indah Persada (PT AIP) in Jambi, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

ontbossing (van tijgerhabitat)

Doorlooptijd: 2009-2013**Bronnen:**

- Greenpeace (2013), [License to Kill](#)

PT Rimba Harapan Sakti in Centraal-Kalimantan, Indonesië

Gerapporteerde misstanden:

brand, veengrond

Doorlooptijd: 2015**Bronnen:**

- Friends of the Earth (2015), [Up in Smoke](#)

Aanbevelingen

Dit hoofdstuk bevat aanbevelingen aan financiële instellingen en aan de politiek voor duurzame investeringen, met respect voor natuur, milieu en de lokale bevolking.

▲ INHOUD

▼ BRONNEN

Dit zwartboek toont aan dat de ABN AMRO, ING en Rabobank al decennia geld steken in palmoliebedrijven die zich voortdurend schuldig maken aan ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen. Na jaren van druk op deze financiële instellingen om palmoliebedrijven aan te spreken op hun praktijken, is de tijd van (papieren) loze beloften nu echt voorbij.

Dit rapport toont aan dat het niet om incidenten gaat. Landroof, ontbossing en mensenrechtenschendingen zijn in de industriële palmolie-sector aan de orde van de dag. Bovendien toont dit rapport aan dat de drie banken niet effectief handelen om deze bedrijven te dwingen tot een maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering. Het handhaven van financiële relaties met deze palmoliebedrijven gaat de problemen in de sector niet oplossen. Integendeel, het houdt de destructieve praktijken juist in stand. Milieudefensie roept de drie banken op om alle financiële banden met de industriële palmoliesector te verbreken.

■ Internationale afspraken

In dit rapport leggen we de nadruk op het gedrag van de drie grote Nederlandse banken. Maar ook andere financiële spelers zouden hun beleid moeten verbeteren. Milieudefensie pleit daarom voor regelgeving die van toepassing is op alle financiële instellingen.

We noemen met name de volgende drie processen, die ervoor kunnen zorgen dat financiële instellingen ESG-criteria integreren in hun bedrijfsvoering:

- Het [EU Action Plan on Deforestation](#) staat nog in de kinderschoenen, maar kan belangrijke maatregelen gaan vastleggen voor het aanpakken van financiering van ontbossing. De EU heeft als doel om ontbossing per 2020 te stoppen, en het stoppen van financiering die leidt tot ontbossing is daarbij een belangrijk middel.¹³⁴
- Het [EU Action Plan: Financing Sustainable Growth](#) en de daaraan gerelateerde voorgestelde regelgeving. Hierbinnen zal de integratie van sterke duurzaamheidscriteria bijdragen aan het heroriënteren van kapitaalstromen op Europees niveau ten behoeve van duurzame en inclusieve groei.
- De [UN Treaty on Business and Human Rights](#) is een verdrag dat door de mensenrechtenraad van de VN ontwikkeld wordt. Dit verdrag zal internationale bedrijven verplichten de mensenrechten te respecteren. Doordat het een juridisch bindend verdrag is, kunnen sancties aan bedrijven worden opgelegd indien zij zich niet aan dit verdrag houden. Bovendien geeft het burgers de mogelijkheid bedrijven aansprakelijk te stellen bij mensenrechtenschendingen. Ook de financiële sector behoort onder dit verdrag te vallen. Het financieren van bedrijven die zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen moet niet straffeloos kunnen gebeuren.

■ Financiële Instellingen

Milieudefensie vraagt van financiële instellingen in het algemeen – en van ABN AMRO, ING en de Rabobank in het bijzonder – om:

- Geen nieuwe relaties aan te gaan met de industriële palmolie-sector en bestaande relaties zo spoedig mogelijk te beëindigen. Het gaat om alle soorten financiële dienstverlening:
  - Leningen, doorlopende kredietfaciliteiten, projectfinanciering.
  - Het uitgeven, aankopen of aanbieden van aandelen en obligaties.
  - Het aanbieden van beleggingsfondsen waarin deze bedrijven zijn opgenomen.
- Een voorbeeldfunctie op zich te nemen voor internationale financiële instellingen die actief zijn in de industriële palmolie-sector en deze lijn publiekelijk verder uit te dragen in samenwerkingen en internationale financiële fora.
- Bij het maken van (nieuwe) financierings- en investeringsbeslissingen in andere sectoren milieu, sociale en governance ESG-risico's centraal te stellen en sectoren met een verhoogd risico op ontbossing, landroof en mensenrechtenschendingen uit te sluiten van het portfolio (risk-based divestment).
- Alleen nieuwe financiële relaties aan te gaan met bedrijven die zich aantoonbaar inspannen voor een positieve maatschappelijke impact voor mens en natuur.
- Het stimuleren van verantwoorde financiering voor kleine boeren met agro-ecologie, community based forest management en andere duurzame land- en bosbeheer methodes.
- Zich publiekelijk sterk te maken voor verbeterde regelgeving van financiële dienstverlening, overeenkomstig het Parijs Akkoord en de Sustainable Development Goals. Denk hierbij aan: het Europese Actieplan voor Duurzame Financiering (*European Action Plan on Financing Sustainable Growth*) en de daaraan gerelateerde wetsvoorstellen; en het VN-verdrag voor Bedrijven en Mensenrechten (*UN Treaty on Business and Human Rights*).

Milieudefensie vraagt de Nederlandse financiële Instellingen om aanvullende stappen te nemen op het gebied van transparantie, te weten:

- Bij het aangaan van (nieuwe) financierings- en investeringsrelaties ervoor te zorgen (contractueel of anderszins) dat klantrelaties openbaar gemaakt kunnen worden en dat financieringsrelaties ontbonden kunnen worden als klanten duurzaamheidsbeleid schenden.
- Transparant te zijn en publiekelijk te rapporteren over ontdekte misstanden gekoppeld aan bestaande financiële relaties en inzichtelijk maken welke stappen ondernomen zijn en worden door de bank (inclusief afspraken en tijdslijn).
- Transparant te zijn en publiekelijk te rapporteren over de ESG-risico's van de bank en hierover te rapporteren in lijn met the *Task Force on Climate Related Financial Disclosure* (TCFD) en de *EC Guidelines voor de Non-financial Reporting Directive*. In de rapportage wordt ook aandacht besteed aan het beleid om risico's te verminderen en welke kansen er zijn om bij te dragen aan het Parijs Akkoord en de *Sustainable Development Goals* van de VN. Dit vereist van de bank om ook meer transparantie te eisen van de bedrijven waarmee het een financiële relatie heeft.

- **Nederlandse regering**
Milieudefensie vraagt de Nederlandse regering om:
  - Regelgeving in te voeren die financiële instellingen verplicht ESG-risico's centraal te stellen bij financierings- en investeringsbeslissingen.
  - Zich in de EU in te zetten voor het [EU Action Plan on Deforestation](#).
  - Zich in de EU in te zetten voor het [Action Plan: Financing Sustainable Growth](#) en de daaraan gerelateerde voorgestelde regelgeving.
  - Te pleiten voor een sterk en bindend [UN Treaty on Business and Human Rights](#) en deze te laten toepassen op de financiële sector.
  - Bovenstaande aanbevelingen voor financiële instellingen uit te dragen bij overheidsbanken, zoals de FMO en Invest-NL, en binnen de sectorverenigingen en lobby-organisaties waar de banken lid van zijn.

Terminologie en/of afkortingen

CEO	Chief Executive Officer	NCP	National Contact Point
CO₂	Carbon dioxide	NDPE	No deforestation, no peat, no exploitation
CPO	Crude Palm Oil	NGO	Non-governmental organisation
CSR	Corporate Social Responsibility	NIBM	Norges Bank Investment Management
DRC	Democratic Republic of Congo	OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (in het Nederlands: OESO)
ESG	Environmental, Social & Governance	PT	Perseroan Terbatas (Bahasa), wordt gebruikt om een Naamloos Venootschap (N.V.) aan te duiden
EU	Europese Unie	PT PMJ	Primatama Mulya Jaya
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations	RSPO	Roundtable on Sustainable Palm Oil
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging	SDI	Sustainable Development Institute
FoE	Friends of the Earth	TCFD	Task Force on Climate Related Financial Disclosure
FoEE	Friends of the Earth Europe	UN/VN	Verenigde Naties
FPIC	Free, Prior and Informed Consent	WALHI	Wahana Lingkungan Hidup Indonesia
FSC	Forest Stewardship Council	Wilmar	Wilmar International Limited
HCV	High Conservation Value	WNF	Wereld Natuur Fonds
HCS	High Carbon Stock		
IUCN	International Union for Conservation of Nature		
IFC	International Finance Corporation (onderdeel van de World Bank Group)		
Kernel oil	Palmpitolie		
LNG	liquefied natural gas		
Ltd	Limited company		
MT	metric ton		

Bronnen

- 1 DNB (2015), Visie op de structuur van de Nederlandse Bankensector:
https://www.dnb.nl/binaries/DNB-rapport%20Visie%20op%20de%20structuur%20van%20de%20Nederlandse%20bankensector_tcm46-323322.pdf
- 2 Cijfer is gebaseerd op een optelsom van de per investor value van alle krediet relaties in de periode 2010-2018 met de 14 bedrijven (leningen & onderwriting) te vinden in de update van profundo. Aangevuld met de relaties met Bollore, alleen te vinden in de Forest & Finance database. Het gemiddelde tussen de wisselkoers uit juni 2010 (eerste relatie) en maart 2018 (laatste) is als uitgangspunt genomen voor het bedrag in Euros.
- 3 Chain Reaction Research (2017), Banks finance more palm oil than investors:
<https://chainreactionresearch.com/reports/banks-finance-more-palm-oil-than-investors/>
- 4 Aidenvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 5 zoals de [OECD Guidelines for Multinational Enterprises](#) en de [OECD Guidelines for Responsible business conduct for institutional investors](#).
- 6 zoals de [IFC Performance Standards](#)
- 7 zoals de [UN Global Compact](#) en de [UN Principles for Responsible Investment](#) (UNPRI)
- 8 PSDonline “Oil, Palm, Palm, Kernel – Production – World” USDA Foreign Agricultural Service, online:
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>
- 9 PSDonline “Oil, Palm, Palm Kernel – Production – All Countries – Top 15” USDA Foreign Agricultural Service, online:
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>
- 10 PSDonline “Oil, palm, Palm kernel – Domestic Consumption – All countries – Top 15” USDA Foreign Agricultural Service, online:
<https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>
- 11 Centraal Bureau voor de Statistiek (2018), invoer palmolie trekt weer aan:
<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/12/invoer-palmolie-trekt-weer-aan>
- 12 Transport & Environment (2018), Motorists forced to burn more rainforest to meet EU green energy targets – 2017 figures:
<https://www.transportenvironment.org/press/motorists-forced-burn-more-rainforest-meet-eu-green-energy-targets-2017-figures>
- 13 Food and Agriculture Organization of the United Nations (2015), Global Forest Resources Assessment 2015. How are the world's forests changing?:
http://english.forestry.gov.cn/uploads/Information_Services/Latest_Publication/The_Global_Forest_Resources_Assessments_2015.pdf
- 14 WWF (2016), Living planet report 2016. Risk and resilience in a new era:
http://awsassets.panda.org/downloads/lpr_living_planet_report_2016.pdf
- 15 CFS (2017), Extract from the report Sustainable Forestry for food security and nutrition:
http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/hlpe/hlpe_documents/HLPE_S_and_R/HLPE_2017_Sustainable-Forestry-for-FSN_S_R-EN.pdf
- 16 Transnational Institute (2013), The Global Land Grab. A Primer:
<https://www.tni.org/files/download/landgrabbingprimer-feb2013.pdf>

- 17** zie bijvoorbeeld recente publicaties van “the Gecko Project” op Mongabay:
<https://news.mongabay.com/2017/10/the-palm-oil-fiefdom/> en
<https://news.mongabay.com/2017/10/indonesia-for-sale-in-depth-series-on-corruption-palm-oil-and-rainforests-starts-tomorrow/>
- 18** Environmental Investigation Agency (2015), Who watches the watchman? Auditors and the breakdown of oversight in the RSPO:
<https://eia-international.org/wp-content/uploads/EIA-Who-Watches-the-Watchmen-FINAL.pdf>
- 19** zie bijvoorbeeld recente publicaties van CNV (2017), Palming off responsibility:
https://www.cnvinternationaal.nl/_Resources/Persistent/494a6d41ea4525468b46072a02e31f21e85a59c6/CNVI-0118%20Palmolie%20Indonesie-rapport-Low%20Res.pdf
 Amnesty International (2016), The great palm oil scandal:
<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA2152432016ENGLISH.PDF>
- 20** Global Forest Watch (2015), With latest fires crisis, Indonesia surpasses Russia as world’s fourth largest emitter:
<https://blog.globalforestwatch.org/fires/with-latest-fires-crisis-indonesia-surpasses-russia-as-worlds-fourth-largest-emitter>
- 21** Transport & Environment (2018), 7 facts about palm oil biodiesel. And why EU Policy support must end:
<https://www.transportenvironment.org/sites/te/files/Factsheet%20palm%20oil%20biofuels%20TE%20May%202018.pdf>
- 22** Mongabay (2016), Indonesia’s rich list stacked with palm oil billionaires:
<https://news.mongabay.com/2016/12/indonesias-rich-list-stacked-with-palm-oil-billionaires/>
- 23** Zie bijvoorbeeld: Greenpeace (2017), Still Cooking the Climate:
<https://www.greenpeace.org/archive-international/Global/international/publications/forests/2017/Still-Cooking-the-Climate.pdf>
- 24** Voor meer informatie zie: Retno Kusumaningtyas, in opdracht van Friends of the Earth Europe (2017), External Concern on the ISPO and RSPO Certification Schemes:
<https://milieudedefensie.nl/actueel/report-rspo-ispo-external-concerns.pdf>
- 25** Profundo (2017), Stepping the Pressure:
<https://milieudedefensie.nl/actueel/stepping-the-pressure/>
- 26** FERN (2016), Financing Land Grabs:
<http://fern.org/sites/default/files/news-pdf/Financing%20land%20grabs%20final.pdf>
- 27** Zie ook eerdere publicaties van Milieudedefensie/ Friends of the Earth zoals:
 Friends of the Earth (2013), Commodity Crimes:
<http://www.foeeurope.org/commodity-crimes-211113>
 Friends of the Earth (2015), Up in Smoke:
https://www.foeeurope.org/sites/default/files/corporate_accountability/2015/07_foee_wilmar_report_mr_0.pdf
 Eerlijke Verzekeringwijze (2017), Deforestation and land grabbing in the palm oil sector:
<https://fairfinanceguide.org/media/373737/2017-05-deforestation-and-land-grabbing-in-the-palm-oil-sector-nl.pdf>
- 28** Friends of the Earth Liberia, US and Netherlands (2018), High Risk in the Rainforest. Golden Agri-Resources and Golden Veroleum’s Palm Oil project in Liberia:
https://milieudedefensie.nl/actueel/high_risk_in_the_rainforestz

- 29** - Interviews met lokale gemeenschap, Milieudefensie/Friends of the Earth, mei 2018
- Klacht ingediend bij RSPO over PT PMJ door de traditionele leider van Luhak Saparamapek, Nagari Simpang Tigo Koto Baru, d.d. 9 mei 2018
- Pekat IB Sumbar (2017), Will Fight for Communal Land Grabbed by PT PMJ: <http://www.sumbartoday.com/pekat-ib-sumbar-akan-tuntaskan-tanah-ulatoryang-dirampas-pt-pmj/>
- RSPO (2017), hercertificeringsrapport over moederbedrijf AMP POM PT AMP (Wilmar Int Ltd): [https://rspo.org/uploads/default/pnc/RSPO_Recertification_Summary_Report_of_AMP_POM_PT_AMP_\(Wilmar_Int_Ltd\).pdf](https://rspo.org/uploads/default/pnc/RSPO_Recertification_Summary_Report_of_AMP_POM_PT_AMP_(Wilmar_Int_Ltd).pdf)
- Sumbarsatu (2015), West Pasaman police mediates the dispute between PT PMJ and Koto Baru community: <http://www.sumbarsatu.com/berita/10592-polres-pasaman-barat-mediasi-sangketa-pt-pmj-dengan-masyarakat-koto-baru>
- 30** Dit stuk is gebaseerd op de volgende bronnen:
- WWF (2017), http://wwf.panda.org/knowledge_hub/where_we_work/new_guinea_forests/area_forests_new_guinea/
- One World (2018), ABP pensioenfonds betrokken bij kap regenwoud in Papua: <https://www.oneworld.nl/duurzaamheid/abp-pensioenfonds-betrokken-bij-kap-regenwoud-in-papua/>
- WRI (2018), <http://www.wri.org/blog/2018/03/places-watch-3-forest-regions-risk-right-now>
- Mighty Earth (2016), Burning paradise: <https://www.dropbox.com/s/n1i5ic3ld9jqo49/2016-08-25%20FINAL%20Korindo%20report%20-%20English%20%283%29.pdf?dl=0>
- 31** ABN AMRO, Human right statement: <https://www.abnamro.com/en/sustainable-banking/our-focal-points/human-rights/human-rights-statement/index.html>
- 32** ING, How we measure: <https://www.ing.com/ING-in-Society/Sustainability/Sustainable-business/How-we-measure.htm>
- 33** Rabobank (2017), Nieuwe missie: <https://www.rabobank.nl/particulieren/actueel/items/nieuwe-missie-voor-de-rabobank.html>
- 34** Eerlijke Bankwijzer (2016), Beoordeling van het duurzaamheidsbeleid van tien bankgroepen, 16^e actualisering: <https://eerlijkegeldwijzer.nl/media/374075/2015-66-eerlijke-bankwijzer-rapport-beleidsupdate-161214.pdf>
- op de volgende assessment elements “companies respect all human rights as described in the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights” en “companies prevent conflicts over land rights and acquire natural resources only by engaging in serious consultation with local communities and obtaining free, prior and informed consent (FPIC) when it concerns indigenous peoples” en “Companies prevent conflict over land rights and acquire natural resources only with free, prior and informed consent (FPIC) of the land users involved”, “companies respect the rights of local and indigenous communities on the fair and equal use of forests” en “companies prevent negative consequences for the populations or the number of animal species that are on the IUCN Red List of Threatened Species”
- 35** Eerlijke Bankwijzer (2016), Beoordeling van het duurzaamheidsbeleid van tien bankgroepen, 16^e actualisering (Criterium 8 op Bladzijde 40): <https://eerlijkegeldwijzer.nl/media/374075/2015-66-eerlijke-bankwijzer-rapport-beleidsupdate-161214.pdf>
- 36** Rabobank (2018), Sustainability Policy Framework Rabobank Group: <https://www.rabobank.com/en/images/sustainability-policy-framework.pdf>
- 37** ABN AMRO (2017), Agri Commodities Policy: https://www.abnamro.com/en/images/Documents/040_Sustainable_banking/070_Sustainability_policy/ABN_AMRO_Summary_agri-commodities_policy.pdf

- 38** ING Group (2018), ING Environmental and Social Risk Framework: <https://www.ing.com/ING-in-society/Sustainability/Sustainable-business/Environmental-and-social-risk-policies.htm>
- 39** ABN AMRO (2018), Publically-listed companies excluded ABN AMRO excludes because involvement in controversial weapons: https://www.abnamro.com/en/images/Documents/040_Sustainable_banking/060_Strategy/Listed_companies_excluded_by_ABN_AMRO.pdf
- 40** In dit hoofdstuk gebruiken we de gegevens van de 6^e actualisering van beleidsupdate van de Eerlijke Bankwijzer (2016), aangevuld met een eigen korte studie van het meest recente duurzaamheidsbeleid van de drie banken. Later dit jaar volgt er een nieuwe actualisering van de beleidsupdate van de Eerlijke Bankwijzer.
- 41** Rabobank (2017), Jaarverslag 2017, zie “*Dialogue with Clients*” op pagina 114 en 115: <https://www.rabobank.com/nl/images/annual-report-2017.pdf>
- 42** Uit het jaarverslag over 2015 blijkt dat 22 van de 58 gesprekken met klanten uit de palmoliesector gevoerd werden, uit het jaarverslag over 2016 blijkt dat 24 van de 63 gesprekken met klanten uit de palmoliesector gevoerd worden. Zie ook: <https://www.rabobank.com/en/images/annual-report-2016.pdf> en <https://www.rabobank.com/en/images/rabobank-annual-report-2015.pdf>
- 43** IRBC (2018), Legal report shows how to increase transparency about human rights policy: https://www.imvoconvenanten.nl/banking/news/2018/5/human-rights-policy?sc_lang=en
- 44** HSBC (2017), Revised Agricultural Commodities Policy: Palm Oil: www.hsbc.com/%7E/media/hsbc-com/newsroomassets/2017/pdfs/170220-new-statement-on-revised-agricultural-commodities-policy.pdf
- 45** De Eerste Earth Alarm over palmolie dateert uit 1999 (#64).
- 46** Rainforest foundation Norway (2017), World’s largest sovereign wealth fund: palm oil sector still too risky for investment: <https://www.regnskog.no/en/news/worlds-largest-sovereign-wealth-fund-palm-oil-still-too-risky-for-investment>
- 47** Norges bank (2017), Observation and exclusion of companies: <https://www.nbim.no/en/responsibility/exclusion-of-companies/>
- 48** Triodos Bank, website: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/know-where-your-money-goes/>
- 49** ASN BANK (2018), ASN Bank Report 2017: https://verslag.asnbank.nl/2017/FbContent.ashx/pub_1000/downloads/ASN_Bank_Report_2017.pdf
- 50** The Guardian (2017), World Bank to end financial support for oil and gas extraction: <https://www.theguardian.com/business/2017/dec/12/uk-banks-join-multinationals-pledge-come-clean-climate-change-risks-mark-carney>
The Guardian (2017), World’s biggest sovereign wealth fund proposes ditching oil and gas holdings: <https://www.theguardian.com/business/2017/nov/16/oil-and-gas-shares-dip-as-norways-central-bank-advises-oslo-to-divest>
- 51** zie ook methodologie hoofdstuk. De financiële relaties tussen bank en bedrijf zijn veelal niet openbaar. Onderzoeksbureau Profundo heeft met behulp van databases Thomson Eikon, Boomborg IJGlobal, TradeFinanceAnalytics, company register filings en publieke rapporten deze relaties kunnen traceren. Er valt dus met zekerheid te zeggen dat deze relaties bestaan, het is zeer waarschijnlijk dat er nog meer relaties bestaan tussen bank a en bedrijf b (meer geld & meer bedrijven) dan dit hoofdstuk weergeeft.

- 52** Anglo Eastern Plantations (2017), Interim report 30 June 2017: <http://www.angloeastern.co.uk/~-/media/Files/A/Anglo-Eastern/reports-and-documents/interim-report-30-june-2017.pdf>
- 53** Anglo Eastern Plantations Plc, Website – About Us: <http://www.angloeastern.co.uk/about-us/our-business>
- 54** Anglo Eastern Plantations Plc (2018), Annual report 2017: <http://www.angloeastern.co.uk/~-/media/Files/A/Anglo-Eastern/reports-and-documents/Anglo-Eastern%20AR2017.pdf>
- 55** Anglo Eastern Plantations Plc (2018), Annual report 2017: <http://www.angloeastern.co.uk/~-/media/Files/A/Anglo-Eastern/reports-and-documents/Anglo-Eastern%20AR2017.pdf>
- 56** Jardines Matheson, website – history: <https://www.jardines.com/en/group/history.html>
- 57** Astra International, website: <https://www.astra.co.id/>
- 58** Astra Agro Lestari (2018), Annual report 2017: http://www3.astra-agro.co.id/wp-content/uploads/2018/03/AR_AAL2017_19maret_completelK-2.pdf
- 59** Data op fondsniveau is afkomstig uit Thomson EIKON, en was actueel op de meest recente beschikbare indieningsdatum. De data identificeerde ABN Amro multi-manager funds' posities in Astra International. Deze posities zijn aanvullend geverifieerd met het meest recente jaarverslag van ABN Amro MMF <http://doc.morningstar.com/document/06e224e0998d9292799d7bfb4d7eed9b.msdoc/?clientid=neufelize&key=240c4ba6ddc9cd4b> afkomstig uit 2016.
- 60** Bumitama Agri Ltd (2018), Annual Report 2017: http://files.shareholder.com/downloads/AMDA-WWON6/6294909006x0x975986/A4CD676A-D1D1-4153-B175-75628841CA45/Bumitama_Agri_Ltd_Annual_Report_2017.pdf
- 61** 41.594,00 ha (total certified area:) / 225.030,00 ha (Total land area controlled/ managed for oil palm cultivation). Source: RSPO (2017), ACOP report 2016: <https://rspo.org/file/acop2016/submissions/bumitama%20agri%20ltd-ACOP2016.pdf>
- 62** Friends of the Earth/Milieudéfensie (2014), Specific instance under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises submitted to the Dutch National Contact Point (NCP) for the OECD Guidelines by Friends of the Earth Europe (FoEE) and Milieudéfensie-Friends of the Earth Netherlands (FoENL) against: Rabobank, concerning financial services provided to Bumitama Agri: https://milieudéfensie.nl/actueel/foee_complaint_oeso_rabobank.pdf
- 63** OECD Watch (2014), Friends of the Earth vs. Rabobank: https://www.oecdwatch.org/cases/Case_330
- 64** Golden Agri-Resources (2018), Annual Report 2017: <https://goldenagri.com.sg/wp-content/uploads/2018/03/GAR-AR2017.pdf>
- 65** Golden Agri-Resources, website – Supply Chain Map – Supplying Mills 2017 Q4, voor Tarahan en Belawan: <https://goldenagri.com.sg/sustainability-dashboard/supply-chain-map>
- 66** Golden Agri-Resources. website – About GAR: <https://goldenagri.com.sg/about-gar/>
- 67** Golden Agri-Resources (2018), Asset Acquisitions & Disposals: New Subsidiaries, Verdant Capital Pte. Ltd. Group: <https://goldenagri.com.sg/wp-content/uploads/2017/12/GAR42-18-12-2017-New-Subsidiaries-Verdant-Capital-Pte.-Ltd.-Group.pdf>
- 68** Friends of the Earth (2018) High Risk in the Rainforest: https://milieudéfensie.nl/actueel/high_risk_in_the_rainforest
- 69** Carson Cumberbatch PLC, website – our history: http://www.carsoncumberbatch.com/about_us/our_history.php

- 70** Goodhope Holdings, website – business sectors:
<http://www.goodhopeholdings.com/business-sectors>
- 71** Bukit Darah (2017), Annual report 2016/2017:
http://www.carsoncumberbatch.com/investor_information/annual_reports_2016_2017/bukit-darah-annual-report-2016-17.pdf
- 72** Carson Cumberbatch PLC, website – Plantations, Oil & Fats:
<http://www.carsoncumberbatch.com/plantations/plantations.php>
- 73** Carson Cumberbatch PLC, website – Plantations, Oil & Fats:
<http://www.carsoncumberbatch.com/plantations/plantations.php>
- 74** Carson Cumberbatch PLC (2017), Annual report 2016/2017:
http://www.carsoncumberbatch.com/investor_information/annual_reports_2016_2017/carson-annual-report-2016-17.pdf
- 75** Carson Cumberbatch PLC (2016), Annual report 2015/2016:
http://www.carsoncumberbatch.com/investor_information/annual_reports_2015_2016/carson-annual-report-2015-16.pdf
- 76** Het jaarverslag vermeldt een bedrag van 1.388.715.000 Sri Lankaanse Rupees in het jaar april 2016 – maart 2017. Omgerekend betekent dit een bedrag van 8,5 miljoen Euro. Exchange rate April 2016 wijst op: 8.411.612 Euro. Exchange rate in maart 2017 wijst op: 8.654.847 Euro. Bron: European Commission, website:
http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/inforeuro/index_en.cfm
- 77** Carson Cumberbatch PLC (2017), Annual report 2016/2017:
http://www.carsoncumberbatch.com/investor_information/annual_reports_2016_2017/carson-annual-report-2016-17.pdf
- 78** Indofood Agri Resources Ltd. (2018), Annual Report 2017:
<http://indofoodagri.listedcompany.com/misc/ar2017.pdf>
en Indofood Agri Resources Ltd. (2018), Fact Sheet 4Q17 (updated March 2018):
http://indofoodagri.listedcompany.com/misc/IFAR_Factsheet_4Q17.pdf
- 79** Aidenvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 80** SOMO (2017), SOMO Background Paper: The underbelly of the financial world. How it is not taking responsibility for abusive practices in palm oil production:
<https://www.somo.nl/wp-content/uploads/2017/11/The-underbelly-of-the-financial-world.pdf>
- 81** Indo Agri beschikt over 73,5 procent van de aandelen in SIMP, SIMP beschikt weer over 59,5 procent van de aandelen in Lonsum. Zie ook jaarverslag over 2017, pagina 4. Indofood Agri Resources Ltd (2018) - Annual Report 2017
<http://indofoodagri.listedcompany.com/misc/ar2017.pdf>
- 82** London Sumatra, website: <http://www.londonsumatra.com/>
- 83** SIMP, website – About SIMP:
<http://www.simp.co.id/AboutSIMP/History.aspx>
- 84** Aidenvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 85** Chain Reaction Research (2017), Indofood Agri Resources: Material Risks From Contested Land and Labor Issues:
<https://chainreactionresearch.files.wordpress.com/2017/02/indofood-agri-resources-crr-170206.pdf>
- 86** Aidenvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhm.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 87** Indofood Agri, website – about us:
<http://www.indofoodagri.com/board-of-directors.html>

- 88** Chain Reaction Research (2018), The Chain: Citigroup cancels loans to Indofood Agri Resources and its subsidiaries:
<https://chainreactionresearch.com/the-chain-citigroup-cancels-loans-to-indofood-agri-resources-and-its-subsidiaries/>
- 89** Data op fondsniveau is afkomstig uit Thomson EIKON, en was actueel op de meest recente beschikbare indieningsdatum. De data identificeerde ABN Amro multi-manager funds' posities in Indofood CBP Sukses Makmur. Deze posities zijn aanvullend geverifieerd met het meest recente jaarverslag van ABN Amro MMF
<http://doc.morningstar.com/document/06e224e0998d9292799d7bfb4d7eed9b.msdoc/?clientid=neufelize&key=240c4ba6ddc9cd4b>
afkomstig uit 2016.
- 90** Goodhope Holdings, website – business sectors:
<http://www.goodhopeholdings.com/business-sectors>
Bukit Darah (2017), Annual report 2016/2017:
http://www.carsoncumberbatch.com/investor_information/annual_reports_2016_2017/bukit-darah-annual-report-2016-17.pdf
- 91** AidEnvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 92** AidEnvironment (2018), Palm oil sustainability assessment of Salim-related companies in Borneo peat forests:
https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/rainforestactionnetwork/pages/19548/attachments/original/1523412132/Salim_Peat_Report_04102018.pdf?1523412132
- 93** MP Evans Group PLC, website – history:
<https://www.mpevans.co.uk/about/history>
- 94** MP Evans Group PLC (2018), Annual report 2017:
<https://www.mpevans.co.uk/investors/reports-presentations>
- 95** Noble Group (2018), Noble Group Annual Report 2017:
<http://www.thisisnoble.com/images/investors/financialInformation/annualReport/ar2017.pdf>
- 96** Noble Group (2010), Deal of the day: Noble Group moves in on palm oil boom:
<http://www.thisisnoble.com/in-the-press/286-deal-of-the-day-noble-group-moves-in-on-palm-oil-boom.html>
- 97** Noble Group (2012), Annual Report 2011:
<http://infopub.sgx.com/FileOpen/Noble%20Annual%20Report%202011.ashx?App=Prospectus&FileID=350>
- 98** Noble Group (2017), Sustainability Information Document Noble Plantations Pte Ltd.:
<http://www.thisisnoble.com/images/responsibility/NoblePlantationsOct2017.pdf>
Noble Group (2017), Sustainability Information Document Noble Plantations Pte Ltd.:
http://www.thisisnoble.com/images/responsibility/Noble_Plantations_2017.pdf
RSPO (2016), RSPO Annual Communications of Progress report Noble Plantations Pte Ltd.:
<https://www.rspo.org/file/acop2016/submissions/noble%20plantations%20pte%20Ltd-ACOP2016.pdf>
- 99** Chain Reaction Research (2017), The chain: Noble Groups palm oil investments value decreased by USD 60 million:
<https://chainreactionresearch.com/the-chain-noble-groups-palm-oil-investments-value-decreased-by-usd-60-million/>
Noble Group (2018), Annual report 2017:
<http://www.thisisnoble.com/images/investors/financialInformation/annualReport/ar2017.pdf>
- 100** RSPO. Noble Plantations Pte Ltd profile:
<https://www.rspo.org/members/830/Noble-Plantations-Pte-Ltd>

- 101** Chain Reaction Research (2017), The Chain: Noble Group Up Because of Goldilocks While HSBC Palm Oil Policy Drives RSPO Inquiry:
<https://chainreactionresearch.com/the-chain-noble-up-because-of-goldilocks-while-hsbc-palm-oil-policy-drives-rspo-inquiry/>
 Financial Times (2017), HSBC triggers probe of Noble's palm oil unit:
<https://www.ft.com/content/Odd9e2f6-632f-11e7-91a7-502f7ee26895>
- 102** Olam International (2018), Annual Report 2017:
http://49tmko49h46b4e0czy3rlqaye1b.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2018/04/OLA007_3in1_Report_Book_Final.pdf
- 103** Wilmar en Olam (2007), Formation of 50/50. Joint venture for investments in palm oil and rubber assets in Africa:
http://media.corporate-ir.net/media_files/irol/16/164878/Presentation/Olam_Presentation.pdf
 Olam (2018), Disposal of associate company:
http://49tmko49h46b4e0czy3rlqaye1b.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2018/03/21Mar2018_Olam_Disposal_of_Associate_Company.pdf
- 104** Olam (2017), Palm quarterly dashboard:
<http://49tmko49h46b4e0czy3rlqaye1b.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2018/01/Palm-Quarterly-Dashboard-Dec-2017-1.pdf>
- 105** Olam, website – Upstream:
<http://olamgroup.com/products-services/food-staples-packaged-foods/palm/upstream/>
- 106** Olam (2018), Olam's List of Supplying Mills (2016 & 2017):
<http://49tmko49h46b4e0czy3rlqaye1b.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2018/01/Third-Party-Supplier-Mill-List-12-Jan-2018.pdf>
- 107** POSCO DAEWOO Corporation and Its Subsidiaries (2017), Audit Report & Consolidated Audit Report 2016:
<http://www.daewoo.com/eng/auditReport.do>
- 108** POSCO (2017), Consolidated Report:
<http://www.posco.co.kr/homepage/docs/eng5/jsp/invest/archive/s91b60100101.jsp>
- 109** PT BIA (2016), Sustainability Report:
https://www.daewoo.com/inc/download2.jsp?destFileName=PT-BIA_eng.pdf&filepath=/downFiles/pr/
- 110** Afwijking van dataset gebaseerd op: Thomson Reuters Eikon, 'Share ownership: Posco - 31 March 2018', viewed in May 2018. Investor Parent is: ABN AMRO Investment Solutions (AAIS).
- 111** Rajawali Group, website:
<https://www.rajawali.com/>
- 112** Eagle High Plantations (2018), Annual report 2017:
http://www.eaglehighplantations.com/uploads/1/0/8/4/108415631/2017_revised.pdf
- 113** Eagle High Plantations, website – our profile:
<http://www.eaglehighplantations.com/our-profile.html>
- 114** Eagle High Plantations (2018), Annual report 2017:
http://www.eaglehighplantations.com/uploads/1/0/8/4/108415631/2017_revised.pdf
- 115** Eagle High Plantations (2018), Annual report 2017:
http://www.eaglehighplantations.com/uploads/1/0/8/4/108415631/2017_revised.pdf
- 116** Eagle High Plantations (2018), Annual report 2017:
http://www.eaglehighplantations.com/uploads/1/0/8/4/108415631/2017_revised.pdf
- 117** Forbes, website,
<https://www.forbes.com/profile/peter-sondakh/>
- 118** Socfin (2017), Annual report 2016:
[http://www.socfin.com/frontend/files/userfiles/files/SOCFIN%20-%20RAPPORT%20ANNUEL%20\(2016\).pdf](http://www.socfin.com/frontend/files/userfiles/files/SOCFIN%20-%20RAPPORT%20ANNUEL%20(2016).pdf)

- 119** RSPO (2016), RSPO annual communications of progress 2016. Socfin Group:
<https://www.rspo.org/file/acop2016/submissions/socfin%20group%20pt%20socfindo%20and%20socfinco%20sa%20-ACOP2016.pdf>
- 120** Bollore, website:
<http://www.bollore.com/en-us/activities/portfolio-of-shareholdings>
- 121** Grain (2018), We will not be silenced by Bollore slapp lawsuits:
https://www.grain.org/bulletin_board/entries/5873-we-will-not-be-silenced-by-bollore-s-slapp-lawsuits
The New York Times (2018), Vincent Bolloré, French Billionaire, Faces a Rare Corruption Inquiry:
<https://www.nytimes.com/2018/04/25/business/vincent-bollore-french-billionaire-corruption-inquiry.html>
- 122** Bloomberg (2018), Billionaire Bollore charged in French bribery investigation:
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-04-25/billionaire-bollore-charged-in-french-bribery-investigation>
Financial Times (2018), Vincent Bolloré, master dealmaker under pressure:
<https://www.ft.com/content/afad0d44-4946-11e8-8ee8-cae73aab7ccb>
- 123** <https://www.farmlandgrab.org/post/view/28199-bollore-s-belgian-friend-in-court>
- 124** Triputra Agro Persada (2013), Annual report 2012:
<http://www.tap-agri.com/>
- 125** Rambu Energy (2015), Trip ultra Group sets aside US\$300 million for expansion:
<https://www.rambuenergy.com/2015/06/triputra-group-sets-aside-us300-million-for-expansion/>
- 126** RSPO (2016), RSPO Annual Communications of Progress. PT Triputra Agro Pesada ACOP:
<https://rspo.org/file/acop2016/submissions/pt.%20triputra%20agro%20persada-ACOP2016.pdf>
- 127** Forbes, profile Theodore Rachmat:
<https://www.forbes.com/profile/theodore-rachmat/>
- 128** Bloomberg, website:
<https://www.bloomberg.com/research/stocks/private/person.asp?personId=136942472&privcapId=216890008&previousCapId=110186851&previousTitle=MITRA%20PINASTHIKA%20MSTK%20TBK%20PT>
- 129** Wilmar (2017), Traceability summar:
http://www.wilmar-international.com/sustainability/wp-content/uploads/2018/02/180213_SAP-KMI_L2.pdf
- 130** Wilmar (2018), Annual report 2017:
http://media.corporate-ir.net/media_files/IROL/16/164878/Wilmar-Annual-Report-2017-final.pdf
- 131** RSPO (2016), RSPO Annual Communications of Progress. Wilmar International Limited:
<https://rspo.org/file/acop2016/submissions/wilmar%20international%20limited-ACOP2016.pdf>
- 132** ING (2018), Wilmar and ING collaborate on sustainable loan:
<https://www.ingwb.com/insights/news/2018/wilmar-and-ing-collaborate-on-sustainable-loan>
- 133** Greenpeace (2013), License to Kill:
https://www.greenpeace.org/archive-international/Global/international/publications/forests/2013/LicenceToKill_ENG_LOWRES.pdf
RSPO (2013), complaint PT Jatim Jaya Perkasa:
<https://rspo.org/members/complaints/status-of-complaints/view/35>
- 134** European Commission, website – goal 15:
https://ec.europa.eu/sustainable-development/goal15_en
http://www.wilmar-international.com/sustainability/wp-content/uploads/2018/02/180213_SAP-KMI_L2.pdf

Draw the line

Een zwartboek over duistere investeringen
van Nederlandse banken in palmolie

Milieudefensie – Friends of the Earth Netherlands
Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam
service@milieudefensie.nl
www.milieudefensie.nl

